

FONT ROMEU

AQUEST bell nom, que és ensems fervor i refrigeri, pelegrinatge i repòs, pura claredat religiosa i carícia d'aigua damunt la terra, és el que s'escollí la Verge Mare per al seu regnat sobre el Pireneu altívol.

L'ingent massís del Pireneu no pot esclafar sota el seu pes, ni separar a banda i banda de ses gegantines onades de pedra, la gran devoció mariana, la pura elevació a dignitat racional i religiosa d'aquesta terra muntanyana i costanera qui des de les altituds eixamplades abaix en planúries, contempla al lluny la tremolor mediterrània. I com que el nostre estre és estre marià, propietat de la Mare de Déu, qui en prengué possessió llavors que volgué que, primer que no cap altre, cantés amb el verb de Ramon Llull el gloriós prodigi de la seva immaculada Concepció, vengueren que la Mare dels cristians va posant-se damunt de cada cim i de cada comella i de cada relleix de la nostra terra, il·luminant amb el seu esguard la calma augusta de les carenes, i les vessants brufades de vilatges, i la perennal verdor d'avetars i pinedes, i la ufanor, adés verda, adés groc-daurada de les vinyes, i els oliverars, i els tarongerars, i les hortes ubèrrimes, i la lluïssor argentada dels rius, i la mar nostra al fons, record de glòria, prometença de glòria.

Si a Montserrat presideix la nostra llar central i al Puig presideix la meridional i a Lluc la insular, ben cert que ha volgut també presidir la pirenenca, a Núria i a Ripoll de cara ençà, a Font Romeu de cara enllà, terres endins del Migdia de França. No hi ha una gleba de terra nostrada que no duguí sentors de Maria, les nostres neus no es fonen en cap gota d'aigua qui no duguí brillantors de la seva mirada maternal. Louis Bertrand, aquest il·lustre esclaridor del pensament agustiní, qui presidí els Jocs Florals de Font Romeu, ha pogut dir que la nostra terra és la terra de les Mares-de-Déu.

Aquesta consagració que s'és feta de la nostra terra a aquella qui és

Vas admirable d'incorruptió explica molts misteris altrament incomprendibles i justifica moltes esperances altrament desenraonades. Si sempre la conservació de la fe, mateix que el seu assoliment, és un miracle d'ordre moral, en poques contrades ho és tant com en aquesta. El mal no hi ha planyut cap esforç: l'allunyament qui ens fa viure uns amb altres d'esquena a esquena, l'esvaïment de la literatura piadosa indígena qui guardava totes les essències pairals de la religiositat nativa, l'esbravament de tot esperit de distinció i d'elegància, resultat de l'exode voluntari de l'aristocràcia de la sang i del renunciament espontani de l'aristocràcia de la cultura, l'estrall produït repetidament per les guerres a què ens ha exposat la nostra situació fronterenca, el desbordament de la propaganda del mal que en el nostre país, ultra la virulència que sempre té arreu, ha treballat sobre un poble desproveït d'aquella defensa natural que és una cultura autòctona.

Tot ho ha resistit el pregoníssim cristianisme de la nostra terra. Aquesta evangèlica victòria del pobre sobre el ric, del desvalgut contra el poderós, no és deguda sinó a la incorruptibilitat infiltrada per la Mare de Déu en el teixit vital d'aquest poble des dels cims de les muntanyes. Les aigües d'un i altre vessant pireneic han nascut d'una neu fosa sota la mirada celestial de la Verge Bruna, i així mateix les altes i pures aigües de l'esperit ens baixen del cel a una súplica de la Mare de Déu, qui des dels cimals de la Pàtria eleva contínuament a l'Empiri el prec infallible de la maternitat.

Tot això, i molt més que podriem dir, ens acudia a la ment a primers d'agost a Font Romeu, mentre milers de fidels d'ambdós vessants pireneics aclamaven la Verge coronada, aqueixa dolça Verge qui ha volgut embrunir-se el rostre a Font Romeu, igual que a Montserrat, per tal de mostrar com vol esdevenir casolana dins la nostra gran família.

El Pireneu, imponent i difícil, no fou infranquejable. La multitud es trobà al cim i hi desplegà el ritu majestuós, profund de significació, ric de simbolisme, venerable d'antiguitats milenàries i fresc ensems com aigua naixent, el ritu borbollant de pressió cordial, únic digne de torbar el silenci augst de les cimes.

El mateix cant de Montserrat, el mateix pastor del Montseny qui a l'hora ritual passa amb el ramat nombrós i simplicitat, enflairant l'aire extàtic amb el broll actual de la tradició més aromosa, el mateix caient de llavis en el somriure i en el parlar d'homes i dones, la mateixa devoció cristiana, silenciosa en l'hora del Sacrifici, amesurada en l'hora de l'aclamació, sempre igualment sincera i profunda, la mateixa morenor de rostre en la Mare de Déu, la mateixa veu

d'ànima en els poetes; i per sobre de tot, la mateixa flama d'optimisme...

El que menys importa, quan la vida és vera i pregon, és la direcció que aquest optimisme pren en cadascú. Totes les gotes del cel van a engrossir un riu, per bé que vents contraris les emmenin.

Mentre la Mare de Déu embrunida pel sol de la nostra terra presidirà, des dels seus cimals, les deus primeres de l'aigua fertilitzant la tradició espiritual d'aquesta terra, el Cristianisme hi té el seu regnat assegurat, car el Cristianisme és la religió del Fill de la nostra Reina. Podran témer de perdre la fe en el Crist aquells pobles que no tinguin la devoció a Maria, els pobles descompostos espiritualment per la metzina protestant, però no nosaltres que tenim la Verge-Mare en les geleres de les muntanyes i en el broll primer de la història i la llegenda, d'on neixen les nostres tradicions religioses. Què hi ha de fer la Mare de Déu en sa multiplicada presència a Catalunya, sinó fer-hi néixer Jesucrist?

Pelegrins de la vida alta i pura de l'eternitat, ajüntem la nostra veu a la dels Pastors i poetes qui a Font Romeu demanaven llum de la ment i pau de l'esperit a la Verge bruna, a la Fontana refrigerant, on el mateix Déu volgué poar l'aigua humil de la nostra humanitat, tèrbola de culpa, dalejant de redempció i de puresa.

UN BISBE CATALA FILL D'ORENSE

La pròxima inauguració del monument amb què la ciutat de Tortosa va a fer palès el seu agraïment, potser un xic tardà, al qui fou son bisbe eximi i pare amorós en circumstàncies ben difícils, dóna relleu d'actualitat a la gegantina figura de l'Illm. Sr. Dr. Mn. Manuel Ros de Medrano, més conegut ací sots el nom honrosíssim de "El màrtir de la caritat".

Era el dia 15 d'abril de l'any 1815 quan feia la seva entrada oficial a la nostra capital de diòcesi per prendre'n el regiment espiritual, i tot-hom sap si n'eren de calamitosos aquells temps quan encara semblava sentir-se ressonar pels carrers el trepig de les polaines i ferradures de l'exèrcit invasor francès que no feia més que pocs mesos que havia passada la frontera cap al seu país, com una nuvolada de llagostos qui aixequen llur volada després d'haver assolat un camp.

Durant l'estrangera dominació a la nostra pàtria, havien estat robats particulars i corporacions, profanats els sagrats asils de les verges del Senyor i saquejada i tancada al culte la catedral de Tortosa.

La penúria, que havia restat com un natural ròssec de la guerra, era tanta que, segons llegim en l'historiador valencià Segura i Barreda, "només trobava hom pa en les taules dels rics, car s'arribaren a pagar mil rals per un cafis de blat". En un quadern manuscrit del convent de Santa Clara, de la nostra ciutat, consta que aquelles pobres monges es veien obligades a passar el dia amb una tassa de farro i mig ou per a cadascuna. Els ous es pagaven a 8 rals el parell, un cànter d'oli a 100 pessetes, el bacallà, la xocolata i l'arròs a 2 pessetes la lliura...

Fins i tot en el govern de la nostra Església s'havien immiscuït els dominadors. El general en cap havia donat un decret declarant vacants les canongies i les altres prebendes eclesiàstiques els obtentors de les quals, absents per por o per aversió als francesos, no tornessin abans d'un mes, i es proveïren a son temps aquestes vacants també per decret militar. A l'arxiu de la nostra Seu hi ha un document que diu així:

"En nombre de S. M. el Emperador de los Franceses, Rey de Italia, Protector de la Confederación del Rhin, Mediador de la Confederación suiza, Nos, Mariscal

del Imperio, Duque de Albufera, General en Jefe del Ejército de Aragón, Gobernador de dicha Provincia, Gran Banda de la Legión de Honor y de la Orden de San Enrique de Saxonia, Caballero de la Corona de Hierro, Gobernador del Palacio Imperial de Laken.

En atención a las circunstancias que concurren en D...., y adhesión que ha manifestado al Gobierno francés, hemos mandado y mandamos lo siguiente:

Artículo primero. D.... queda nombrado para la canongía vacante en la catedral de Tortosa por emigración de D....

Artículo segundo. El Vicario General de Tortosa queda encargado de la ejecución del presente decreto.

Dado en Valencia a 30 de Abril de 1812.—Firmado, el Mariscal Duque de Albufera.—Por su Excelencia, el Secretario General de Gobierno, Francisco Larreguy”¹.

En aquestes tristes condicions i quan ja tenia cinquanta nou anys d'edat, vingué a encarregar-se del govern del nostre bisbat el Dr. Ros de Medrano, ja arreu conegut pels seus triomfs d'advocat primerament, sobretot per la publicació de l'obra “Origen de las rentas de la Iglesia de España” i pel sorollós plet que guanyà eximint els seus compatricis del tribut o gabella qui havia nom de *Luctuosa*, i després per la seva brillant actuació eclesiàstica en la fiscalia de la Cúria de Santander, en les canongies d'Avila, d'Orense i de Santiago, i en la diputació de les famoses Corts de Càdiz de l'any 1810.

La seva oposició a l'esperit d'aquelles malaurades Corts tan mereixedores de la nostra execració, havia ocasionat mants disgustos al nostre canonge-diputat, però manifestaren també aquests disgustos el tremp apostòlic de la seva ànima qui no s'intimidava per les diatribes dels adversaris, ni pels atacs de la premsa revolucionària, ni per la causa que se li formà suspenent-lo en les seves funcions de diputat, ni pels atropellaments dels quals el feren víctima les turbes exaltades qui arribaren a envair-li el domicili i rompre-li els vidres.

Quan vingué ell a la nostra terra, no havien tornat encara a llur normal situació tots els clergues que el despotisme estranger havia obligats a fugir, ni s'havien reintegrat als convents llurs totes les comunitats de frares i de monges que la cobdícia dels invasors n'havia foragitades, i s'havien escampat pel país com dues immenses taques d'oli emmetzinat les funestes idees de la revolució francesa i els depravats costums de la soldadesca victoriosa.

Tot just arribat, ja se li oferia un camp ben ample per a les fecundes activitats de la seva caritat, virtut predilecta seva entre totes les que

¹ Cf. O'Callaghan, “Apuntes sobre el sitio de Tortosa del año 1810”.

conreà tan curosament i que havia de donar-li un nom immortal en el nostre episcopologi. Aquesta virtut era la que li impedia de decidir-se a restaurar el palau episcopal que deixaren gairebé inhabitable les tropes dominadores fent-ne llur caserna, car pensava que els diners que hi esmerçaria serien sostrets del tresor dels pobres, i per això visqué quatre anys amb els seus familiars de la faisó més humil i incòmoda, i no es determinà a la restauració fins que un dels consellers tingué la bona pensada de representar-li quants i quants artesans qui passaven gana per falta de feina podrien guanyar-se honradament la vida en aquells treballs.

Les obres de misericòrdia corporals, ultra un necessari remei en aquelles tristes circumstàncies, foren el mitjà de què es valgué per atraure's els cors i fer-se'ls seus, i disposar-los per acceptar les altres obres de caritat més abrandada i més cristiana amb què atengué a les necessitats de les ànimes principalment organitzant les conferències morals de la clerecia i les missions per totes les parròquies de l'extens bisbat.

Una de les manifestacions d'aquesta amor envers les ànimes fou la compilació de les "Constitucions Sinodals Tortosines", avui encara vigents, on s'apleguen tots els decrets que s'havien promulgat des de l'any 1575 sota el govern del bisbe Joan Izquierdo, fins al concili provincial tarragoní de l'any 1727, en una pintoresca barreja de català i de llatí.

El qui essent advocat de Madrid no havia deixat d'ésser gallec amb tota l'ànima i esmerçava les seves forces i els seus talents a alliberar els seus germans de la gabella *Luctuosa*, sentint-se tot nostre des del moment que la Providència ens l'havia donat per mestre i per pare, identificat amb les nostres aspiracions i desigs, coneixedor a fons de les nostres necessitats espirituals, fou un tortosí més tan interessat com el primer de tots en el perfeccionament material i moral de la nostra terra. En són proves paleses entre altres mil la renovació de les constitucions sinodals del 1687 i del 1727 referents als predicadors als quals s'imposava sots pena de suspensió de predicar al poble *verbis perspicuis et familiaribus, lingua materna*², i la reedició del *Catecisme Breu de la Doc-*

² ...merito, diu la del 1687, per *Constitutionem Provinciale[m] Tarraconensem sancitum est, Sacrosanctum Christi Domini Evangelium, solo materno idiomate explicari... attamen, in hac nostra Diocesi contraria consuetudine introductum est aliena lingua conciones ad Populum haberi, quod in maximum praejudicium prae-*gis, cui licet indignè praesumimus, aliquando cedit...

I la del 1727 afegeix: *Ac sedulo invigilent [Episcopi], ut executioni mandetur Constitutio 4 quae incipit: "Ad nostrum pervenit auditum". Tit. De Summa Trinitate, in qua praecipitur ne patientur Evangelium explicari alia lingua quam materna. Quod in omnibus hujus Provinciae Ecclesiis Parochialibus Tempore Adventus praecipue, et a Dominica Septuagesimae ad totam Quadragesimam, volumus ac decernimus inconcusse servari. Predicatoribus autem id detractantibus,*

trina Christiana, traduït per manament d'ell *pera major profit de les ànimes del Bisbat de Tortosa* ³.

Al sisè any del seu pontificat, quan ja els problemes plantejats per la invasió es trobaven en vies de satisfactori endegament, un flagell nou, una horrorosa mortaldat vingué a posar a prova les heroiques virtuts del sant bisbe. La pesta groga o *tifo icterodes* havia estat portada a Barcelona per un vaixell italià a últims de juliol de l'any 1821, i el dia 4 d'agost ja ens la desembarcava a Tortosa en un fardell de roba una nau tortosina procedent d'aquella capital.

Llegint els esdeveniments d'aquells dies luctuosos a la nostra pàtria, ens sentim transportats segles enllà a aquella altra pesta que tants d'estralls féu a l'Àfrica a meitat del III, i evoquem la figura moralment majestuosa d'un altre bisbe, de l'inclit Pare de l'Església Sant Cebrià, qui també allà, com ací el nostre, fou el generalíssim dels exèrcits de la caritat qui alleujaren tants de cossos malalts i salvaren tantes d'ànimes en perill d'eterna mort.

Es queixava el sant bisbe de Cartago amb aquella seva característica vehemència de llenguatge dels crims que la mateixa pesta descobria, com eren la falta d'assistència als malalts i l'avarícia amb què eren espoliats els difunts. "Es manifesten tímids per a la pietat i temeraris per al guany impiu—diu en el c. x. del seu opuscle adreçat a Demetrià—, fugen de les exèquies fúnebres i anhelen els béns dels morts, fins al punt que sembli que els malaurats foren abandonats potser en llur malaltia perquè no es deslliuressin de la mort amb el guariment: car desitjava la mort del malalt el qui s'apoderava dels seus béns en morir". El sant bisbe de Tortosa ofegava en son cor de pare les queixes que també pugnaven per pujar-li als llavis i es limitava a predicar amb l'exemple, predicació que fou tan eloqüent que inspirà un famós *Aviso al pueblo de Tortosa* de les autoritats locals, del qual transcrivim aquest fragment: "...Es horroroso que ni el parentesco, ni la amistad, ni la unión conyugal, ni la religión les detenga en estos sagrados deberes, y que, aterrados por una despreciable preocupación, se escapan dejando a los infelices sin socorro pereciendo así de necesidad y sin consuelo. El bien estar de cada uno y su propia conservación les deben sugerir sentimientos más nobles e imitando a su virtuoso y ejemplar prelado en esta parte, esperamos

aut munus prædicandi exercentibus, aliter quam vernacula lingua, sine expressa Ordinarii licentia (qua in uno vel alio dumtaxat casu indulgeatur) officium prædicationis interdiciant Episcopi.

³ Tortosa. - En l'estampa de Joseph Cid. - Any 1819.

que en lo sucesivo se prestarán gustosos a unos sacrificios que siempre redundarán en beneficio propio...

Tortosa, 11 de setiembre de 1821. - Ramón Merli. - Rafael Nadal"⁴.

De l'eficàcia d'aquella eloqüentíssima predicació del nostre bisbe, en donen una idea els treballs de salvament que es feren sota la seva direcció per a portar els malalts abandonats a la caserna convertida en hospital i els pobres orfanets a l'ermita de la Petja sota la cura de tres jesuïtes, els socorsos que pogué distribuir i els innumbrables sagraments que administrà en els hospitals i en els domicilis dels contagiats, alguns dels quals eixien moribunds a la porta del carrer per esperar el pas del Sant Viàtic i demanar el suprem consol de rebre'l en llur agonia, i d'altres arribaven a rossegons fins al palau episcopal per a combregar allà...

La solitud de la població era esgarrifosa: hi havia centenars d'atacats i centenars de difunts, i dels vius i sans n'havien fugit covardament unes dues terceres parts; havien mort cinc apotecaris i no restava altre metge sinó l'heroi Teixidó, qui donà proves d'una resistència sobrehumana; el governador i d'altres autoritats havien fugit també empaitats per la por; al Seminari havien mort o jeien atacats del mal tots els sacerdots qui fins llavors es rellevaven per a l'administració dels sagraments, fora d'un pobre frare qui no podia atendre a tots, i al Seminari volà el bisbe per a suplir malalts i difunts, desoïnt la temptadora veu dels qui li aconsellaven que fugís també, que salvés la seva preciosa vida. "Per això mateix que el mal ha arribat a l'últim punt—contestà als temptadors—és més necessària la meua presència. Què farien el meus pobres fills si jo els abandonava en un tan gran perill? Havia de permetre jo que perdessin l'ànima i el cos després que el Redemptor morí per ells?

I per ells també, a imitació del Redemptor diví, donà sa vida el bisbe màrtir.

Quan caigué ferit de la malaltia, víctima de la seva encesa caritat, fou quan més es patentà l'eficàcia de la seva muda predicació d'exemple: ja no hi havia covards a la ciutat; els qui havien fugit inhumanament dels altres atacats, volien veure el seu benamat bisbe malalt, li volien oir la veu, volien rebre les seves benediccions pastorals i les últimes recomanacions de pare; i ell manà que s'obrissin a tothom les portes del palau, que a tothom es deixés pas franc fins a l'espona del seu llit, i beneït i lliurat a Déu l'ànima el dia 23 de setembre d'aquell fatidic 1821 entre deu i onze de la nit, i ni aleshores volgueren abandonar-lo els seus

⁴ Cf. Francesc Mestre, "Diario de Tortosa", 22 set. 1921.

fills qui a muscles el portaren a soterrar provisionalment al Rastre, des d'on fou traslladat al presbiteri de la Capella de la Mare-de-Déu de la Cinta el dia 6 de febrer de 1827.

El dia 13 de novembre es cantà solemnement el *Te-Deum* per l'acabament de la pesta qui només en un centenar de dies havia causades a la nostra ciutat mil noucentes seixanta dues víctimes, i havia deixat aproximadament quatre centes vídues i nou cents orfes.

Del màrtir insigne s'anà esborrant el record amb el dels tristos esdeveniments del seu pontificat. Allà a la banda de l'Epístola de la Capella de la Cinta hi ha una inscripció llatina qui assenyala el lloc del seu sepulcre ⁵, lloc inconegut de la gran majoria dels tortosins; però, d'ací pocs dies, grat sia a Déu, l'artística estàtua de l'Il·lustríssim i Reverendíssim Senyor Doctor Mossèn Manuel Ros de Medrano, aixecada al bell mig de la més aristocràtica de les places de Tortosa, cridarà l'atenció dels tortosins més desconixedors de les glòries de la pàtria, i sabrà tot-hom que aquell capellà, aquell bisbe del qual ens proposem perpetuar la recordança, fou un bon Pastor qui donà la vida per les ovelles que Déu li havia encomanades, fou un tortosí nat a terres gallegues al qual degueren potser la vida corporal, potser l'eterna salvació, els avis dels qui constitueixen la vella generació actual.

T. BELLPUIG, *prev.*

⁵ Diu l'epitafi: D. O. M. - Illustriss. D. D. Emmanuel Ros et Medrano, Dertose Episc. pietate, misericor. et largitate in pauperes ad exemplar præcipuus. Gadibus in generali conventu, Reg. et Relig. vindex. Gregi peste laboranti, omnimodis dans operam. Communi orbe, civitatis luctu, obiit IX K. Oct. MDCCCXXI. Vixit a. VII in Pontif. Spiritum ejus caritas rapuit. Corpus hic situm est. Carissimo bene de se merenti Præsuli, Senatus S. S. Ecclesiæ. P. C.

EL P. E. PEILLAUBE

EL R. P. Peillaube no és pas un desconegut per al públic de Barcelona. Es prou conegut el lloc que ocupa en el moviment tomista, a la Facultat de Filosofia de l'Institut Catòlic de París, en les obres de propaganda pel pensament filosòfic; i tots els qui s'interessen pels problemes científics de la psicologia, hauran llegit o consultat el seu cèlebre llibre sobre les *Imatges*.

S'ha de recordar, però, que el P. Peillaube donà a l'Ateneu barceloní, d'això fa una vintena d'anys, una sèrie de conferències sobre psicologia experimental, i que el malaguanyat Dr. Turró s'encarregà personalment de presentar-lo en un article de la "Publicitat". Segons els records barcelonins de l'època, les conferències foren seguides per un públic nombrós i coronades amb un èxit franc.

El P. Peillaube és una de les personalitats més atractives i més simpàtiques de l'Escola de Filosofia Tomista de França. Assajarem de fer aquí un retrat de l'home i de donar una idea de la seva múltiple activitat, i així mateix dels serveis que presta a la causa catòlica.

Durant l'estiu passat, al taller de l'escultor Bonneteau¹, evocador màgic de l'ànima dels homes, la vida dels quals ell plasma en els trets de fisonomies expressives i parlants, quin plaer per al psicòleg de parlar amb el Rd. P. Peillaube, i per a l'artista de notar els moviments típics de la cara, l'eloqüència de la mirada, la sensibilitat de les actituds en els músculs del rostre. Rarament he tingut ocasió de remarcar amb precisió semblant, com és cert que els ulls són l'espill de l'ànima i he pogut estudiar a plaer aquest llenguatge familiar als escultors i als pintors: la vida de l'expressió.

Franquesa, amplitud d'esperit, claredat, em semblaren aleshores els caràcters dominants de la fesomia del P. Peillaube. Franquesa: res de simulat ni equivoc en el seu esguard ni en els moviments de la seva cara. M'ha ocorregut sovint observar persones dissimulades: llur es-

¹ Del P. Peillaube existeix un excellent bust, obra de Bonneteau (1925) i un notable retrat pintat per Mlle. Val Reyre (1918).

guard no és previsible, és sovint fugisser; miren de reüll; en el rostre dels dissimulats els moviments refusen d'esbadellar-se; contràriament, sembla que es concentren a un punt sol, que s'arruguen i caragolen cap a l'interior. Hom els veu recórrer a gestos desviats, com són ara, fregar-se les mans, girar i regirar un objecte, mirar al sostre o a fora. Sovint són negadors de la vida i no troben obertament plaer en res. Riuen poc i malament.

La fisonomia franca del P. Peillaube és la part oposada d'aquells altres. Es tot sencer pel moment, pel que se li acaba de dir, per l'interlocutor; el segueix, li respon, li explica el seu pensament sempre amb una mena d'autoritat que plau i imposa confiança.

En el mateix grau la seva cara irradia la claredat; se sent que li agrada parlar clar, sense cap rudesia, però; al contrari, no manquen els matisos, i l'expressió els tradueix amb una mobilitat curiosa. Si es tracta d'un pensament que el complau i li sembla fonamental, essencial, es forma sobre el seu rostre una expressió afirmativa, l'esguard esdevé agut, els ulls resten com a fixats, les celles s'abaixen lleugerament com si el pensament tirés una ratlla horitzontal sobre les òrbites. Passa alguna cosa de sever sobre la seva expressió característica, la qual s'immobilitza i accentua. Però aquests moviments són transitoris. Els trets s'estiren ben aviat, la frase es fa més lleugera, una mica irònica algun cop, sempre amb benvolença; l'esguard no és mancat de malícia; hi ha, a ambdós costats de la boca un plec lleuger que indicaria el menyspreu, si aquest detall no fos corregit per la bonesa que emana del conjunt.

L'amplitud d'esperit, el domini del pensament es pinta sobre el front particularment intelligent i d'una gran puresa de línies. Cal no confondre l'amplitud d'esperit amb la indiferència i el deixar-ho córrer. Una tolerància excessiva per als defectes i les errors d'altri, una indulgència dolçament escèptica per a si mateix, això no és amplitud d'esperit, no ho confonguem. L'amplitud d'esperit s'harmonitza perfectament amb un pensament estricte, tancada en els seus principis i poc curosa de dilettantisme: la mentalitat del P. Peillaube hi és per tal de fer-nos-ho comprendre.

Heus ací, doncs, un cor profundament cristià, un pensament profundament catòlic, ortodox i tomista, a voluntat; però, això, embarassa l'amplitud d'esperit? No, de cap manera. Com se manifesta, ella? De cop per una intelligència oberta a les ciències, a l'estudi del concret: el P. Peillaube no és pas d'aquells als quals les ciències fan por. Sap que no poden fer més que secundar la *philosophia perennis*, l'en-

senyament d'Aristòtil i el de Sant Tomàs, el pensament dels quals no pertany al caduc sinó a l'eternal: tots dos, més que els altres filòsofs, saberen endevinar ço que constitueix l'ordre de l'univers: per això cap metafísica no ha sobrepassat la d'Aristòtil, i, als nostres temps, el pensament humà hi retorna amb invencible atracció. Quant a l'obra de Sant Tomàs, no solament és l'obra més perfecta de les veritats cristianes, sinó que cada vegada que els homes de ciència, delitosos de penetrar el sentit profund de les coses, recorren als escrits del Doctor Angèlic, resten estupefactes de trobar-hi les més satisfactòries i més completes de les interpretacions, encara més, les indicacions, les idees fecundes, capaces d'ajudar-los en la interpretació de les lleis. Es troben en presència no solament d'una fe puixant i armada, sinó d'una raó admirable, i, si ho reflexionen, comprenen que no tot és esdevenidor i canvi en el saber humà, sinó que sota el coneixement dels fenòmens que s'eixampla, es transforma i progressa de cada dia, hi ha el coneixement del ser que sosté i l'il·lumina, sense el qual els coneixements dels fenòmens restaria fragmentari i incoherent.

De més, al costat dels savis, l'admirable esforç dels quals ha estat acréixer el saber, cercar lleis, portar la investigació pacient i severa més i més lluny en els fets, seria injust d'oblidar els metafísics, que, armats d'una raó superiorment organitzada i sostinguda per la gràcia pogueren formular el que hi ha de durable, parlar-nos de l'ésser i referir les veritats dels fets a les veritats eternals. Per què excloure'ls o desconèixer llur obra? Es que moltes vegades hom només se'ls imagina treballant en l'abstracte. Però, no! Desenganyem-nos. El P. Peillaube, precisament, és un dels mestres que més ens acienten a aquest propòsit. Quin altre, més que no ell, ha sabut unir un sentit religiós, una fe simple, pròxima al cor i il·luminada ensems, a l'estudi experimental dels fets, al sentit científic? Ell és teòleg, filòsof i psicòleg alhora; no s'acontenta pas amb escriure: ensenya; de més a més, ha sabut crear organismes de propaganda per al pensament catòlic i tomista; sent la puixança de la cohesió de l'organització, i veurem, estudiant sota aquests diferents aspectes els productes de la seva activitat, com ha arribat a encarrilar revistes, col·leccions, cercles d'estudi i a lligar tot un món a la nostra Facultat de Filosofia de París.

L'activitat intel·lectual del P. Peillaube és considerable. A més de les ocupacions d'incumbència sacerdotal, és degà de la Facultat de filosofia de l'Institut Catòlic; en aquesta Facultat dona un curs de filosofia en el qual els principis racionals i els resultats experimentals són

esguardats, confrontats i explicats els uns pels altres: tendència molt interessant i ben nova. Aquest pensador que—com dèiem—és un savi teòleg i un psicòleg ensems, no dubta de donar gran amplitud als mètodes d'observació i experimentació més moderns. Sota aquest aspecte, estava en el mateix ordre d'idees que el Cardenal Mercier, del qual és prou coneguda la cura a no perdre de vista el treball de les ciències contemporànies. Tothom coneix el bell llibre del P. Peillaube sobre les *Imatges*. Aquest llibre, d'una documentació segura i extensa, és una síntesi de tot el què s'ha estudiat a propòsit de la imatge per medi dels mètodes més diversos als quals recorre la psicologia actual: mètode patològic, experimental, comparatiu, hipnotisme, fisiologia del sistema nerviós, en fi, observació de la consciència per ella mateixa. Un mèrit real del llibre del qual parlem és haver sabut aplegar, sintetitzar, unificar i tot, un conjunt semblant de recerques que és un dels més vastos, ben mirat, puix les imatges mentals no comprenen solament les representacions visuals que aquest mot imatge sembla significar, sinó, també, seguint la terminologia psicològica, les representacions procedents dels altres sentits, imatges verbo-auditives i verbo-motrius, productes de la imaginació pròpiament dita, il·lusions, allucinacions. Hom pot jutjar de la importància del problema i l'interès científic que s'imposa de definir les relacions entre la imatge i el pensament pròpiament dit.

Aquest problema, el P. Peillaube l'ha tractat amb una seguretat d'informació i una unitat de doctrina, que fa del seu llibre una obra fonamental per a tots els qui s'ocupen de les imatges mentals i de llurs relacions amb les altres manifestacions de la vida de l'esperit. Des del punt de vista de la forma, el llibre és escrit amb molta gràcia, amb un llenguatge clar que el fa recomanable fins als no inciat, als que no han seguit especialment l'ensenyament de la psicologia. Abunda en exemples i reflexions que ens inciten a pensar per nosaltres mateixos, a analitzar-nos. En un mot, hom pot recomanar-lo decididament a tota classe de lectors, el mateix que als estudiants delitosos d'informacions precises sobre la matèria. A més a més de les idees pròpies de l'autor, de les quals es conté l'essencial en les darreres planes, el llibre de les *Imatges*, conté nombrosos treballs i ens dóna un quadro de conjunt sobre la qüestió.

Un altre llibre del P. Peillaube, menys conegut dels joves, perquè, anterior a les *Imatges*, tot seguit fou esgotat, tractava dels *Conceptes*. Es comprèn, només amb els títols, que aquests llibres són fets per completar-se. L'eminent filòsof treballa actualment en una nova edició dels

Conceptes. Conservarà en l'obra la seva unitat i el seu caràcter, però al costat d'això consagrarà un llibre completament nou a les recerques experimentals intentades en aquest terreny i sotmetrà a un sever examen els treballs de laboratori que han portat sobre l'activitat lògica de l'esperit, especialment els de l'escola de Würzburg i dels nombrosos psicòlegs que en diversos països han seguit en llurs recerques i han perfeccionat els interessants procediments dels Kulpe, dels Marbe, dels Messer, dels Buhler. Un servei a fer als psicòlegs és el publicar els estudis sobre la natura racional de la nostra activitat lògica, i consagrar a la qüestió dos llibres: una obra de psicologia racional i una obra d'orientació concreta, que no deixarà de donar alguna cosa inèdita, perquè el Laboratori de Psicologia de l'Institut Catòlic treballa en certes qüestions a les quals l'eminent Degà de la Facultat de filosofia s'interessa particularment i que ell mateix ha indicat com a subjecte d'estudi: és el cas de les recerques sobre fets de pensament implícit.

Seria massa llarg d'enumerar aquí els nombrosos articles que el savi prelat ha consagrat a les qüestions filosòfiques. Hom se'n farà càrrec agafant la col·lecció de la *Revue de Philosophie*, que ell fundà, fa vint-i-sis anys i de la qual parlarem més lluny.

Més amunt assenyalàvem l'ensenyament del P. Peillaube a l'Institut Catòlic. Hi professa un curs de Psicologia general, que inicia els estudiants a la psicologia racional, així com als mètodes d'anàlisi i d'observació. Insisteix especialment en que els seus estudiants no es deturin sols en el raonament metafísic, sinó que, prenent contacte amb l'observació de la realitat psicològica, s'habituin a emprar els mètodes d'experiència que forneixen tants de materials a l'estudi de la vida mental. Sap de quina manera segueix l'esperit d'Aristòtil i de Sant Tomàs, en procedir així, i quina força poden poar les teories tomistes en la seva concordança amb la biologia i la psicologia científica. En efecte, no cal pas deixar creure al públic que l'estudi experimental de la intel·ligència, sigui sinònim de materialisme i de sensualisme. L'estudi experimental de la intel·ligència és un fenomen sòlid per a una filosofia que sap ésser ensems realista i espiritualista; seria veritablement deplorable que abandonéssim als adversaris de l'espiritualisme el monopoli dels treballs experimentals. L'experimentació psicològica ha fet arreu progressos considerables; seria una arma temible entre les mans dels enemics de la vida espiritual; el sensualisme no és més que la deformació de la realitat; cal que les escoles que s'hi acullen no s'arroguin el dret de monopolitzar l'experimentació.

Inversament, hom sap que els idealistes no han deixat de criticar els procediments aplicats a la psicologia. L'experiència ocupa poc lloc en llur sistema, com és fàcil de veure en estudiar la *Psychologie rationnelle* de Renouvier o, si es prefereix un exemple menys antic, el tractat notabilíssim de Natorp. Això es comprèn fàcilment, car l'idealisme té la tendència a deduir l'estructura de les coses partint de principis universals i abstractes, mentre que el tomisme, no ho oblidem, tot precisant la part de l'esperit en la coneixença del món, considera les coses reals com donades als sentits i com si tinguessin una existència individual; creu equivocat de menyscurar aquesta existència individual i de no considerar-la com una combinació de sistemes ideals, de relacions ideals. L'idealisme nega les coses per no considerar més que els sistemes de moviments pels quals les ciències les expliquen. Que aquests sistemes de moviments troben en les fórmules matemàtiques una explicació clara i un càlcul precís, no hi ha ningú que s'atreveixi a negar-ho. Però, això és una concepció incompleta de les coses. Gauss proclamava que s'interessava més per les lleis dels moviments que per aquestes "boles de fang que hom anomena planetes". Però no és menys veritable que aquestes "boles de fang" existeixen, que han estat creades i que han de servir llur valor, fins per a la més idealista de les especulacions matemàtiques i metafísiques.

Aquest sentit de les existències reals, dels individus, existeix en el grau més alt en el tomisme; per això el P. Peillaube dóna gran importància a l'estudi de les ciències concretes i biològiques. Des del punt de vista de la psicologia, és bo d'unir-se a les relacions intel·lectuals que procedeixen de la unitat de l'esperit; però, això, no és pas una raó per deixar el sensible, la imatge, l'estat afectiu, l'expressió motriu. Per això, les grans escoles de filosofia tomista, fan un ample lloc a la psicologia experimental i, entre els representants d'aquesta, es troben eminents eclesiàstics.

Es bo de repetir això, perquè el públic s'imagina moltes vegades que la psicologia catòlica es tanca en un món inaccessible als profans i que no es preocupa de la vida científica.

L'honorable Degà de la nostra Facultat de Filosofia, no s'ha limitat a l'ensenyament per tal de guanyar els esperits al pensament tomista. Ha fundat col·leccions, publicacions i societats de les quals haurem d'ocupar-nos a la fi de l'article.

Convé de citar en primer lloc la *Revue de Philosophie* (Editor: Rivière, 31, r. Jacob, Paris). Fundada el 1900, no trigà a fer-se lloc al

costat de les tres grans revistes del mateix gènere que existeixen a França: *Etudes*, la *Revue Philosophique* de Ribot i la *Revue de Métaphysique et de Morale*. Com la *Revue Philosophique*, la *Revue de Philosophie* obri les seves columnes als treballs d'ordre científic el mateix que a la filosofia en el sentit estricte, mentre que aquests treballs no es limitin a una especialització massa estreta, sinó més aviat presentin un interès general. Evidentment, com que la *Revue de Philosophie* és l'òrgan de la Facultat de Filosofia de l'Institut Catòlic de París, ningú podrà retreure-li el fet de què s'adhereixi a una doctrina. Res de més just. Es al cas contrari com torbaria l'esperit dels seus lectors, en refusar-los un fonament estable i en deixar-los anar a la deriva seguint els corrents del dia i les *modes* filosòfiques; aleshores hom tindria dret a censurar-la... Però, en l'interior de la doctrina, és acollidora de tota classe de treballs tant si es tracta d'història de les idees com de sociologia, de biologia, de cosmologia o de matemàtiques, mentre siguin tals que il·lustrin el lector i presentin un interès filosòfic suficient.

D'aquesta guisa, la col·lecció de la revista ofereix un quadro de les preocupacions filosòfiques del segle vint; té un tirat que instrueix el lector i l'orienta exactament. La selecció dels articles i la característica de la seva doctrina li han valgut l'alta aprovació del Sant Pare. A més dels articles originals, la *Revue*, dona cròniques, notes i discussions, memòries de societats científiques, recensions de llibres i revistes.

En què difereix de les altres tres grans revistes filosòfiques de França? La *Revue Philosophique*, fundada ja fa cinquanta anys per Ribot, ha demostrat sempre idees positivistes, i algun cop n'hi ha hagut prou amb que un article fos hostil a la metafísica i a l'espiritualisme perquè hi trobés bona acollida, encara que no digués res de nou, més, sense tenir cap valor real: podriem citar exemples. En justícia, però, s'ha de reconèixer que els seus directors han donat proves d'un cert eclecticisme, i si el to general de la *Revue Philosophique* ha pogut desagradar als espiritualistes, especialment als catòlics, s'hi troben estudis importants; per a la filosofia dita científica, no és sense interès.

La *Revue de Métaphysique et de Morale* és més reclosa, arriba a un públic menys nombrós, es mou més estrictament en el domini de la filosofia pura, tot i atorgar algun lloc a les qüestions particulars; però roman l'òrgan d'un grup: el dels racionalistes amb tendències idealistes.

Quant als *Etudes*, els citem com a gran revista catòlica; tothom sap la gran valor d'aquesta publicació i els serveis que fa. Molt estesa, pel cercle d'interessos que ella abraça, és filosòfica per la unitat d'ins-

piració i de doctrina, sense haver-se, amb tot, especialitzat en la filosofia, com les altres tres revistes que acabem d'esmentar.

La *Revue de Philosophie* del R. P. Peillaube, ha conquerit, doncs, el seu lloc en el primer rang de les revistes filosòfiques, no solament de França, sinó del món.

De més d'aquesta revista el P. Peillaube fundà dues col·leccions importants: la primera es titula: *Bibliothèque de Philosophie Expérimentale*, i fins ara ha publicat dotze volums: "non multa sed multum", puix la qualitat de cada una d'aquestes obres és excellent. Citarem el bell llibre del P. Peillaube sobre les *Imatges*, la traducció del *Précis de Psychologie* de James i de la *Philosophie de l'organisme* de Driesch; la *Théorie physique* de Duhem, el *Psychisme inférieur* de Grasset, l'estudi crític de Maritain sobre la *Philosophie Bergsonienne*, *Dieu et l'expérience en Métaphysique* de Moisan, la *Linguistique psychologique* de Van Ginneken, el *Cournot* de Mentré, la *Psychologie de la main* de Vaschide, els *Systèmes logiques* de Lucas de Peslonan, en fi, una *Initiation à la Philosophie* de Sant Tomàs.

Un mot a propòsit d'aquest darrer i curiós llibre que fa molt poc que ha sortit (1926). El seu fi és preparar el lector per a l'estudi de Sant Tomàs, i ensems li dona una vista de conjunt, bastant clara i completa i de la seva filosofia. El treball ha estat dividit entre vuit autors, vuit dames, les quals segueixen els cursos de l'Institut catòlic de París, i el P. Peillaube ha redactat una important introducció que parla de la filosofia en general i especialment de la filosofia de Sant Tomàs i dels seus orígens. Després, l'obra es divideix en metafísica, lògica, moral, estètica. De la seva banda, la metafísica, que ocupa les tres quartes parts del tractat, comprèn l'ontologia, la cosmologia, la psicologia i la teodicea.

El lector imparcial ha de reconèixer que la *Initiation* és un llibre d'una claredat perfecta; de més no complica inútilment les qüestions; procura donar nocions precises, fàcils de retenir; en fi, malgrat la col·laboració de nou autors, no li manca la unitat. D'on prové aquesta unitat? De la unitat de pensament de Sant Tomàs, per tal, del mateix objecte del tractat; després, de l'homogeneïtat de formació de les autores, totes deixebles de la Facultat de Filosofia de l'Institut Catòlic de París. Això és una mostra de la vitalitat de l'ensenyament que es dona en aquesta Facultat. Es un bell resultat que ha obtingut el P. Peillaube i hom té motiu d'alegrar-se'n pel pensament catòlic. El nou volum de la Biblioteca de Filosofia Experimental, és digne de l'excellent conjunt.

Aquesta col·lecció no és l'única que devem a la incansable activitat

del P. Peillaube. Al costat dels llibres a gran format que la componen, en fundà més recentment una amb format in-16, amb el títol *Etudes Philosophiques*, la qual conté ja sis volums: *L'Origen de la Famille* del R. P. Gemelli, rector de la Universitat catòlica de Milà, ben conegut dels lectors de LA PARAULA CRISTIANA, puix tots tenim encara a la memòria el brillant curs que donà, ara fa tres anys, a Barcelona; *l'Ecole Sociologique et les origines de la Morale*, pel Rev. O. Habert, discussió tancada i profunda de les tesis dels neo-positivistes; *el Mariage et le Foyer*, per H. de Pully; *la Morale de St. Augustin*, per B. Roland-Gosselin; *el Sentiment Religieux*, per J. Paquier, i els *Eléments de Philosophie médicale*, pel Dr. N. Hallé.

L'any passat, el P. Peillaube organitzà una vasta associació, estesa ja a nombrosos països: el *Cercle Thomiste Féminin*, el centre del qual és a París. Com a òrgan té els *Cahiers du Cercle Thomiste Féminin* (secretària: Mlle. Marie Clément, 21, r. Bertrand, París, VIIe), que assegurin les relacions constants entre els diversos grups que componen l'associació.

Seria convenient la formació d'un grup de dames catalanes afiliat a aquesta excellent societat. Es cosa necessària, en efecte, permetre a les dones que s'instrueixin en la filosofia tomista, fóra bo que les qui són educadores naturals dels infants i que han de crear en la llar l'atmosfera moral que faci l'interior agradable i digne ensems, posseïssin nocions precises sobre la filosofia catòlica. No crec que el Cercle Thomista els demani d'absorbir llurs deures en estudis i meditacions, sinó que els subministra els mitjans per comprendre el pensament de l'Església, pel Butlletí, per conferències, per consells. De més, el cercle és un lligam entre les dones catòliques, així ho han comprès en nombrosos països. Els *Cahiers* donen a les seves adherents ensenyaments preciosos sobre moltes qüestions religioses.

L'organització d'aquest Cercle ha exigit molts d'esforços, i es pot dir que el P. Peillaube li ha consagrat, durant aquest any acadèmic, una bona part del seu temps. Això, però, s'havia de fer; la prova que s'imposava una societat d'aquest gènere, la dona el seu èxit i el gran nombre de les seves associades. Ella estén també l'acció de la filosofia catòlica.

Els lectors de LA PARAULA CRISTIANA que hagin seguit la meua exposició, reconeixeran, n'estic cert, que jo tenia raó, al començament d'aquest article, en dir que el R. P. Peillaube és una de les personalitats més atractives i un dels mestres més simpàtics de l'Escola de Filosofia Tomista de París.

GEORGES DWELSHAUVERS

EN GAUDÍ I LA SEVA OBRA ¹

ELS treballs principals on el nostre primer arquitecte ha deixat plasmat el seu altíssim esperit són els següents:

Reixa, portes i cascada del Parc de la Ciutadella de Barcelona.—Hi treballà amplament com a col·laborador del mestre d'obres Fontseré.

Cambril de l'Església del Monestir de Montserrat.—En Gaudí intervingué fortament com ajudant de l'arquitecte Villar (pare).

En aquestes dues obres l'encara estudiant Gaudí troba el conjunt fixat (la Cascada del Parc és una adaptació de la de Marsella) però en els detalls emprèn amb deliciosa seguretat l'ús de les forces de geometria superior i amb predilecció les de més clara funció mecànica; així veiem els braus tractats com equins, les acroteres d'un clar sentit hiperbolòidic i la persecució dels enguerximents en els motius ornamentals.

Canalobres de la Plaça Reial i Barceloneta (1873).—Continuen essent els més bells fanals de Barcelona; els seus elements, malgrat d'ésser sumament continguts, no envelleixen; el desagradós ferro fos està utilitzat destriant graciosament els dos esforços dels braços sostenidors dels globus de vidre.

Oratori particular de la família Dalmases.—S'inicia amb fermesa en aquesta senzilla obreta el gust per la policromia vibrant que més tard no deixa mai de completar totes les obres del mestre.

Sagrari del Convent de Monges de Jesús Maria (Tarragona).

"El Capricho" (Comillas).—Casa de camp per al primer marquès de Comillas.

Mobiliari del Seminari de Comillas.—En aquests mobles, especialment en els bancs de l'església, i segons pròpia explicació, en Gaudí dirigí les talles assenyalant les envolvents enguerxides que regeixen

¹ Vegeu també el número de juliol de LA PARAULA CRISTIANA.

el moviment de conjunt; d'això en resultà una superioritat enorme que colpia els mateixos executants en comparar els altres mobles similars que allí mateix havien fet sense el guiatge del nostre artista.

Sala de màquines (Cooperativa de Mataró).—Nau econòmica industrial feta amb armadures parabòliques de taulons enjuncats; es conserva un xic reformada.

Casa Quijano (Santander).—Obra feta a distància i sense haver vist mai el propietari; és segurament on Gaudí començà a fer columnes inclinades en el porxet d'entrada que sosté una gràcil terrassa.

Xalet del carrer de Carolines (Gràcia).—Obra deliciosa pel joc repetit del cossos volats en coll fals, per les estalactites i gotes penjants, per l'acurat ús de la ceràmica que hi abunda i pels elements de fusteria amb peces tornejades en les gelosies i sàviament encaixades amb la construcció en l'interior; aquesta obra desvetlla el nostre fons musical com no ho fa una obra autèntica de moros.

Reforma de Casa Güell, jardí, tanques i barris (Pedralbes).—En aquesta originalíssima obra feta amb maó vist en les parts resistents i amb tàpia les de replenament, protegida amb uns elegants revestiments de ciment en relleu, hi ha el notabilíssim Portal del Drac, treball formidable de serralleria on el ferro és utilitzat en totes ses formes.

Palau del Comte de Güell (Carrer Nou de la Rambla).—Es d'una majestat principesca expressament cercada, puix en Gaudí comentant que el segon cognom d'en Güell era italià repetia amb goig que era un "duce" pel seu talent, pel seu gust i pel seu refinament espiritual.

El marbre de Garraf hi abunda, no solament a la façana sinó formant austers brancals i dintells de portes interiors, magnífics entrebi-gats i les belles columnates de pas a les tribunes que tenen els seus capitells hiperbolòidics i sostenen arcs parabòlics. Els enteixinats de fusta, les bigues armades decorades i sobretot les obres de ferro dels portals d'entrada són treballs sense parió. Es curiós de recordar que en Gaudí havia fet dos projectes de portals, un amb obertures rectangulars i altre amb la forma catenàrica actual; i en Güell preferí el darrer que motivà tanta protesta de la crítica i tantes falses anècdotes del públic.

Convent de Teresianes de Sant Gervasi (1889).—Gros edifici d'una severíssima harmonia obtinguda amb formes simplicitatíssimes de maó i replenats de reble tot nu. Aquí posa sistemàticament l'arc parabòlic pertot: els seients del vestibul i les solucions d'adaptació dels elements de fusteria i manyeria als arcs sense imposta són genials.

En Gaudí deixà de construir la Capella del convent perquè li exigien

que fos interior (i així la feren) i ell digué que devia ésser pública i no volgué transigir.

Palau Episcopal d'Astorga (1893).—Cridat pel Prelat Grau, català i amic íntim de Gaudí, aquest anà a construir el palau en substitució de l'enderrocat per un incendi. Es un edifici de ritme concentrat, de formes goticitzants austeríssimes; hagué de deixar-lo inacabat en morir l'intelligent Bisbe, puix els indígenes li negaren l'ajut espiritual i pecuniari, i després no saberen completar-lo (tal com els predigué En Gaudí en marxar: "Seran incapaces d'acabar-ho i de deixar-ho interromput") no solament per la dificultat enorme de donar als elements arquitectònics aquell alè amb què sortien de mans del nostre gran home, sinó també perquè s'equivocaren de ple en escollir-los.

Casa de los Botines (León).—Casal de grans mides amb pisos destinats al lloguer i els baixos a comerç de teixits a l'engròs. Els Botines eren uns catalans que s'establiren a León antigament. Damunt el portal principal hi ha un bellíssim Sant Jordi de pedra rematant el Drac, i a sota hi ha un lleó. Contrasta vivament per la seva serietat amb els propers edificis renaixentistes, emfàtics i desgarbats, com la "Casa de los Guzmanes" i amb els recarregats de banals ampullositats ornamentistes. El seu gòtic just i ferm se fa enyorar en contemplar la deplorable restauració de la pulcra Seu leonesa. Aquest magnífic edifici mostra clarament el camí lògic que devia haver-se seguit per a dotar d'adequat coronament el Palau d'Astorga; però els continuadors no se n'adonaren.

Casa Calvet (Carrer de Casp; 1899).—Elegant casa barroca premiada per l'Ajuntament; és notabilíssima l'escala amb arcs el·líptics sostinguts per columnes salomòniques de granet artificial armat, amb una barana i protecció d'ascensor, daurats i policromats. La fusteria fixa i mòbil del despatx i magatzem del propietari són una meravella de construcció i gust on es condensen totes les graciositats del barroc francès. En la xamosa porta principal de l'edifici hi ha els cèlebres "Picaports de la Xinxà", notables per sa dificultat d'execució i pels curiosos motius ornamentals: sobre un fons de cinc onades de llum hi ha una xinxà que en funcionar el trucador és aixafada per una Creu. Al capdamunt de la façana hi ha dos pinyons acabats amb unes creus barroques que una dama de la noblesa no desxifrava i demanà a En Gaudí: "Què és aquell embolic de dalt la casa que vostè fa?". Gaudí li contestà: "Senyora, és la Creu, que és un embolic i un destorb per a tanta gent!"

Restauració Arquitectònico-Litúrgica de la Seu de Mallorca.—Es una obra de gegant dins la catedral del Rei Jaume; només podia llançar-s'hi un bisbe de la magnitud del Dr. Campins, que amb son talent triés l'home

extraordinari capaç d'acomplir-la més plenament encara que en sos enlairats desigs. El cor gòtic i el jubé plateresc foren arrencats del mig de la nau, i restablerta sa magna unitat; el bonic retaule gòtic de l'Altar major fou suprimit aprofitant dispersos sos elements més graciosos per a decorar els murs; la Capella reial i son absis fou recuperada i oberts a la llum dels finestrals cegats, per als quals En Gaudí féu dues vidrieres, una dedicada als sants confessors i altra a les santes verges, construïdes amb quatre vidres (tres amb els colors fonamentals i un quart opalitzador per a variar la intensitat dins cada matís) úniques al món per sa tècnica novíssima i pel gloriós resultat obtingut. La càtedra gòtica es restablí voltada de magnificència amb un tapissat ceràmic i pictòric amb representacions dels escuts pontificals; a son volt hi ha els seients de cor i al centre l'Altar cobricelat amb un ample baldaquí de tapís amb brocats antics i amb el més ardit lampadari que s'hagi jamai imaginat, ambdós suspesos de l'altíssima volta. Completen el conjunt les columnes cortinàries, els bancs per als nombrosos sacerdots cobebrants i les cantories; tot queda emmarcat per les trones plateresques completades vigorosament (no acabades encara) i clos per un magnífic rastrellum de ferro amb cancell corredor. Al mig de la nau penja el llanterner judaïc com un trofeu amb ses centes llumenetes minúscules; En Gaudí al fons de l'absis, en la capella alta, en féu la rèplica en forma de tiares amb la triple corona de ferro daurat i amb llantietes taronjades d'un efecte sorprenent. Ha quedat sense ni tan sols començar el projecte de tombes reials per a la capella alta que en maqueta originalíssima deixà preparat En Gaudí.

Casa Batlló (Passeig de Gràcia).—Es la culminació del barroc de casa Calvet; les formes són molt més orgàniques i mogudes, i una policromia ceràmica gruixuda omple des de la coberta fins a primer pis, deixa només aparent la pedra d'emmarcament de les obertures, els betejats de les quals foren els punts de partida dels tons ceràmics adjacents que amb la carena de la coberta fan com un eco del cel i de la muntanya; els ferros són ventruts i torçats en hèlix i en la fusteria de respallers, vidrieres, escala senyorial i Oratori obtingué el joc de la llum amb l'ús de paraments enguerxits, reduït gairebé a no res el motlluratge, que esdevé innecessari.

Xalet Bell-Esguard (Bonanova).—Edificat vora les restes de la mansió que el Martí es féu construir per anar a descansar, en Gaudí conservà i completà dos fragments de torres, i desvià el camí públic perquè quedessin tancades en la finca. És l'exemple més bonic d'aprofitament dels materials del terreny que he vist, malgrat de no ésser de gaire cali-

tat (són licorelles); el reixat de tanca és d'una modernitat sorprenent sota una apariència arcaica, les construccions són d'un gòtic exacerbat que impressiona, i la construcció de les cobertes amb arcs i voltes de ronyons calats és una troballa digna d'un detingut estudi.

Parc: Colònia Güell (1914).—La vessant conoidal més ben orientada de la Muntanya Pelada, altament sanitosa, fou escollida per a fer-hi una Ciutat-Jardí aristocràtica; en Gaudí la dotà d'amples caminals per a vehicles, de passeigs i dreceres per als passejants i d'un camp de jocs i festes. El terror és rocós, per tant mancava terra per als terraplens i a la vegada calia estalviar l'excavació de la pedra; la solució més justa i graciosa fou trobada: el porxo que és viaducte i passeig soplujat alhora, construït camperolament amb un mínim de materials i amb la màxima varietat, que sembla nascut de terra sens esforç. El camp de jocs que parcialment oferia el fons de la vessant, es completà amb una plataforma detinguda per la més bella columnata dels nostres temps. El pintoresc mur de tanca, junt amb els originalíssims pavellons de Porteria, sales d'espera i deambulatori per als cotxes, formen un atractiu complement, absolutament original.

Casa Milà (Passeig de Gràcia).—Obra d'un barroquisme completament dinàmic, sembla que una irresistible força geològica hagi format aquest bloc enorme deixant-hi l'empremta del moviment; l'agermanament amb les formes de la naturalesa és complet: el conjunt constitueix un marge monumental que havia de fer de peanya a un magnífic grup escultòric, que devia executar-se amb metall daurat i cristall, representant la Verge i dos àngels avançant-se sobre Barcelona. Els entrants dels panys de façana havien d'anar coberts de plantes rampants i els balcons plens de flors (hi ha previst el lloc per a la terra i instal·lat el sistema de rec). Aquesta mole, que hom ha batejat amb el nom de "pedrera", és construïda amb plaques primes de pedra i amb un mínim de ferro que espantaria a molts tècnics malgrat l'apariència d'ésser un apilament monstruós de pedra inderrocable. Es l'obra que empetiteix i fa quedar més banals les veïnes que tenen sort de quedar esblaimades pels intensos contrastos que la llum estableix en sos grans paraments.

Església de la Colònia Güell (Santa Coloma de Cervelló).—Només hi ha construïda la cripta i el porxo de sota l'escalinata principal. El projecte maqueta es construï directament a l'espai en forma d'esquelet mecànic; era la polifunicula de l'edifici feta amb cordills i peces proporcionals a la llargada d'aquells i a la superfície sostinguda. Així obtingué un veritable organisme en què la col·locació i forma axial de cada element està lligada i depèn de la de totes les altres. Per a l'envolvent d'a-

questa carcassa no hauria bastat l'ús de les superfícies geomètriques usuals, encara que fossin manejades amb el més desempallegat barroquisme: per això adoptà les enguexides que tenen flexibilitat per a tota situació dels elements directors. Per als suports interiors s'empraren els blocs hexagonals de basalt naturals.

L'exterior hauria donat acabament al puget sobre el qual s'assenta l'església: una combinació enginyosa de maons recuits i de formigó d'es-còries dona a les parts baixes el to exacte del terreny saulenc, cap a dalt el gris és més argentat i similar al color dels troncs dels pins que circumden l'edifici, més amunt haurien vingut els verds morats i blaus entonant amb les copes dels arbres, amb les carenetes que clouen l'horitzó i fins amb el cel.

Fou molt de doldre que aquest bell edifici no s'acabés i més dolorós encara que s'hagi negligit la conservació del model fins al punt de deixar-lo derruir; de totes maneres, la cripta i porxo fets són el precedent i assaig directe de les noves superfícies per a les voltes i columnes adoptades per al Temple de la Sagrada Família, on seran dotades del més insospitat esplendor.

Temple Expiatori de la Sagrada Família.—Es l'obra cabdal d'En Gaudí, i mirant de conjunt totes les altres obres, semblen assaigs per a solucionar els portentosos problemes parcials d'aquesta creació en la qual el geni ha laborat trenta tres anys, de primer simultanejant amb les altres feines i des de fa força anys dedicant-s'hi exclusivament amb un ardor sempre creixent. Caldrien molts volums per a descriure com s'ho val aquesta obra mestra.

El mobiliari litúrgic del Temple, format per gran nombre de peces importants, constitueix un model insuperable de solucions guiadores en tan difícils elements.

Escoles i tallers de la Sagrada Família.—Són unes construccions del tipus de l'Església de la Colonia Güell a base de soleres de maó vist i de taulons de fusta als quals s'ha donat trabament per les formes heli-coidals del conjunt.

Primer Misteri de Glòria del Rosari Monumental de Montserrat.—Amb un realisme emocionant, pastat amb una gran espiritualitat, hi ha representada la resurrecció gloriosa del Senyor. El Crist tot refulgent sembla enlairar-se entre mig del roquissar alt, a sota la cova natural amb el sepulcre excavat a la mateixa roca en el moment que l'àngel anuncia a les Santes Dones el succeït al Mestre; davant el camí s'eixampla deixant preparat l'hort on era desig d'En Gaudí que conreessin les plantes més humils dels nostres hortes i que cada any a trenc d'alba de Pasqua s'hi

celebrés la Missa en mig de la cantadissa dels ocells de l'hort del Bon Jardiner.

Projectes.—En Gaudí havia fet importants projectes que per la migradesa general del país uns cops, i per incomprensió altres vegades, no han arribat malauradament a realització. Recordo els següents:

Mirador per a Montserrat.—Per a expressar materialment la consagració del Montserrat a la Verge, havia concebut construir una grossa corona per al pic més elevat, rematada amb una gran estrella i sostenint una campanassa que hauria fet sentir les batallades de l'Angelus a totes les contrades properes; la corona hauria servit, ensems, de còmode mirador per als excursionistes. A sota, aprofitant un extens penyal, hi havia d'haver un escut barrat de mosaic de 20 metres d'alçària que fóra estat visible de 10 quilòmetres de distància.

Capella tombal per als Comtes de Güell a Montserrat.—Projectada per a ésser excavada en la mateixa pedra de la muntanya amb un petit vestibul destinat a capella.

Edifici missional per a Tànger.—Curiosíssim de tan apropiat per a la funció i país al qual anava destinat i perquè hi ha estudiat els campanars de l'església de manera molt semblant als del Temple de la Sagrada Família; el dia que em mostrà aquest projecte, no vaig poder amagar la sorpresa que em produí de conèixer aquest precedent tan vell de les formes de l'obra mestra que havia de seguir després, i en Gaudí exclamà: "Ja ho veu, no hem canviat, quan més temps hem passat i més hem reflexionat sobre aquestes noves formes d'arquitectura, més certa-hem tingut del deure d'emprar-les".

Monument al Rei En Jaume.—Quan s'encarregaren els estudis de Reforma interior de Barcelona en allò que afectava a la part monumental, als més prestigiosos arquitectes, algun d'ells s'entrevistaren amb En Gaudí i deixaren a la seva autoritat la resolució de la urbanització de la Plaça del Rei, puix ell tot seguit ho enfocà com un homenatge al Conqueridor, que hauria consistit en la restauració del Palau i Capella reials i endreçament dels contorns.

Avant-projecte d'Estació monumental de ferrocarrils de Barcelona.—Tingué, com sempre, una visió justa del problema que expressava amb aquests termes: Les grosses armadures de ferro són lletges i cares, fent treballar el ferro a extensió s'obtindria una mena d'envelat monstre amb distàncies de cent metres entre suports, i variant l'alçària d'aquets suports combinant-los amb els aparells d'il·luminació, l'efecte seria sorprenent i la gent dels països de les grans construccions acudirien i es meravellarien de veure-ho.

Altres obres.—Així com En Gaudí ja abans d'ésser oficialment arquitecte, treballava a través d'altres tècnics, també després dirigí a altres que les circumstàncies portaven a la seva vora, als que, tot respectant les seves dots personals, deixava la part de la seva llum que podien suportar. Així han nascut una sèrie d'obres indirectes del Mestre, les més notables de les quals són les del malaguanyat arquitecte Berenguer ¹.

Ara de poc, orientava el projecte d'església per a la Colònia Calvet, de Torelló, que és notabilíssim. Orientà, també, la restauració d'una Catedral gòtica catalana.

Aquesta és la llista d'obres que amb l'estudi acuradíssim que feia de cada una d'elles, representa un treball quantitatiu i qualitatiu extraordinari, només possible en un artista que a les seves dots excelses uní la ferma disciplina de "sumar-se cada dia", com deia sovint ell mateix.

JOAN BERGÓS

¹ Les obres més sobresortints d'aquest finíssim arquitecte són: Convent i església de Sant Josep de la Muntanya, Colònia i Capella de Garraf, Escola i cases de la Colònia Güell, Altars i Capella del Sagrament de Sant Joan de Gràcia.

JOAN LLIMONA

DADES PER A UNA BIOGRAFIA I ASSAIG CRITIC

(Acabament) ¹

LA PINTURA COM UN MITJA

QUAN Joan Llimona emprengué el camí de l'Església de Roma, el pintor en restà tot sotraguejat. Gairebé es pot dir que la personalitat artística del nostre home canvià com una mitja—tota s'endolcí fins a esdevenir a voltes d'un romanticisme gesticulat i excessivament sentimental. La primera cosa que hom observa en estudiar cronològicament l'obra del pintor Llimona, és que aquest, una vegada convertit, canvia els temes; les escenes primeres sense cap finalitat són ara escol·lides amb un fi de proselitisme. Encara el pintor Llimona no ha superat l'esdeveniment de la seva conversió i és per aquest motiu que fa del seu art un mitjà per a eternir les ànimes d'una manera senzilla. Fa de la pintura un sermó, generalment de tons patètics o, quan menys, de delicada unció.

És aleshores quan el nostre home pinta la comunió de Colomb rebuda de mans del pare Marchena (Col·lecció Vidua de Blanc i Benet), quan pinta *El Crist venç*, *La visita del párroco*, *Darrerers Pasquès*, etc., en les quals teles l'antic anecdotisme simple i desinteressat es complica amb el disseny d'expressar estats d'esperit que són un exemple o que emocionen per pura caritat.

S'ha parlat molt d'aquest aspecte de la pintura de Joan Llimona i generalment amb poca simpatia, he de confessar que conec molt poc aquesta faceta de l'art del nostre pintor per poder-ne fer una defensa. Solament recordo la dita escena de la vida de Colomb i conec bé la reproducció en tricornia Thomas del quadre esmentat "*Darrerers Pasquès*". No vull fer una defensa total d'aquest aspecte de l'obra de

¹ Vegi's el número d'aquesta revista dels mesos d'abril i juny.

Llimona, car no fóra sincer si diguéss que em plau l'art anecdòtic servint finalitats extrapictòriques. Com Renoir, que no pintà mai per a l'altar, tenint, però, una gran veneració per la pintura religiosa, considero la força que, no solament el Cristianisme, sinó tot altre sentiment religiós, ha donat a l'art de tots els temps. Però no és aquesta mena de pintura d'aquest moment de Llimona prou *religiosa* perquè hom n'estimi el concepte. Llimona en aquesta hora—que s'esqueia passada l'Exposició del 1888—no havia encara superat l'anècdota, la gran anècdota, de la seva conversió; no havia encara arribat a l'estat de gràcia de la pintura religiosa dels seus bons temps una mica posteriors. Però és innegable que, pel que conec, tècnicament l'obra del nostre pintor és interessantíssima. Tant l'esmentada escena de la vida de Colomb, com *Darres Pasquès*—aquesta última judicada pel que en dóna la bona reproducció—, són obres molt acurades d'ofici.

La tècnica de Llimona d'aquesta hora és plana, no usa mai grui-xos a la manera de Rembrandt, manera de la qual tant ha abusat la pintura moderna, fins a convertir comunament les superfícies de les teles en veritables mapes en relleu i, el que és pitjor, moltes vegades sense que aquest relleu l'hagi inspirat altre mòbil que la casualitat. El gruix en la pintura d'aquests temps del nostre Joan, quan hi és, fou aconseguit per repeses, per superposicions. Si la tricomia de *Darres Pasquès*, que tinc davant dels ulls quan escric, no ment, aquesta és una tela d'un sentit pictòric formidable—tot el sentimentalisme anecdòtic del malalt refusant la tassa del brou de la mà de l'esposa, tot l'extrapictòric, desapareix davant per davant de la realització tant de pintor. L'holandesisme de l'etapa laica és ací més fi i menys *detallístic del detall*, per dir-ho d'una manera o altra. Tot és pintat pam a pam i el lirisme del pintor va esponjant totes les coses canalitzat, serè. Aquesta obra dóna la sensació d'ésser una pintura densa, però llisa com un esmalt. Vull recordar als lectors, per exemple, la manera extraordinàriament pictòrica com foren plasmades les cadires amb tots llurs reflexos. No sé per què aquesta tela em fa pensar en els Degas de la primera època—l'època italiana, sobretot—fins les impureses del sentimentalisme de Llimona s'agermanen una mica amb les del gran mestre francès.

Crec que és hora d'estudiar a fons aquesta etapa de la pintura de Llimona. La pintura com un mitjà pot ésser pintura bona. Ara, però, cal dir que el nostre pintor, de vegades, es distreia massa amb el sermó i oblidava la bona lírica de rel plàstica per a curar solament dels efectes morals que pogués produir la seva obra.

Llimona no deixà mai d'emprar el seu art per a predicar. Dintre d'aquest aspecte d'anecdòtisme cristià es pot col·locar *La filla pròdiga* i *Retorn del treball* (Museu d'Art Modern de Barcelona), pintats en una època posterior a les obres assenyalades més amunt d'aquest mateix apartat, com també altres pintures i dibuixos que ens és difícil d'enumerar en aquest moment. Tots els seus dibuixos i cartells de propaganda contra la blasfèmia i dels crims socials i a favor de l'almoïna, etc., estan a la memòria de tothom i fóra inútil, a més, una enumeració, almenys en aquest moment. En general, però, l'obra del propagandista era menys artística que l'obra del pintor de cúpules, del pintor religiós, del pintor de paisatges i figures en paisatges, malgrat gairebé sempre l'obra del pintor Llimona tingués una punta de literaturisme, que molesta la nostra sensibilitat 1926.

EL PINTOR RELIGIOS

Després de l'etapa de neòfit, ve un moment en què l'artista té la sort de poder fer pintura monumental i aconsegueix, en el conreu d'aquest difícil aspecte de l'art, recibir gloriosamet. L'amic A. Escalas ha dit que la pintura de Llimona restarà per la valor de la seva lírica i pel plec acadèmic que l'artista no oblidà mai. El seu treball constant d'estudi, els seus dibuixos abundantíssims ens parlen d'un Llimona home d'ofici que explica en gran manera bona part de la valor de la seva feina. Sobretot perquè aquesta mai no era feta en fred, ni quan recercava formes de dicció, ni quan estudiava el cos humà. Tothora l'art de Llimona, els estudis de Llimona, tenien aquella punta de suavitat plàstica que moltes vegades esdevenia literària fent gesticular els seus personatges d'una manera poc natural.

Però l'alta religiositat del pintor aconseguí superar el seu literaturisme quan féu obra per al temple i per a l'altar. Tant en les seves grans composicions de la Cúpula del Cambril de la Verge de Montserrat, de la Cúpula del convent de monges carmelites, dit l'Escorial, de Vich i en els frisos per a les Germanetes dels Pobres de la mateixa ciutat; com els formidables episodis de la vida de Sant Felip Neri de l'església dedicada a aquest Sant a Barcelona; tant en els episodis de la vida de Sant Josep Oriol al Pi i en el timpà d'aquesta mateixa església barcelonina o en el Cibori de l'altar major del Monestir de Ripoll; com en la pintura del timpà de la capella de Santa Llúcia de la Seu de Barcelona; o en els àngels que fan guàrdia a les imatges que el seu germà Josep féu

per als altars de la Immaculada Concepció i del Sagrat Cor, projectats i dirigits per l'arquitecte Martorell, en l'Església Parroquial del Sant Esperit de la ciutat de Terrassa; com en altres col·laboracions en altars i capelles públiques i privades, i fins en les mateixes pintures dels Viacrucis de la Concepció i Pompeia de Barcelona, senzilles com estampes, el pintor Joan Llimona havia trobat la manera de superar les seves impureses de concepció, donant a les seves composicions tota l'expressió espiritual que calia, tota la força emotiva que solament un cristià veritable pot donar a composicions per al culte.

De la mateixa època de les grans pintures religioses, és el tríptic que decora una sala del Palau de Justícia de Barcelona, però aquesta pintura monumental és inferior a les pintures que Llimona féu per al culte de Déu i dels Sants.

Es clar, però, que no totes les pintures religioses de Llimona són igualment encertades. Al meu entendre, poso per sobre de totes, les dues grans teles que del nostre pintor hi ha a Sant Felip Neri. Ací l'art suau de Llimona té aquell punt de duresa incorruptible, que ens fa estimar les coses a través del temps. Joan Llimona fou un realista que el catolicisme amarà de dolcesa, algunes vegades en perjudici de la seva obra, ja que les gesticulacions dels seus personatges de vegades esdevenien una mica sieneses; sienisme de collstorçats i de llagrimeta sense aquella punta de vitalitat i de caragolada energia que distingeix Simone Martine, per exemple. Joan Llimona, quan afegia a la visió sòlida del món postissos estilístics o idealistes, desvalorava de rel la seva feina. Per això em plau ací, en aquests dos grans plafons de Sant Felip Neri, en els quals el pintor ens explica el Sant en el seu aspecte terrenal, ja que solament així podien veure'l bé els ulls del nostre artista. A més, hi ha en aquestes dues grans pintures un aplom, una serenitat, una conformitat, que gairebé podríem qualificar d'ataràxia batejada; un no sé què de molt romà. Tot en aquestes teles és contingut, l'estat d'esperit del pintor era ací gairebé clàssic i això es traduïa en l'arquitecturització de les composicions i en la cenyida expressió de cada personatge. Tots els elements plàstics juguen ací únicament el seu paper; l'esperit o la poesia—que no és ací literatura—són ben trobats per una estructura robusta i són explicats per mitjà d'una paleta d'un realisme ben sobri, fins en l'escena miraculosa.

Així, doncs, podem dir que, quan el pictòric sentiment cristià de Joan Llimona—quant a la seva pietat—s'equilibrava amb la sava racial i ingènita del realisme i amb un concepte serè i auster de la vida, aleshores l'obra del nostre pintor posseïa profunditat humana i concisió

plàstica. Aquestes qualitats té, sobretot, l'escena de Sant Felip Neri i els deixebles, la qual el nostre pintor ideà sota el cel de Pedralbes, i a l'ombra del seus pins.

Segueixen en valor, sempre al meu pobre entendre, després d'aquests dos plafons de Sant Felip Neri, la cúpula de l'Escorial i els frisos de les Germanetes dels Pobres de Vich, obres aquestes d'un sòlid realisme. Quan els frisos darrerament esmentats, foren exposats a la Sala Parés abans de plaçar-los al seu lloc, aquell gran mala llengua de Nonell, com li deia Xenius, havia d'elogiar, amb les reserves que eren característiques dels seus elogis, l'obra exhibida. I cal dir que Nonell era, àdhuc amb la seva gran agror, un bon crític—un home que ha endevinat moltes coses. Ell solament s'aturava davant les teles de Mir, de Gimeno i davant l'obra religiosa de Llimona; descomptant la feina dels seus amics espiritualment més pròxims, per als quals no tenia, però, gaires frases amables. No era Nonell home de flors i violes, i per això gustava d'aquest Llimona fet damunt la mateixa essència de la realitat, malgrat tot el decorativisme imprescindible a la pintura mural.

Vull també fer l'elogi d'aquesta obra de Llimona, coneguda de tots els catalans: de les pintures de la Cúpula del Cambril de la Verge de Montserrat. Magnífica concepció en la qual convergeixen els seus dos grans afectes: el de la Fe i el de l'Art. Magnífica realització també, la qual és plena d'aquell aplom auster, de rel romana, realista. Llimona, ací, una vegada mort el Gran Bisbe, volgué afegir a les processons de pastors, sants i reis, la venerable figura del Dr. Torres i Bages; ara fóra hora, com diu l'amic F. Ràfols de cloure l'obra de Llimona a Montserrat posant-hi la figura una mica pensativa del pintor que la creà. M'atreveixo a assenyalar com executor discret d'aquest homenatge, el pintor Fèlix Mestrès, amic de l'artista suara perdut, el qual fàcilment podria emmotllar el seu estil, en aquesta bella feina, al de tota la cúpula, tenint, naturalment, l'imprescindible cura d'harmonitzar, de soldar bé, aquest afegit amb tot el conjunt.

Hauríem d'anar comentant una a una totes les obres que Llimona féu per al temple, car totes elles són dignes d'estima, però no volem deixar ací d'esmentar com a realització perfecta els episodis de la vida de Sant Josep Oriol de l'Església de Nostra Dona del Pi d'aquesta ciutat.

Dintre un altre ordre més idealista, com escau a llurs imatges, Llimona concebia els àngels i les verges; fins llur coloració prenia uns encants atmosfèrics de vegades absolutament encertats, com, per

exemple, en els àngels dels altars de l'Església del Sant Esperit de Terrassa.

Per la realització de tot aquest gran aspecte de l'obra de Llimona, aquest posseïa uns coneixements molt sòlids i així l'artista resolía els escorços en les seves cúpules i en els frisos que havien d'ésser col·locats en l'aire. Solament cal lamentar que Joan Llimona no conegués el fresc i el tremp per a realitzar les seves pintures murals, que, com les del gran Puvis de Chavannes, s'acontentaven de vegades imitant-ne la qualitat. Per aquesta manca, no sé com envelliran les obres pintades en les cúpules i, sobretot, les dels tímpanes a l'aire lliure; el de la porta lateral del Pi, pintat a l'oli damunt tela i enganxat damunt el mur, està sofrint de la humitat i de la serena i es destruirà molt de pressa, si no es col·loca en lloc segur.

Les fonts de la pintura religiosa de Joan Llimona, hauríem d'anar a cercar-les en Fracassini, esmentat ja en aquest assaig. Fracassini havia recollit algunes de les ensenyances de Cornelius i Overbeck, però el realisme de Llimona té un antecedent en l'academicisme del nostre Benet Mercadé. També cal pensar en el pintor de Santa Genoveva; el delicat i aplomat Puvis de Chavannes, que superava a París l'estat d'esperit dels *natzarens* alemanys i dels pre-rafaelistes anglesos. Però, per damunt de tota influència, Llimona, fou sempre ell mateix; personal a través del seu academicisme i de la seva cultura.

Llimona concebia la seva pintura mural una mica a grans plans—una mica pensada per a la paret com Puvis de Chavannes. Però, com que era original de rel, la lògica i les ensenyances dels altres no enfosquien mai la seva personalitat.

EL PAISATGISTA

La personalitat inconfusible de Joan Llimona es manifestava en els aspectes múltiples del seu art. Ja digué el poeta Josep Carner, com s'ha retret més d'una vegada, que si Llimona pintés una poma, els seus pinzells la tornarien cristiana. Com escrivia l'endemà de la seva mort, la personalitat artística de Joan Llimona emana de molt endins—no hi ha manera ací, sortosament, de destriar l'artista de l'home. Per açò els seus paisatges eren plens d'aquest lirisme piadós que, quan l'artista sabia contenir-lo, era d'una formosor incomparable.

Sota el rètol *El Paisatgista*, encabeixo tota la producció saturada d'ègloga que el nostre artista produïa i que cap als darrers temps in-

tensificà moltíssim. En dir *paisatgista*, no desconec que Llimona pintava figura, però llevat de la pintura religiosa—i encara aquesta manta volta fou harmonitzada amb el paisatge—les figures de les darreres etapes pictòriques eren gairebé sempre embolcallades de paisatge.

Fou precisament en aquest aspecte del pintor Llimona on, ben segur, trobaríem les notes de més pur lirisme eixides del cor del pintor. Cada dia que passa tindrem consciència més perfecta de la valor d'aquestes teles de paisatge i marina, gairebé sempre amb figures, en les quals la dicció pren una forma cada vegada més econòmica, tant, que el crític Joan Sacs ha parlat, al meu entendre justament, de *fauvisme* davant d'aquestes expressions de màxima intensitat pel mínim—aparent—esforç.

Els seus paisatges olotins, les seves marines, carrers, parets i paisatges de la Costa Brava i els seus *instants* de l'Estany de Banyoles, són d'aquelles coses que no s'obliden. El colorisme de Llimona ara darrerament volia fusionar la transparència i l'opacitat, que en altres èpoques havien marxat deslligades. En algun moment, la fusió era aconseguida plenament, sobretot en les notes *d'après nature*.

Vull tornar a rememorar ací aquella tela inoblidable, simplicitíssima, gris—sòbriament colorida—i transparent, que em penso recordar bé que, l'Eugeni d'Ors dels bons temps, sabé captar per a la seva col·lecció. Es aquesta tela—vull repetir-ho—una de les obres mestres del paisatge modern. I al costat d'aquesta se'n podrien escollir un bon nombre que aguantarien el seu veïnatge.

La simplicitat dels paisatges de Joan Llimona i la seva modernitat s'anaven aconseguint sense les empentes de la moda; però és innegable que les noves tendències que arribaven a Barcelona anaven laborant la consciència del pintor de tal manera que aquesta se n'era tota esponjada. Llimona, tothom ho sap, no volgué cap tracte, però, amb el cubisme, ni amb cap ultraisme—era massa humà per a sentir l'emoció de les hermonies geomètriques i massa sincer per a posar-se a fer el que no era a la seva sang—però el seu art s'havia saturat de la color i del sentiment de certs *simbolistes* i dels *fauves*. Tot aquest procés s'operava en la consciència del nostre pintor d'una manera completament innocent; sense que Llimona es donés perfecte compte de tot el que la seva sensibilitat recollia del que hi havia per l'aire.

Amb unes quantes teles d'aquesta etapa i una selecció d'altres aspectes de l'art de Joan Llimona, podria fer-se una bella sala al nostre Museu d'Art Modern; homenatge del qual som deutors els barcelonins.

ELS TALLERS QUE TINGUE EL PINTOR

Com a nota curiosa d'aquest assaig, assenyalarem els tallers en els quals Joan Llimona pintà. Foren: el primer en el carrer de Petritxol, el qual tenia l'entrada per una pastisseria. Fou un taller tradicionalment barceloní pel qual han passat alguns artistes coneguts. En aquest taller del carrer de Petritxol, Llimona pintà la majoria de teles anecdòtico-morals.

Altre taller de Joan Llimona fou en la part, naturalment, més alta de la Casa Pons del Passeig de Gràcia cantonada a la Ronda de Sant Pere (Plaça de Catalunya). Després, una vegada casat, tingué els tallers en els pisos alts de la casa on habitava. Primerament visqué en la casa que fou dels Gispert, actualment de l'Escola Pia, del carrer de la Diputació entre Passeig de Gràcia i Claris. Recordo perfectament que en aquesta casa Llimona s'havia fet construir un envidriat que jo mirava des de la galeria del pis del germà Josep i que potser alguna vegada n'havia vist l'interior. Sé que aquell envidriat em produïa aleshores una mena d'enveja i de veneració.

Darrerament, Joan Llimona tenia l'estudi en la casa on s'esdevingué el seu sant traspàs: al carrer de Llúria, número 42. Ací l'havia visitat algunes vegades, per admirar les seves produccions, sobretot de retorn de les seves campanyes a Olot i a la Costa Brava.

LA MORT I L'ENTERRAMENT

El dimarts dia 23 de febrer de 1926, el pintor Llimona moria a un quart de nou del matí, en la seva casa de Barcelona; una pulmonia ràpida ens el prengué. El dissabte anterior s'havia ficat al llit—feia poc que havia tornat de París, on havia fet varis viatges en el transcurs de la seva vida. Es pot dir que ni gairebé els metges es donaren compte de la gravetat de la malaltia. Fou el seu germà Josep qui, a la nit anterior del traspàs, tingué la trista evidència que el seu germà estava greu.

Joan Llimona se sentí la mort. Ja abans d'allitar-se tenia una gran tristesa i, bon punt emmalaltí, es donà compte que les seves hores eren comptades. Per bé que la ciència no donés massa importància a les aprensions del malalt, aquest estigué assistit tothora per la presència

del seu gran amic el Pare Ignasi Casanovas S. J. Fou reconfortat amb els Sants Sagraments.

Ja allitat, deia a la seva muller: —Ja no seré més teu; seré del Definitiu. Tingué una mort santa: de tan dolça, més que una mort fou un traspàs.

Jo vaig veure els seus vora les despulles mortals vetllar amb dignitat cristiana, la qual era mur que contenia la dolor.

La seva mort ens commogué a tots. Amb l'amic Rucabado conveníem, sortint de la casa mortuòria, a la qual acudírem tan bon punt ens assabentàrem de la trista nova, que hom es fa l'efecte que homes de la talla de Llimona, que projecten una ombra gran i benfactora, no han de morir mai. Es en morir que hom s'adona del buit que deixen.

L'endemà tenia lloc l'enterrament, manifestació de dol a la qual assistia el bo i millor de Barcelona. Uns dies més tard, a la seva Parròquia, que era la de la Concepció, es celebraven els funerals, amb una generació afligida per aital pèrdua. El Foment de la Pietat Catalana repartia uns recordatoris amb la missa de difunts—era el seu president qui havia mort.

El record del pintor Joan Llimona serà estimat sempre dels que tinguérem la sort de tractar-lo i de la seva obra d'artista el temps anirà valorant els millors aspectes i els millors moments. Es per aquests moments que cal judicar l'obra dels artistes, que com tota obra humana és en tots els grans casos sempre desigual i quan és perfecta, ho és sempre relativament. Es aquesta relativa perfecció que poden assolir alguns mortals, el que estimaran de l'obra del pintor Llimona els homes que han de venir. El temps farà el balanç de la feina de l'artista; destriarà el gra de la palla i mesurarà molt millor que jo la valor de l'obra. La mesura anirà, ben segur, plena de glòria i així Llimona haurà aconseguit l'Eternitat de Déu pels seus actes, i la fama entre els homes que passen per aquesta vall de llàgrimes, per les seves obres d'art.

RAFAEL BENET

En el número de juny i en el final de la pàgina 498, per una alteració de línia el paràgraf perdia claredat. Havia de dir: "Joan Llimona, per aquest puritanisme, fou dels que inicià l'escissió del *Círculo Artístico*—nova entitat formada per la fusió dels socis de l'esmentat "Centro de Acuarelistas", compost exclusivament d'artesans, amb els artistes, aristòcrates i diletants que feien penya a l'*Ateneo Barcelonés*."

MARGINAS

L'ADEU A LES MASIES

Les velles masies de Catalunya i de Provença havien prou sofert, havien prou resistit abans d'esdevenir masoveries humils. I entre prosperitats i sofrances havien servat fidels les tradicions i el geni del país i de la llengua. Al moment de restar buides, tristes, entre vells roures, o amb aquells lledoners a la vora, que descrivien Mistral i Daudet; a mig aire de muntanya o reposadores a la planúria entre bladars i vinyes i oliveres; al moment que els darrers senyors les abandonaven per la ciutat o per la vila, es veieren poetitzades per sempre, i així un cop més, amb més puresa (sense les tares que una visió històrica més crua hi descobriria), ens dugueren a l'esperit una imatge de les virtuts millors de la nostra gent.

Aquell adéu a les masies fou per algú l'enfonsament de tot un món. En Milà i Fontanals deia que es perdien tantes coses, que ell ja no coneixia la seva terra. Hi havia un canvi en la vida del país. I aleshores veiérem el que valien aquelles coses que s'anaven a perdre: veiérem que a tot moment ens juguem l'esperit, i que tothora cal defendre'l.

Era d'aquelles masies catalanes d'on havien sortit, diu En Prat de la Riba, aquells "fadrísters emprenedors que renovaven i enfortien amb sang novella la població de les ciutats i viles". I si Barcelona és ben bé una capital és perquè l'ha feta tot el país. La visió d'aquelles masies, guiava la ploma del Bisbe Torres en escriure la seva *Tradició catalana*. Ja la vida de les masies no era present, immediata; era tot en una certa llunyania, i per això tot esdevenia més ideal i tot passava esperit endins amb un prestigi de poesia. Per l'Alcover ja foren una visió llunyana, ensomniadora: eren el lloc on devia haver-hi la Mireia mallorquina.

En Verdaguer no ho conegué gaire. Son pare, picapedrer; ell, mig estudiant al Seminari de Vich i mig pagès els estius a can Tona de Folgueroles, no donà l'adeu al mas amb molta racança, no veié extingir

gaire res del seu viure: els masovers, els treballadors, seguien com abans, i si alguna hora es dolia de la ciutat era perquè hi havia fet una collita abundosa de desenganys i de penes.

Però En Mistral donà l'adéu a la masia, tot vivint-hi l'enyorà i sabé trobar-hi la poesia en aquells anys de pau i de juvenesa, mentre anava meditant i component la seva *Mireia*. El seu pare envellia i quan morí semblà al poeta que el mas de la seva infantesa romania trist i desolat. "El vell de la família, el meu pare, mestre Francesc, era estat el darrer dels patriarques de Provença, fidel conservador de les tradicions i costums; i l'últim—almenys per a mi—d'aquella generació austera, religiosa, humil, disciplinada, que havia atravesades pacientment les fams, les misèries, les horrors de la Revolució, i donat a la França els abnegats dels seus grans holocaustos i els infadigables de les seves gran armades". En Mistral tenia raó. Ell ja era diferent. L'esperit de Provença ja havia passat d'aquelles masies, on es servava la llengua pairal, a les estrofes de *Mireia*. No s'era perdut, no; i caldrà seguir-lo després on sigui, cada vegada més conscientment, però que el cant sigui per envigorir i no per adormir amb cap mena d'embriguesa. Vora de *Mireia*, cal haver-hi *Calendau*.

També un artista d'aquella vida que canvià (i de la qual a penes en la nostra infantesa si n'hem vist un vestigi) fou el pintor Joaquim Vayreda. Ell veia el camp de la vora, des del seu mas tocant a Olot; i tot li duia una melodia, en tot veia les línies harmòniques qui desvetllaven els sentiments que omplien la seva ànima contemplativa. Li esdevenia una mica com a En Mistral: "n'ero-ti pas vivent cantant a mon entour, aquèu pouemo de Prouvenço?" Un ramat d'ovelles que sortia d'una masia, uns aiguamolls entre saules i olms, els fajolars estesos cenyits de verdor, les vaques vora el riu una vesprada plujosa; tot allò que voltava la seva casa, més aprop o més lluny, li era bellesa que un dia li guiaria els pinzells damunt la tela. I entre aquelles colors i formes i línies de melangia hi veiem a moments aquelles coses que estaven a la vetlla de desaparèixer. Ell sabia bé, com el mateix Mistral, que la poesia no finia, però sabia també que allò que acabava aleshores era bell i en duia l'esperit a la seva obra d'artista.

Després En Maragall predeia un retorn a la vida camperola abandonada; el predeia, el volia com una salvació. Aquella vida de les masies calia que s'extingís. El vell Francesc Mistral encara havia llaurat la seva terra:

*Aven tengu l'araire
proun ounourablamen
e counquist lou terraire
em' aquel estrumen.*

Després, qui no volia llaurar, què hi faria a la masia? Calia, com sempre, que tothom treballés. Amb l'ociositat vindria el vici. I a vegades per l'oci, a vegades pel mateix treball, les masies restaren amb els llauradors a dintre i els propietaris a les ciutats. Un retorn ja serà ben diferent. Veurem potser les velles cases ja renovades amb una art nova, amb noves porxades, amb nous patis i noves galeries, amb noves sales i cambres, amb nous escriptoris i llibres, i amb els camins i carreteres avinents que duguin ràpidament fins als llocs de treball; amb comunicació viva amb tot el país, cases d'una ciutat vastíssima, vivendes de "ciudadans honrats". Potser els esperi aquesta vida nova molt gentil, molt diferent de l'antiga. O, millor, no gaire diferent si d'aquella n'hem collit bé l'esperit qui sota els fets esvanívols es perpetua. Perquè l'enyorament i la mirada endarrera han de servir per dur a l'esdevenidor l'esperit de les coses que es perdien; i la mirada horitzó enllà, cap al temps a venir, sols no és vana quan està tota imbuïda de la tradició. La bellesa és que l'esperit continuï com les notes d'una melodia que, diferents com són, no s'isolen sinó que es lliguen en harmonies.

EL CAMI DE LA LLUM

El camí de la llum és un camí difícil, difícil d'avençar-hi gaire, gens difícil de trobar. I tots podem entrar en aquest camí mentre tinguem sinceritat d'intel·ligència, més difícil de tenir que no la del sentiment. (La sinceritat de sentiments es pot adir amb la covardia, amb la mesquinesa, amb la baixesa; la sinceritat de la intel·ligència, no. Amb les seves mesquineses, Rousseau era sincer sentimentalment quan escrivia. La sinceritat del cor i de la ment la trobem, en canvi, en Plató, en Sant Agustí, en el Dant, en Joubert, en Mistral. Voltaire no la tingué mai).

Encara que tinguem bon seny, no tindrem tota la veritat als dits, però en tindrem aquella part per poder avençar valentament camí endavant. I aquesta part de la veritat bé val més que no tota la ciència

que hi puguem afegir si no la serveix; i si la serveix, aleshores aquella ciència val com a bona servidora.

La ciència és irònica, hem sentit dir trenta vegades, i aquest concepte, que ens venia de Renan, a manca de millors, ha fet fortuna. Però és una ironia trista la que volen dir; la ironia del que somriu de la ignorància d'altri, i en aquest somriure hi ha la feixuguesa de l'orgull; la ironia del que només parla de les coses que no creu, i calla les que no voldria saber; és la ciència inútil, buida, infecunda, sense saba interna, sense humanitat, sense entusiasme, sense valentia. Es el somriure de Pilat. Hi heu pensat mai? No l'heu vist davant del Verb demanant-li somrient: —I què és la veritat?

Què era la veritat? Era allò que ell sabia, era la veritat concreta que ell havia de respectar, i de la qual havia de partir per passar a d'altres i d'altres fins a aclarir-se'n l'esperit. S'interessava per saber què era la veritat definida filosòficament, o per conèixer la veritat absoluta? No, no. Era una pregunta insincera. Com podia desitjar conèixer la veritat si no respectava la que ell sabia?—I quina sabia?, em direu. Sabia la que digué: que aquell acusat era innoent. Havia de començar, com tothom, per allò que sabia; i defensar-ho valentament i seguir avant i més avant pel camí difícil, obert fins a l'infinit... La veritat no volia excuses iròniques sinó valentia.

La ironia socràtica només s'estenia sobre aquells que creien saber coses que no sabien; i el filòsof provava de treure de llurs esperits, com un infantament, la veritat que s'hi escondia. Amb quin entusiasme Plató el fa parlar de les Idees, de la immortalitat de les ànimes, de l'Àmor!

Cada u té la seva veritat, que el salva si la sap defensar amb valentia, si la sap respectar bé: és el fons del nostre seny. La intel·ligència ens la dóna, però l'hem de saber guardar cor endins, saber-la respectar religiosament. Es la que verament posseïm, la que hem de cercar en el fons de la nostra ànima i destriar-la bé de tota altra cosa, que fóra ignorància i dubte; aquella que podem exprimir sincerament, l'única ben nostra, aquella que hem de meditar i comprendre bé i extreure'n tota altra veritat que hi sigui inclosa, aquella del profund consell de Goethe quan deia: escriuiu només el que sapigüeu.

Perquè alguna cosa sempre la sabem, sinó que sovint ens sembla humil, l'enfosquim amb un vel de recerques vanes, amb coses que no sabem: i sovint d'això en diem ciència. Però la ciència justament era aquella veritat tal vegada humil. Seguir-la és tenir seny.

Aquest seny és la flor de la nostra vella tradició, de la nostra cultu-

ra; és el que tenia Ramon Llull en mig de les seves fantasies, i el d'En Balmes; és el dels poetes: d'Auziàs March, d'En Maragall, de l'Alcover, d'En Costa i Llobera; de pintors i escultors: d'En Joaquim Vayreda i l'Enric Casanoves; dels historiadors i erudits: d'En Milà i Fontanals i d'En Rubió i Lluch.

Respectar la bellesa humilment on la vegem, i agrair-la igualment. Si ameu la bellesa i sou artistes, potser la bellesa que volíeu us sobtarà en el flaviolieg perdut d'un pastor que ignora que ningú l'escolti; potser la veureu en el rostre innoçent d'una donzella potser en un arbre del camí; potser en la blavor del cel. Si ameu la veritat, potser més que en un llarg estudi, en descobrireu en una dita d'un bon home de poble: d'un pagès o d'un mariner.

Es la nostra veritat. Cal agrair-la humilment. La nostra salvació és seguir-la. No sabrem totes les veritats, però el camí de la veritat ens és sempre obert a davant, fins a l'infinit...

JOSEP MARIA CAPDEVILA

ELS JOCS FLORALS

CRITIQUES I ANECDOTES

(Continuació *)

IX. VERS LA LAICITZACIO DELS JOCS

En certa manera, un aspecte de les lluites que han somogut la vella Institució, i sigui com sigui un caire que mereix atenció a part és el de la laïcització dels Jocs Florals. Fôren temptats d'escriure *descriptamització*; però de cop la paraula potser és massa escandalosa. També és cert que, tal volta, no escau bé el mot ni el concepte de *laïcització*, per tal com ja en són, de laics, els Jocs, prenent el mot de *laic* en el seu sentit recte (ha succeït que aquest mot ha sofert un procés semàntic, en virtut d'haver-li estat vinculada certa tendència política assenyalamment anticlerical, en fons arreligiosa, millor dit anti-religiosa, anti-catòlica).

Si parlem de laïcització, és que volem dir, doncs, que els Jocs Florals són confessionals, són cristians (catòlics), i per tant que no són laics? En el sentit més vast, com si diguéssim d'ambient, en el sentit de situació històrica, sí, són cristians. Evidentment! Però no hi ha dubte que considerats sota aquest punt de vista, quant a llur cristianisme, encara els correspon degudament aplicat el concepte de laic; és a dir que el seu "cristianisme" no significa una *tendència*, no enclou una tasca pròpia, no es tracta d'un propòsit, no és una vocació característica, no és tan sols una confessió.

Per això mateix, tot el que significa combatre aquest to, per bé que sigui un to d'un cristianisme difús, ambient, és tendir clarament,

* Vegeu LA PARAULA: mesos de juny, juliol, agost 1926.

de fet, a una laïcització en el sentit pejoratiu del mot, és a dir, de fet o d'intenció, a un estat de descristianització. Fugir d'estudi per afirmar, per exemple, que no es tracta de laïcització sectària, que es tracta tot simplement de *naturalització*, és una facècia. Per altra banda, en aquest cas, *naturalització* o "naturalisme" va de dret a significar "paganisme" o *paganització*. Perquè en aquesta matèria, com en cap matèria que representi interessos humans transcendents—diem humans per expressar una idea de comprensió total de l'home, i no sols un caire del científic, del calculista—, no és possible l'eclecticisme. En l'home, que és dir en el moral, no hi cap el desinterès científic, no hi cap l'equidistant neutralisme: quan un fenomen així es presenta amb certes formes aparents de veridicitat, per alt és un cas d'hiper-simulació més o menys conreat i conscient.

El catolicisme, que dintre el catolicisme és tan ample, tan generós, perquè ensems que diví i sobrenatural és tan humà, en tocant aquesta posició o actitud és absolut, talla de ple, perpendicularment: *Qui no és amb Mi és contra Mi*. La tolerància dels més tolerants és un despotisme al costat de la rigidesa més inflexible en la caritat dels servents de Déu; les generositats més vistents dels "naturalistes" són mesquineses ai! al costat de les petitons dels sants; tots els liberalismes, totes les fraternitats de boca més oberta són un no res al costat d'una paraula dolça ungida de la caritat de Jesús. Tot el món és una vanitat a comparació d'un Sant Francesc d'Assís. Tota la humanitat més filantròpica és no res al costat de Crist defensant l'adúltera, predicant el Sermó de la Muntanya, pregant el Pare que perdoni els jueus deicides que no saben el què fan. Però també tota la inflexibilitat de la matemàtica més justa és una tovor soporífera al costat de: *Qui no és amb Mi és contra Mi*. Doncs, "naturalisme" és paganisme, és "anticristianisme".

Els Jocs Florals, diem, tot i respondre al ritme històric del Cristianisme, tot respirant un cristianisme bàsic, implícit, almenys, no representen una tendència cristianitzadora com a objectiu i finalitat; ni això no els pertoca. Però és cert que ja d'un principi, l'element notòriament religiós, catòlic, fins i tot eclesiàstic hi tingué una visible preponderància. Ja no cal recordar com el lema de FE va ésser, en llur mateixa constitució, de l'emblemàtica trilogia. De més, als primers Jocs, un dels poetes premiats, l'Antoni Camps i Fabrès, per la seva poesia *Lo vot del Trovador*, feia vot en aquesta mateixa composició que si sortia triomfant, presentaria la recompensa a la Mare de Déu de Montserrat; com així va ésser: el *lleçami d'argent*, premi dels Mantenedors, era dut l'endemà de la festa pel poeta i altres companys premiats i membres del Ju-

rat al Monestir de Madona Bruna. En les festes de la vint-i-cinquena, l'any 1883, poetes i *trobadors* catalans d'ençà i d'enllà dels Pireneus pujaven a Montserrat a visitar la Mare de Déu; i aquestes anades es repetiren sovint en diferents avinenteses. I amb esplendorositat.

Fou costum que les ven a la Basílica de la toia. En una paraula religiositat i àdhuc de marge dels Jocs Flo d'alguns podien excitar

Aquesta reacció per de la corda anticlerical, dubte, les oposicions pri següents l'anticlericalis cès. No cal dir que *L'Es* malauradament tantes v roera, recollí la tonada: heus aquí el gravat que al·lusió al pretès "clerica passa desaperebut aqu els ridiculitzadors *Jocs* contrari, hi té aquest c lleu.

El conjunt de veus i catures i indirectes es lós, amorf, més o menys sions. Es al cap d'anys, quan el poti-poti vol pre d'una idea, d'un pensa si no una campanya en sentit de descongestió

fons, encara, un nou aspecte polític, no pas estètic. Vegeu l'article, ben significatiu, de Gabriel Alomar, a *El Poble Català*, diari, en el número corresponent al 6 de maig de 1911, sota el títol de *Floralies de poble*:

"Diumenge, Jocs Florals... No temeu. No vaig a fer-vos ara una fantasia més sobre la significació d'aquesta festa. Però, sí, vull fer unes petites observacions sobre la seva actualitat.

"Els Jocs Florals, es diu, han fet el catalanisme en gran part. Sens dubte. Però no han feta la "ciutat catalana". Els Jocs Florals, en el temps de catalanisme primitiu, que era vilà o era plebeu, volgueren representar el sentit aristocràtic,

Lo Rey de la Festa

(*L'E. quella de la Torratxa* de 10 de maig de 1895, número 852)

Reines de la Festa ana-

Mercè a ofrenar-li la tantes manifestacions de pietat eren estades en rals, que a l'esguard la reacció.

la banda contrària, la és la que mogué, sens merenques: l'any 1859 i me era al punt més en-quella de la *Torraxa*, oltes anticlerical i bar-entre altres mostres, en reproduim, clara lisme" dels Jocs. No eix aspecte, és clar, en *Florals de Canprosa*, al oncepte un especial re-

murmuris, sàtires, carimanté en un món nebudestriat en algunes oca-entrats ja al noucents, ndre aspectes de teoria, ment, i una tendència, regla es precisa, en el de confessionalisme. En

el sentit urbà, la ciutadania. Però sols conseguiren representar l'arcaisme falsament senyorial, senyorial perquè la història és cosa d'erudits, i les multituds la desconeixen. Els Jocs Florals tenen una noble executòria, no ho vull negar; tenen una bella tradició catalanista; però exclusivament "tradició". Els Jocs Florals hauran fet el catalanisme; però l'han fet massa a imatge de l'antigor per què sospiren; i nosaltres ens trobem avui amb què no tenim una festa poètica, digna de compensar en sentit modern i lliberal, en veritable sentit ciutadà, aquella cerimònia tradicional i freda. Aquell catalanisme és mort, perquè n'hem elevat un altre en lloc seu; i la festa no està ja a l'altura del que vol simbolitzar. Es més aviat una festa regional que una festa ciutadana.

"A Barcelona succeeix avui una ben trista cosa: es diu que nosaltres, homes d'esquerra, som els més; i amb tot, jo veig que les institucions de pura cultura catalana són, en general, monopoli de les dretes, asil de les joventuts dretistes, acadèmies qui consagren, com tota Acadèmia, únicament els homes no tacats per cap estridència satànica, per cap rebeldia de mal to entre gents qui s'estimen... No, no vull citar corporacions, perquè totes les aneu ja nomenant entre dents; i m'apresso a dir que salvo també comptadíssimes excepcions que també assenyaleu...

"El mes de maig és un mes simbòlic. Ja se sap; el mite de la Resurrecció, on es confonen els antics mites solars amb el retorn de la Primavera i el recomenç de la juvenesa dels camps, es tradueix en aquesta significació de la renaixença de Catalunya, meitat Crist sorgint del sepulcre i meitat Bella-Dormida alçant-se del llit secular, com un emblema de la sempiterna aurora. Però les noves multituds han vist també en el mite de maig la imatge plàstica dels seus anhels, el model natural dels seus impulsos. Tal és la significació de la passara festa, el primer de maig. I bé: no podríem, nosaltres, catalans d'esquerra, donar en el primer de maig un sentit de Floràlia catalana i ciutadana que fos per a la nostra causa de Catalunya i de llibertat el mateix impuls que els Jocs Florals han estat exclusivament per al catalanisme de dreta, ja que el lema *floralesc* de Pàtria és encara una concepció esquifida i reclosa, i el lema de Fe, és encara una pura ortodòxia de catolicisme?

"Vós, Ignasi Iglesias, qui heu escollit l'estadi més propi per aquestes simbolitzacions al teatre, podrieu impulsar amb el vostre prestigi aquesta mena d'incorporació poètica de la catalanitat a la festa internacional dels treballadors humans. Seria com una entrada de Catalunya en la universal confederació, una confederació realista de la idealitat, ja que no pot fer-se encara en la realitat. I què hi fa que sigui sols en la idealitat, ja que es tracta, precisament, de poesia?

"Encara tindria un altre bell contrapoc aquesta festa. La festa dels treballadors, actualment, participa de la naturalesa mateixa dels qui la fan, desheredats de la gran cultura, exclosos de les aristarques intel·lectuals pel monopoli absurd de l'educació pels rics, i a conseqüència de la mateixa malura del treball actual, qui envileix, com una esclavitud, i taca les fonts mateixes de l'ànima. Jo he predicat mil voltes la unió dels que es diuen intel·lectuals amb els obrers, com dues forces que necessiten una de l'altra. Doncs, això seria la festa de l'ideal d'aquest consorci, una mena de Noces de la poesia amb la ciutat, com les del Dux amb l'Adriàtic.

"L'obrer, avui, en la seva encarnació literària, com és sobretot el teatre, té una taca de plebeisme i de servitud, ben diversa de la rudesia virginal originària i bàrbar que tenen els salvatges o els homes prehistòrics. L'obrer porta l'herència

tradicional de la seva carn de criat com la porta, encara, més ofensiva perquè vol ésser més dissimulada, el mateix burgès emancipat ahir per la Revolució. Bé, doncs: aquella taca és el que el socialisme voldria precisament esborrar, com qui esborra el segell d'una marca de forçat, impresa a ferro flamejant sobre l'esquena. I jo crec que una gran festa poètica seria, en part, la unció reial qui "sobirania" i coronaria el Poble, sota els nous dossers..."

Però, menys vertebrat que això, més deixatat, més líric (en sentit pejoratiu), també és ben simptomàtic, i ben clar i tot el pensament laïcista, és a dir naturalista, pagànic, de l'article que a *Juventut*, en son número corresponent al dia 10 de maig de 1906, publicava Pompeu Gener, sota el títol d'*El Gay Saber*, i adreçat no menys que "als Mantenedors dels Jocs Florals i als poetes de Provença, Mallorca i Catalunya", del qual transcrivim ço que segueix:

"En totes les civilitzacions fortes s'ha glorificat la vida i l'alegria. La Grècia antiga amb sos déus bells ennoblí i consagrà tot el que pogué ésser expansió i plaer... La Bellesa i l'Alegria de la Vida per a res no estaven renyides amb la Ciència. Molt al contrari, anaven sempre unides.

"Perquè això canviés, calgué l'arribada de la decadència, de l'afeminament importat amb els cultes mortuoris de l'Àsia i de l'Àfrica... I aquesta tendència tingué sa consagració, en els galileus, en els anacoretes, en els jueus-cristians, "aqueixes ombres de la mort que han fet sinònims temple i tomba" ¹.

"Els déus hermosos desapareixen. Ja el sol no entra en els temples per daurar les nuses de marbre i donar esclat a les estàtues d'or... El riure és infernal; el crucificat exigeix el plor i la penitència. I en aquest estat ombriu que dura tants segles, de sobte apareix una llum qui tot ho vivifica i alegra. És l'hermós sol de Provença i Catalunya, d'aquesta recolzada del Mediterrani, qui reanima l'antic esperit de l'heroica Grècia.

"I sorgeix un moviment en aquestes costes la divisa del qual és EL GAI SABER...

"I ha vingut el gran filòsof de fins del segle XIX, Frederic Nietzsche, i ha consagrat aquestes teories en un volum i amb aquest mateix títol: *El Gai Saber*."

Això d'"En Peyus", sobretot avui ens sembla lamentable macarrònic, totalment insubstantiu; no debades hom ha estructurat la Fundació Bernat Metge. Allò de l'Alomar és més ideat i orgànic—per bé que un xic mitinesc, potser—; però de tota manera esporàdic, com fins ara alguns rebrots més que ençà i enllà podríem assenyalar.

¹ MISOPAGON, *Julianus Imperator*.

X. LA CARICATURA, LA SATIRA, LA PARODIA

Tornem ara a un terreny més gai i menys transcendental, vist per damunt: l'humor, amb les seves diverses manifestacions de caricatura, sàtira i paròdia. Aquestes tres manifestacions constitueixen altres tants signes fefaents de la importància, de la valorització, de l'eficiència social d'un home o d'una institució; no ens imaginem que aquesta trilogia xiroia s'ocupi de coses que en si no valen la pena. El literat, el polític, l'artista que es contempla caricaturitzat, si no és un enze, o un arribista sense flexibilitat espiritual, experimenta un major content que no pas davant la pròpia fotografia, i encara afavorida per les mans fatille-

res del revelador o de l'escriptor. Tothom pot tenir i té la seva fotografia, només alguns tenen, també, la seva caricatura o la seva sàtira. Els Jocs Florals, adés i ara, al bell punt de la seva naixença, com al cap de setanta anys de la seva vida, se són vistos nombrosament acompanyats de l'aurèola jocosa: hom ha caricaturitzat tot el caricaturitzable que tenen, hom hi ha satiritzat en tots els tons. N'havem inserit ja mants exemples gràfics, molts més podríem adduir-ne, i solament ací, en aquest apartat especial, donarem algunes notes soltes, puix que d'altres han estat adscrits a diferents bandes per llur concret sentit.

Retrat de l'autor no premiat
(De *Cu-cut!*, de 7 de maig 1903)

Tot seguit, es comprèn que qui més paga la festa són els poetes, aquests éssers sempre mig estranys que un hom sempre esguarda com individus d'una cleda diversa de la resta de les persones. Veureu en el primer, del *Cu-cut!*, la veritable "cara llarga" del carabassejat, qui tantes vegades sol creure's víctima de la injustícia, de la incomprensió o de les travetes, val a dir que avui ha passat un xic la moda dels "incompresos" que un temps, sobretot a les darreries del vuitcents i primera dècada del noucents eren tan en voga; les injustícies, les travetes o "combinacions" no, això no passa mai de moda, diuen els postergats.

Podeu veure, en canvi, la figura del rexinxolat feliç que ha fet bones; un dibuix d'*El Rector de Vallfogona* que representa, ensems, el moment de transició entre la vella imatgeria del poeta, descuradament vestit, gairebé esparracat, tipus de pagerol, moltes vegades sòrdid i tot, amb la de l'elegant i etiquetat que més ençà se'ns presenta, ciutadaneja més; sinó que el tòpic del poeta home malgirbat, melenós i amb "xalina" és encara tan viu i tan vinculat a la vella clàssica imatgeria, que en el reportatge ens sembla que era dels Jocs Florals de l'Empordà, celebrats a Torroella de Montgrí deu fer cosa de cinc anys, hom feia remarcar, ingènuament, que el poeta de la Flor, que era En Ventura Gassol vestia un ben tallat "jaqué".

També hi ha els casos pròpiament d'acudits que molts cops astracane-gen, absolutament inofensius i sense es pot dir intenció, com és ara el terç

apunt que donem, tret d'*El Rector de Vallfogona*, veieu ben ingenu.

Hi ha, encara, els casos en que motius floralescos són aplicats als

problemes polítics i socials de l'actualitat que passa, la qual cosa confirma un cop més l'estesa i entesa popularitat dels Jocs. En veureu dos exemples en el documents gràfics de *Cu-cut!* i de *L'Esquella de la Torratxa*, l'un de motivació social: la miserabilitat del mestre de minyons, concepte llarg d'anys; l'altre de motivació política: l'abarraganament de Lerroux, en terra el suposat ideal, ple l'abdòmen de gossos de digestió i els sacs de duros.

LA FESTA DE L'MAIG

Un poeta que somia
veure's en els Jocs Florals
llegint versos a sa aimia

(D'*El Rector de Vallfogona*, 1 maig 1902)

—Tampoc no has guanyat res aquest any als Jocs Florals?

—Sí, una aproximació: figura't que ha sortit premiada la composició n.º 36, i jo tenia la 37.

(D'*El Rector de Vallfogona*, 14 d'abril de 1902)

I la paròdia. Llegiem suara que Carducci havia dit que paròdia és reconeixement de Poesia; i qui diu de poesia diu de cosa que val. Al volt dels Jocs observem dos tipus de paròdia: la de poemes premiats, la de tota la festa o acte dels Jocs en conjunt. L'una i l'altra l'endemà mateix de la restauració van bro primers Jocs eren l'any al "Taller Rull", famós poca dels "Tallers", viva mor (molt sovint, és cert, pas "humoristes"), celebr paròdia dels reinstaurats, cials; entre els premiats rad Roure, per la seva *El fraticida*.

També és molt curiós el hem reproduït d'*El Pájara* dica, així com el text que de novembre 1861, secció

"Jocs Florals en Call-Ate o a las acciones virtuosas fe lona han sido secundados en España.

De esto arguye el *Pájaro* dido.

El pueblo que tiene consue honrada, tiene derecho a un juegos florales van a ser imi

Lo mismo que los premios aunque de menor importancia principado.

Uno de ellos es un humil la nombradía de otra ciudad nas, quiere figurar en la lista de los pueblos ilustrados, y les admitiendo sólo las poe de una moral severa. Varias jocosas, que se han presenta los principales premios son las siguientes: *Lo Vaquer*, de autor anónimo.

Sentimos que el *conocido* autor de tan bella poesia, que tanto abunda en sólidos principios religiosos y máximas de moral, ocultase su nombre, para ser coronado por doña Isaura, la reina del certámen literario, cuyo personaje era representado por la señorita Roca, la que no pudo tener el gusto de colocar la corona de siempre-vivas en la frente de tan fecundo autor.

UN MESTRE

L'han fet mestre en Gai
[Saber?
At, infeliç Maragall!
Si és veritat que l'han fet
[mestre,
aviat sabrà lo que és fam...
(De Cu-cut! 5 maig 1904)

llar; és a dir que si els 1859, l'any següent, 1860, entre els famosos de l'ècicissims caus de bon humés "barrilaires" que no aven uns Jocs de broma, es digueren *Fochs Artifi* era l'avui octogenari Conpoesia pseudo-històrica:

document gràfic que abans *ro Azul*, bella nota paròel mateix número de 30 d'*Aletazos* en dona. Diu:

nas.—Los premios a la virtud lizmente iniciados en Barce-muchas otras provincias de

Azul que no todo está per-

los y premios para la gente porvenir brillante y venturoso. a las acciones virtuosas, los tados por otras poblaciones, que la capital del antiguo

de pueblo que, acordándose de antigua de su nombre, *Ate* con grande satisfacción ha inaugurado los Juegos florais de utilidad reconocida y son las poesias ya serias ya do, pero las que han merecido

"El segundo premio consistente en una cigarra, imitada al natural, fué concedido a la linda poesía *Retalls per una crida*, cuyo autor no estaba presente, y resultó ser don Ramón Vallés, joven poeta de muchas esperanzas.

El accésit, consistente en una bellota dorada, fué concedido al mismo autor, por su romance titulado: *Glosa de la crida*, del que el secretario del acto leyó alguna estrofa que mereció los aplausos del escogido auditorio, sobre todo las siguientes:

"Yo no tinch ni Roch ni Rey,
Ningú'm governa ni'm mana
Fas lo que'm dona la gana,
Sols me someto a la lley.

Els Jocs Florals d'El

(De *L'Esquella de la Torratxa*, de 3 de maig 1907)

El tercer premio consistente en un gorro frigio, fué adjudicado al autor del romance titulado: *Apuntes del mismo autor*. (Hom veu ensens la broma republicana que feien.)

El secretario D. Juan Castanys, leyó las dos décimas siguientes que arrancaron unánimes aplausos de la concurrencia:

"Un, o més, bous enflocats
Servirán de diversió,
Serant, parlant ab perdó,
Animals condecorats,
Que ab los distintius inflats
Com un finchat portugués
L'home que nols conegués
Creuria ser d'altre pinta
Perque porten una cinta,
Que en si no val dos dinés.

Vindrán molts barcelonins
A honrnarnos las funcions,
Vull dir, a menjar matons,
Pollastres y colomins;
Jo als daria garrofins
Ab bledas y altres herbetas
Y bons plats de farinetas...

ART 1. - POESIA 2. -

El primer premio en esta categoría lo obtuvo el Sr. D. Juan Castanys, secretario del acto, por su romance titulado: *Apuntes del mismo autor*. El segundo premio lo obtuvo el Sr. D. Ramón Vallés, por su romance titulado: *Glosa de la crida*. El accésit lo obtuvo el mismo autor, por su romance titulado: *Retalls per una crida*.

El tercer premio consistente en un gorro frigio, fué adjudicado al autor del romance titulado: *Apuntes del mismo autor*.

El secretario del acto leyó alguna estrofa que mereció los aplausos del escogido auditorio, sobre todo las siguientes:

"Yo no tinch ni Roch ni Rey,
Ningú'm governa ni'm mana
Fas lo que'm dona la gana,
Sols me someto a la lley.

El tercer premio consistente en un gorro frigio, fué adjudicado al autor del romance titulado: *Apuntes del mismo autor*.

El secretario del acto leyó alguna estrofa que mereció los aplausos del escogido auditorio, sobre todo las siguientes:

"Yo no tinch ni Roch ni Rey,
Ningú'm governa ni'm mana
Fas lo que'm dona la gana,
Sols me someto a la lley.

Facsimil de la revista humorística,

Més cap ençà, fins trobem i tot un periòdic: *Jochs Florals*, que constitueix una paròdia repetida i múltiple de la vera Institució.

En la primera dècada del noucents trobem bells exemples de paròdies. Acabat s'observa un esmorteïment del gènere, que entra en un període de desús i de silenci complet.

XI. LA RIDICULITZACIÓ DELS JOCS

Sinó que de l'humor i de la caricatura, de la sàtira i de la paròdia a la ridiculització hi ha un través de dit; un través de dit, si tant és, de vegades, que es diferenciïn, no formin un aiguabarreig. La ridiculització havia apuntat ací i allà, com guspires soltes, vingué un tomb que esclatà.

A Santiago Rusiñol era reservada la tasca, divertida per uns, ingloriosa per altres. Abans no s'arribà a aquest punt, costà una mica, això no era fins pel 1902, en què a darreries d'abril, pocs dies abans de la festa d'aquell any, hom estrenava al Romea *Els Jocs Florals de Canprosa*. Aquesta comèdia, dintre i tot d'allò ridícul, va fer sensació. Les invectives i satiritzacions pitarresques dels primers temps, que bategaven en els famosos calendaris: *Lo Xanguet*, *El Tiburón*, i algú altre, recollides per *La Campana de Gràcia*, després, i per *L'Esquella de la Torratxa*, que s'han mogut sempre dins d'una òrbita que podríem anomenar indefinida, de tira-i-afluixa en tota altra cosa que no sigui mester d'anticlericalisme primari; aquella nuvolada que de tants anys ençà s'havia congriat, va esclafir en tempesta bufa.

No són, cal dir-ho, *Els Jocs Florals de Canprosa*, un estirabot sense fonaments en la realitat, sense versemblances, ans la realitat mateixa forní nombrosos materials.

L'obra era estrenada amb tots el honors i garanties d'èxit, els seus papers principals eren jugats per l'Isclé Soler, Enric Borràs, Fuentes i Goula. La nit de l'estrena hi hagué grans aplaudiments i hi hagué sorolloses protestes, xiulades; tant l'una cosa com l'altra voltava entorn d'un interès no pas estrictament literari, predominava el polític: les referències periodístiques del temps coincideixen a afirmar-ho. En els cercles literaris no caigué en del tot bona fortuna; les crítiques de *Juventut* i de *Catalunya artística*, per exemple, en són testimoni.

La circumstància colpidora d'aqueixa estrena és que justament els Jocs d'aquell any, 1902, van tenir un desenllaç cruent.

Però els Jocs Florals també es vengen: premiant el mateix Santiago Rusiñol, l'any 1918.

LLUÍS BERTRAN I PIJOAN

(Continuarà)

CRONIQUE DE L'ESTRANGER

POLITICA SIONISTA

LA immigració israelita a la terra enyorada dels seus avantpassats i l'intent de reconstrucció del seu Fogar Nacional no ha estat un fenomen espontani, casual i isolat, o millor diríem una d'aquelles neurosis de què parlava En Rovira i Virgili produïdes pels efectes de la gran guerra en el període consegüent a aquest magne esdeveniment històric; el seu origen és més llunyà; no solament com una teoria que la mentalitat semita havia creat, sinó també com un fet real, portat a la pràctica en una forma semblant a l'actual, si bé en menor escala. Prescindint de la tradicional afecció que el poble jueu ha sentit sempre vers el terror que ell considera sagrat i inalienable, la qual cosa ens faria remuntar a dos mil anys un moviment sionista que podríem anomenar latent, podem afirmar que el veritable inici del retorn efectiu a la seva terra d'origen amb mires polítiques comença a les primeries de la present centúria. Per explicar com el sentiment vague i general d'abans s'ha cristallitzat en el moviment sionista actual deuríem fer bon tros d'història, però afortunadament el distingit col·laborador de LA PARAULA CRISTIANA, Rnd. P. Voltes C. M. F., ens ha estalviat aquesta tasca mercès als seus treballs sobre el tema que alludim. Aquí solament farem esment dels fets que tenen relació directa amb l'establiment d'elements jueus a Palestina en vistes a la formació del fogar nacional, tant per les societats sionistes com per les no sionistes.

Com tothom sap, el moviment inicial de caràcter polític intentat pels sionistes no data de més de trenta anys enrera, des que Tèodor Herzl li donà cos i forma en el primer congrés sionista de Basilea en 1897. Poc abans, en 1880 estava en voga un moviment palestiniòfil anomenat "Chibat-Sion"—Amor de Sion—, alhora que altres associacions isolades de menys importància; però la manca d'unitat en el poble jueu des del punt de mira polític i fins religions feren fracassar o almenys obtenir resultats molt minsos als generosos esforços dels que procedien de bona fe. L'ideal d'aquests promotors era de redimir el terreny ancestral del poder d'un enemic irreconciliable que ni tan sols li concedia el dret de ciutadania en els seus Estats, sinó que solament els tolerava en la condició de pàries envilitos. Estaven, doncs, davant de la seva pàtria com ho podrien estar, posem per cas, els negres de Libèria respecte dels Estats Units; figureu-vos quina impossibilitat no representaria per aquells pobres deportats de recobrar la seva pàtria antiga amb qualsevol mitjà que fos. La tenacitat, però, que tostemps ha caracteritzat el poble hebreu tingué una bella ocasió de manifestar-se en

una empresa de tanta volada com aquesta. Impossibilitats de penetrar-hi com a vencedors bèl·lics, hagueren de limitar-se a penetrar-hi com a pacífics comerciants i d'una forma dissimulada com s'esqueia al seu caràcter cautelós i flexible.

En conseqüència, es convingué en totes les assemblees d'afirmació jueva, que es celebraren a les darreries del segle passat, de crear un fons popular nacional destinat al rescat del sòl palestí per colonitzar-lo de bell nou. Les primeres temptatives fracassaren i ni el mateix Herzl no hi pogué reeixir, malgrat les seves grans dots, en l'assemblea de l'Organització Israelita d'Àustria en 1896. L'home, però, que donà la fórmula que més tard seria acceptada fou el professor de Matemàtiques de la Universitat d'Heidelberg, Hermann Schapira. Aquest sabé donar estat de vida a la idea general d'alliberació que tenia el poble jueu, partint del següent principi: sense la terra, el poble no és possible, car el desarrelament exposa a la decadència física i moral; per consegüent, el principi estava formulat en aquest senzill axioma: alliberació del sòl d'Erets-Israel—terra d'Israel. Schapira presentà per primera volta el seu projecte relatiu a la creació d'un fons destinat al rescat del sòl d'Erets-Israel a la cèlebre assemblea dels "Choveve-Sion" celebrada a Kattowitz en 1884. Ningú no respongué a la veu del vell matemàtic, malgrat d'ésser un projecte engrescador pel nacionalisme jueu; ell, no obstant, tornà a insistir en la mateixa idea en el primer Congrés sionista de Basilea, 1897. Aquí féu una exposició completíssima del seu pensament sota l'aspecte històric, teòric i filosòfic, però insistí sobretot en el pràctic, dient que el que no havien fet els seus avantpassats en tantes centúries, era un deure seu de fer-ho per als seus descendents. El professor no veié pels propis ulls la realització de tal somni, car el pla, sense haver estat rebutjat pel Congrés, tampoc no fou aprovat. Ell morí després d'aquesta assemblea. No obstant, M. Kremenitzky renovà el projecte al quart Congrés sionista en 1900 i la idea del difunt Schapira fou admesa com mereixedora d'un examen reposat en temps oportú. Per això l'any següent es presentà una moció al cinquè Congrés per decidir l'acceptació definitiva del susdit projecte. La discussió fou de les més apassionades i tumultuoses i no surà la proposició en qüestió fins que, intervenint-hi enèrgicament Teodor Herzl, amb el seu prestigi personal, aconseguí que una resolució fos solemnement votada referent a la creació d'un fons que servís per l'adquisició del sòl d'Erets-Israel en propietat col·lectiva del poble jueu.

Des d'aquest moment, els fonaments d'una nacionalitat jueva estaven posats d'una manera eficaç damunt un fet positiu, com és el d'aplegar la quantitat necessària per redimir el sòl ancestral. Les complantes melangioses, que durant tants de segles havien omplert les obscuritats indefinides dels "ghettos", esdevien realitat per la força de voluntat dels dirigents sionistes. En un mot, des d'aquest moment restaven concretades les aspiracions flotants de tants jueus que de totes les nacions de la terra no cessaven de clamar per la fi de llur dispersió. Com s'arribà a aquest resultat? Portant a la pràctica la idea del

vell Schapira. Després de la resolució votada al cinquè Congrés sionista, es fundà bentost l'organisme especial que devia recollir els fons destinats a rescatar de mica en mica el terror palestí; aquest organisme fou el Keren Kayemeth le-Israel o sigui el Fons Nacional Jueu. Els principis fonamentals d'aquesta institució són dos: 1r) posar els terrenys adquirits amb els cabals del poble a la disposició de tot el poble, de manera que ell sigui l'únic propietari de les terres en les quals s'estableixen les noves colònies jueves; 2on) conrear la terra mitjançant braços jueus, és dir, crear en el sòl nacional una veritable classe pagesa jueva que visqui del propi treball. Aquest programa del Keren Kayemeth reunia, i podem dir reuneix encara, en una harmonia completa les aspiracions nacionals i socials, econòmiques i civilitzadores de la renaixença jueva en l'Erets-Israel, car la importància de la terra per la realització de l'ideal sionista és una veritat de primer ordre. La terra és, sens dubte, la base de l'edifici nacional col·lectiu i en adquirir terrenys a Palestina el Keren Kayemeth esdevenia l'instrument polític-agrari més eficaç de l'Organització Sionista.

¿Com respongué la massa dispersa del poble jueu a aquesta iniciativa? Podem dir que amb entusiasme, car des del primer any de la collecta fins al present les quantitats recollides han anat en augment progressiu des de 10.000 lliures egípcies en 1902—la lliura egípcia actualment val més de 34 pessetes, ço que donaria 340.000 pessetes— a 260.000 en 1924 o sigui més de 8840.000 pessetes. Ja és sabut que gran part de la finança internacional està en mans hebrees i per consegüent no és gaire estrany que hagin assolit unes xifres tan altes; no obstant, cal fer constar que el baix poble hi ha contribuït amb no menys entusiasme i efectivitat aportant-hi les petites collectes que es fan en totes les ocasions possibles, tant en les festes de família com en les reunions de caràcter religiós. Fins al 1907, l'acció dels jueus a Palestina fou isolada i temorega a causa de la por a la vigilant administració otomana; tanmateix, la inclinació innata que sent cada jueu vers la seva terra promesa li donava coratge per exposar-se a tota mena de perills sols poder establir-s'hi malgrat fos precàriament. Algunes empreses particulars subvencionades per grans financers havien aconseguit de fundar alguns establiments d'importància tals com el grup anomenat "Bilou", degut a la generositat del Baró de Rothschild, els establiments Montefiore, etc. L'acció posterior del Keren Kayemeth s'ha desenvolupat sobre aquests primers assaigs colonitzadors. La història de l'organisme agrari sionista pot dividir-se en dues èpoques ben distintes: l'anterior i la posterior a la guerra. La primera, plena de dificultats i entrebancs, donà un rendiment mòdic, però no menyspreable, car posava unes bases segures de desenrotllament ulterior. Per no allargar-nos massa en aquest punt, resumirem la seva activitat en aquest primer període. Començà per afavorir la colonització israelita del país, ajudà l'establiment a Palestina dels jueus yeminites que llavors afluien en gran nombre, defugint les matances de l'Aràbia i sabé ben aprofitar les seves condicions de treball, contribuï a l'expansió de l'ensenyament hebreu amb la fundació de diverses escoles de diferent categoria

en moltes poblacions, etc. Les quantitats invertides en aquest període 1902-1914 són de 144.541 lliures egípcies ço que dona un terme mig de 11.000 lliures per any. Durant la guerra el Keren Kayemeth no pogué continuar l'obra de desenrotllament colonial a Palestina, ans tingué prou feina a servir de la ruïna les obres existents. En gran part hi recixí i les seves propietats serviren de refugi als habitants jueus durant aquesta crítica època. De 1915 a 1917 gastà 20.737 lliures per diversos conceptes, sense que hi entrés, però, l'adquisició d'un pam de terra. Ha estat després de la guerra que la seva acció ha pres una volada insospitada i juntament amb altres organismes creats per donar més impuls a l'obra iniciada, ha contribuït a la realització de l'ideal comú amb fe i entusiasme.

Hom comprendrà que en el període d'avantguerra l'Organització Sionista no pogué desplegar cap activitat política pròpiament dita en el país al qual es dirigiren totes les seves energies creadores del Fogar Nacional. La més lleu sospita que hagués tingut el govern turc d'una tal empresa, hauria compromès tot seguit els seus intents i és per això que s'adoptà el sistema de penetració agrícola i encara lluny dels grans centres de població. Les seves activitats, en canvi, s'adreçaven a consolidar el moviment sionista que ja havia pres per tot arreu en vistes d'aprofitar-lo en la primera ocasió favorable per als seus fins primordials. ¿Com ha emprat l'Organització Sionista els seus mitjans d'acció en el concert internacional abans i durant la guerra? Heus aquí una pregunta que seria difícil de respondre concretament; solament es pot entrellucar quelcom esguardant algunes circumstàncies que poden explicar fins a cert punt l'èxit obtingut en els darrers tractats i en la Lliga de Nacions. Primerament esmentem la qüestió financiera, veritable clau de tots els esdeveniments d'alguna importància, car posseint els jueus la direcció de l'alta banca internacional, tenien en les seves mans un mitjà poderosíssim per a fer pressió a qualsevol creditor que acudís a ells en demanda d'ajut. Els creditors no foren solament simples empreses particulars d'influència mínima, sinó els mateixos governs que, necessitats de grosses quantitats per donar abast a les despeses enormes que ocasionava la guerra, perllongada més del que hom hauria pogut imaginar, no tingueren més remei que fer concessions als prestadors generosos. Es, al nostre entendre, com apuntàvem en la crònica anterior, un dels punts capitals damunt dels quals descansa la política proteccionista d'Anglaterra. Una simple simpatia envers el poble dispers d'Israel no ens sabia explicar les greus obligacions i compromisos que aquella nació ha assumit, desafiant la consciència universal cristiana i la indignació mal dissimulada del món islàmic. Per consegüent, s'imposa l'acceptació de l'existència d'algun lligam més íntim i obligatori hàbilment explotat pels dirigents del moviment sionista per un fi polític de molta transcendència social i religiosa. Les clàusules d'aquests acords podran restar ignorades; els efectes, però, descobreixen l'existència de la causa.

Els jueus, ultra la banca, posseeixen influències en gairebé totes les nacions d'Europa. Una és el camp de la política. Anglaterra, França, Alemanya, Rússia, etc., han vist i veuen encara individus d'aquesta raça

ocupar càrrecs elevadíssims i situacions importantíssimes en llurs organitzacions polítiques, tals com caps de partit, directors de grans societats, etc. A la nostra terra costaria de resignar-se a veure escalar aquests llocs a personatges hebreus, a causa dels antagonismes creats d'ençà de la darrera expulsió al segle XVI, i que ha esdevingut en certa manera una aversió racial envers els individus pertanyents a aquest poble. Altres nacions també tenen fets similars en l'alta Edat mitjana; influïts, però, més tard per corrents de llibertat colectiva, han permès l'emancipació jueva dins el seu territori, no solament quant als drets individuals, sinó àdhuc quant als nacionals, la qual cosa els ha ajudat a obtenir els primers llocs en el govern. Que s'hagin aprofitat d'aquesta posició avantatjosa, és prou palès perquè ens entenguem a demostrar-ho, altrament no existirien les declaracions que han fet bon nombre d'homes d'Estat favorables a la creació del seu fogar nacional.

El judaisme compta, a més a més, amb una bona plèiade d'intel·lectuals en tots els ordres, des del conreu de la literatura fins a les ciències exactes. La influència que una tal legió d'escriptors i professors representa és incalculable, sobretot avui dia que la gran massa intel·lectual és indiferent o igualitària. Es clar que molts no fan pàtria directament, però entre tots contribueixen a donar relleu a la seva raça, l'heretatge de la qual, fins el segle darrer havia estat el menyspreu i la vexació.

Abans de la naixença del sionisme, aquestes valors jueves estaven disperses i per tant contribuïen en molt poca escala a fomentar la unitat d'on poguéssin sortir la fi dels mals que tots deploraven. Prou ho veïen com era necessari un esforç per acoblar tantes energies que es perdien; però la subjecció tan perllongada dintre nacions que els havien llevat tot dret, els havia fet creure en la impossibilitat d'una restauració efectiva fins que els senyals messiànics apareguessin ben destriats en l'horitzó de llur calvari. D'ençà, però, de la fundació del sionisme fins després de la guerra, un nombre considerable de problemes ha pogut servir d'escola pràctica per als seus dirigents ensems que per fer-los provar el terreny damunt el qual haurien de bastir llur edifici. Fer renéixer un Estat políticament mort representa una tasca immensa—potser ens en podrien dir alguna cosa els nous Estats que ha fet reviure en el mapa d'Europa el tractat de Versalles—; figureu-vos, però, la tasca feixuga que imposa fer renéixer no solament l'ànima del poble, sinó transportar abans de tot aquesta ànima de mil ambients diversos a un punt determinat i amb ella començar un nou edifici nacional que té la tradició trencada de dos mil anys ençà.

La guerra gran que sadollà tantes esperances—a més a més dels estralls irreparables que causà—donà als sionistes dos avantatges decisius en el desenrotllament de llur programa polític: el traspàs del domini sobre la Palestina de mans del seu adversari secular i la protecció reconeguda dels que els succeïren en la governació del país. Des d'aquest moment favorable, totes les organitzacions pro recuperació de la terra dels avis, es posaren en moviment per tal d'obtenir un lloc de primacia en la constitució de la nova Palestina. Calia, no obstant, obrar amb molta de prudència per no trasbalsar el país amb un règim nou de

dubtosa acceptació implantat de cop i volta; els anglesos, però, polítics consumats, bo i divent afavorir i fomentar les aspiracions jueves, preferiren no fer gaire marrada i per això s'acuitaren a deixar en vigor la llei otomana per totes les comunitats no jueves. Els sionistes, naturalment, necessitaven una posició més avançada dins el cos de la nació que la que havien tingut fins ara, per la qual cosa, valent-se de la seva preponderància internacional, tingueren cura de fer encloure en els estatuts directorials de la potència mandatària articles com els següents: "El Mandatari assumirà la responsabilitat d'establir en el país un estat de coses polític, administratiu i econòmic, amb el fi d'assegurar la institució del Fogar Nacional del poble jueu, com està previst, i d'assegurar així mateix el desenrotllament de lliure govern... (art. 2)". L'art. 4 diu: "Una Agència jueva apropiada serà reconeguda com organisme públic amb el fi d'aconsellar l'Administració de Palestina i de cooperar amb ella en aquelles qüestions econòmiques, socials i d'altres que puguin afectar l'establiment del Fogar Nacional jueu i els interessos de la població jueva a Palestina i, sempre sota el control de l'Administració, d'ajudar i de prendre part al desenrotllament del país". I finalment, l'article continua: "L'Organització Sionista, fins que en opinió de la potència mandatària, la seva organització i la seva constitució seran apropiades, serà reconeguda com l'Agència Jueva. Aquesta, consultat prèviament el govern de Sa Majestat Britànica, prendrà mesures per assegurar-se la cooperació de tots els jueus que vulguin ajudar l'establiment del Fogar Nacional jueu."

Aquesta Organització Sionista de què es parla en els precedents articles és la mateixa que fou fundada en 1897 al Congrés de Basilea amb el mateix fi que aquí s'esmenta i la que d'aleshores fins al 1918 ha fet ella sola tota mena d'esforços perquè "el geni latent de la raça pogués, una altra volta, trobar la seva lliure expressió", ço és a dir, ha intensificat la propaganda en la població jueva de tot el món per tal de desvetllar-la del seu somni secular. Avui, dia, aquesta Organització compta amb més de 600.000 membres adults—pocs relativament si es comparen amb els 14 milions de tot el món. Amb tot, moltes altres associacions, sense pertànyer a l'Organització, contribueixen en gran proporció a la realització de l'ideal comú a tot israelita. Heus aquí algunes d'aquestes darreres: "Jewish Colonization Association", la "Economic Broad for Palestine", la "Palestine Development Council", etc.

Obtinguda la reivindicació dels seus drets al si de l'organisme cabdal, a la Societat de Nacions, els dirigents sionistes curaren de donar un impuls general a les temoregues empreses de Palestina i de fora d'ella. La Palestina, com tothom sap, és un país desproveït de gairebé tots els elements necessaris per mantenir una població nombrosa, més que més si aquesta vol satisfer totes les necessitats socials que comporta la civilització, com és el cas dels jueus immigrants, per la qual cosa calia procurar-se una font més abundosa de recursos que suplís la ja insuficient del Keren Kayemeth, per causa de la nova volada que prenien tots els afers, comercials i polítics a l'Erets-Israel. En aquestes circumstàncies, les personalitats més destacades del món jueu celebraren una conferèn-

cia a Londres en 1920 per tractar de la nova situació que creava al sionisme efectiu l'expansió dels jueus a Palestina. Acordaren deixar que el Keren Kayemeth anés realitzant la seva tasca d'adquirir terreny per la colonització i que restés l'instrument agrari de l'Organització sionista, però com que les necessitats s'acrexien en diferents ordres, com és ara la immigració, la urbanització, la instrucció, etc., s'hagué de pensar en la creació d'un altre organisme per atendre degudament les noves activitats: aquest fou el Keren-ha-Yesod,—Fons de reconstrucció nacional. Els allí reunits adreçaren una proclama, signada per tots, a la comunitat jueva universal per induir-la a cooperar amb els seus mitjans a la reconstrucció planejada. Les bases del nou organisme foren sotmeses al Congrés Sionista de Carlsbad en 1922 i des d'aleshores es pogué donar com definitivament instituït. Actualment el Keren-ha-Yesod ocupa un lloc de preeminència per ço com és qui té cura de tots els afers que no pertanyen al Keren Kayemeth, els quals són molt reduïts al costat dels d'aquell. Consta d'un Comité director de sis a deu membres, elegits la meitat per representació proporcional pel Consell internacional i l'altra meitat per l'Organització sionista; a més, un altre comité controla els treballs de l'anterior. Les empreses que aquell projecta per realitzar a Palestina són executades per mitjançeria de l'Executiu de l'Organització sionista. Els seus fons es divideixen en la següent forma: el 20 % de la quantitat recaptada durant l'any es passa al Keren Kayemeth; el 50 % és destinat a cobrir les despeses de les institucions nacionals i el pressupost ordinari de la Palestina i el 30 % es reserva per col·locar-lo en empreses comercials a fi de fer-lo fructificar.

La collecta arreu del món per nodrir el fons del Keren-ha-Yesod està fundada sobre la base del delme de la renda i del capital, segons el principi del Maasser. El Maasser és un impost que tot jueu té obligació de pagar, però sense sanció; és més aviat moral i nacional, i els seus orígens, hom els fa remuntar al delme que pagà Abraham a Melchisedech, rei de Salem. A través de la història jueva, es troba renovat en totes les necessitats collectives de la raça. Avui que es realitza el suprem esforç per la reconstrucció nacional, aquest impost és considerablement ampliat, car l'Organització sionista l'ha declarat obligatori per als seus adherents per tractar-se d'una finalitat més vasta que les subvenides fins el present. Aquesta institució té comités centrals a totes les grans ciutats del món; la seu principal resideix a Londres. En la llista havem vist que Espanya hi és representada amb comités a Madrid i Barcelona, però diferentment de totes les altres seus, aquestes no tenen adreça; potser funcionen clandestinament o bé temen quelcom dels seus antics bandejadors. Des de 1921, any de la seva creació, fins al 30 de juny de 1924 el capital recollit era de 1.300.388 lliures egípcies o sigui més de 44 milions de pessetes al canvi actual. El Consell central no es perdé pas per no encoratjar els seus connacionals; heus aquí un fragment de la crida que fou aprovada pel susdit Congrés de Carlsbad: "Poble jueu, cap pas enrera! ofreneu vostres vides, vostres fortunes, vostres energies. Que mai no sigui dit que no hem sabut capir la grandesa del moment, que no hem estat fidels a l'ànima del nostre poble. Unim-nos per

acomplir la tasca. Està a punt de fer-se un gran miracle, únic en la Història de la Humanitat. Reconstruïm Sió! Restaurem el Poble i la Terra d'Israel!''.

* * *

Com sigui que parlem de política sionista creiem que serà interessant d'explicar, encara que sigui de passada, el funcionament de l'Estat jueu en formació en el sòl palestinenc. Fins després de la guerra, els hebreus no fruïren de cap privilegi dins la llei otomana, ben al contrari; actualment, però, formen com un Estat d'entre d'un altre, i s'han donat una constitució especial, amb anuència, no cal dir-ho, de la potència mandatària. Exteriorment, tanmateix, ben poca cosa es pot albirar de la seva manera de regir-se, car no havent-hi escenes pròpiament polítiques, ni els diaris, ultra estar escrits en llengües enrevessades, no en donen massa detalls, un hom difícilment es pot donar compte cabal de la marxa del nou estat de coses. Havem acudit, però, a un centre segur d'informació com és el departament de política del Consell palestinenc i creiem haver obtingut dades suficients per fer veure el funcionament del fogar nacional jueu incipient.

Com havem assenyalat més amunt, l'art. 4 del Mandat preveu la constitució d'una Agència jueva que d'acord amb l'Administració del país contribuirà a organitzar el nou estat. Mentre aquesta Agència no estigui constituïda, l'Organització Sionista assumeix les seves funcions i per mitjà de l'Executiu, elegit pel Congrés sionista universal cada dos anys, intervé en tot el que afecta l'establiment del Fogar Nacional. Aquest Executiu està dividit en dues branques: Londres i Jerusalem; la primera representa el moviment sionista vora el govern de la potència mandatària, forneix els fons necessaris per la reconstrucció de Palestina i controla les federacions sionistes de tot el món; la segona té cura de totes les qüestions interiors de la Palestina i exerceix, en forma de govern autònom, però d'acord amb les autoritats britàniques, les veritables funcions d'un ministeri de govern, car compta amb els següents departaments: Polític, encarregat de les relacions amb el govern i amb les comunitats no jueves; de colonització, subdividit en les seccions d'agricultura, comerç i indústria; d'immigració; del treball; d'higiene; d'instrucció; i de finances.

La població jueva d'ambdós sexes elegeix una Assemblea Nacional i aquesta, a son torn, elegeix el Vaad Leumi o Consell Nacional, que és la branca de l'Executiu resident a Palestina. Les seves tasques són sotmeses al consell rabínic per la seva aprovació. Cada un dels departaments susdits s'ocupa del foment del seu ram amb els fons que li passen el Keren Kayemeth i el Keren-ha-Yesod; de cada un parlarem en cròniques successives; avui fixem-nos solament en alguns aspectes del polític com més escaient al tema que tractem. Aquest té per missió de posar tots els altres departaments en relació amb el govern del país i salvaguardar els interessos de tots els jueus de Palestina. El país està—pensem que teòricament—sota la dependència de la Societat de Nacions

i per això cada any el Consell nacional deu trametre un memoràndum a la comissió permanent de mandats. La via, però, a seguir per la tramesa és la següent: el president de l'Organització Sionista fa remesa del document a l'Alt Comissari britànic, el qual el transmet al govern anglès qui finalment el lliura a la Societat de Nacions. El memoràndum conté una exposició detallada de l'activitat de tots els departaments i de l'estat de les empreses colonitzadores de la terra. A més a més d'aquesta exposició merament informativa, hi ha adjunta una fulla, signada pel president, en la qual es fan als membres de la comissió de mandats les remarques que es creuen necessàries, ensems que les demandes de noves concessions. Així, per exemple, en 1924 es queixaven d'algun report desfavorable que s'havia fet quant als jueus establerts de poc a Palestina, i aquest any ens ha dit Mr. Naamani, director del *bureau* polític, que demanarien una més forta cooperació del govern a les escoles jueves, a la colonització de terres i a la higiene. La Societat de Nacions tramet les seves decisions sobre el mandat palestí per la mateixa via.

Al marge d'aquesta organització, que podríem anomenar interior o exclusiva, els jueus tenen moltes altres qüestions a resoldre, més o menys relacionades amb les altres comunitats de la Palestina; una d'elles és la mena de relacions que cal mantenir amb els elements no jueus. En els documents oficials, no es passa mai per alt la clàusula segons la qual l'Organització Sionista desitja cooperar a la prosperitat del país en col·laboració amb tots els altres estaments. En la pràctica, almenys ara al principi, també sembla que ho procuren i per tal d'esvair en quant sigui possible les prevencions que sent l'alarb davant el jueu, sobretot el modernitzat, han encomanat als jueus Sefardites—antics jueus bandejats de la Península Ibèrica que de molts segles han viscut en contacte permanent amb els naturals del país—la tasca de servir de mitjancers amb els alarbs. Vegeu el què diu el manifest del Keren-ha-Yesod en aquest punt: "Els Sefardim han de jugar un paper importantíssim a Palestina. Veïns durant molts segles dels pobles de Llevant, que envoltaren per tots cantons el nostre jove Fogar Nacional, quan els altres israelites eren dispersos per causa de les persecucions, els sefardim seran el millor instrument d'entesa i de comprensió entre els immigrants novellament i els nostres veïns els alarbs. Llur coneixement de les llengües i dels costums i llur coneixement del país els permetran de jugar un paper eminent i d'assenyalar llur empremta en els destins polítics, morals i econòmics futurs de la Palestina". No creiem, però, que existeixi una convicció massa íntima en aquest punt i, si bé actualment es conserven bones relacions, és més aviat perquè s'evita tant com es pot el contacte directe i també perquè els interessos ho demanen així, com sigui que els jueus són encara en minoria i necessiten arrelar més en el país. Altra ment, vegeu com parlava el Dr. Weizmann, el president actual de l'Organització Sionista: "Per l'establiment d'un Fogar Nacional jueu, nosaltres entenem la creació, avui en dia, a Palestina, d'unes tals condicions que ens permetran d'introduir-hi un gran nombre de jueus, de crear escoles, Universitats i altres Constitucions jueves de manera que el país

pugui esdevenir tan aviat com sigui possible tan jueu com l'Anglaterra es anglesa". I els alarbs que cerquin una altra terra!

Una altra fase d'aquest arrelament és l'elaboració d'una llei sobre la nacionalitat palestinenca. Aquesta llei afavorirà extraordinàriament el punt de mira sionista, car, intensificant la immigració, poden arribar a la creació d'un fort nucli permanent d'individus que frueixin dels drets que tard o d'hora hauran de decidir la sort de la Palestina. Sabem que de poc el partit alarb s'ha adreçat a la Societat de Nacions per demanar que es permeti la formació d'un govern propi del país, deixant solament a la potència mandatària com simple salvaguarda del compliment de les seves obligacions. No creiem que reixin tals gestions, car ni el país està preparat per una obra de col·laboració de totes les races i religions—bon tros se'n falta!—, ni als jueus convé, trobant-se tot just als començaments de llur obra.

DOM ANTONI RAMON I ARRUFAT

Jerusalem, juny 1926.

LES BELLES LLETRES

LA DIVINA COMEDIA

En publicar la versió del Cant VI del Purgatori dantesco, que el Doctor Rubió i Lluch ha refeta expressament per LA PARAULA CRISTIANA, no ens sabem estar de dedicar unes paraules breus d'homenatge al savi professor, que es sumin a les que li havíem dedicat en números anteriors, i a l'homenatge de tot el país.

Des d'aquestes pàgines havíem dit com calia la publicació ordenada de les obres del professor eminent, avui disperses. I ara no solament sembla que les veurem publicades, sinó que no veurem interrompudes aquelles lliçons del Doctor Rubió, que no les oblida mai qui les ha pogut oir.

El Doctor Rubió, veritable continuador de l'obra d'En Milà i Fontanals, fecunda per tota Espanya, no és solament un savi erudit sinó també un escriptor qui es fa llegir amb plaer: a les seves pàgines veieu mesclades amb el saber vigorós, emocions literàries agudes i saboroses: els seus alumnes el coneixen prou com a gran humanista.

A més, com dèiem, ell ha sabut continuar l'obra dels seus mestres; les dues primeres lliçons de cada curs universitari, les ha dedicades sempre a Milà i Fontanals i a Rubió i Ors. Ell ha collaborat amb els seus amics, i la tercera lliçó de cada curs, la dedicava al seu gran amic Menéndez i Pelayo. La seva correspondència amb el savi castellà deu ésser un tresor d'amistat i de ciència. A més ha sabut treballar amb els seus alumnes, i així veiem avui la seva obra prosseguida en la d'En Jordi Rubió, d'En Nicolau d'Oliver, d'En Manuel de Montoliu, d'En Francesc Martorell, d'En Valls i Taberner, d'En Ramon d'Alòs-Moner, d'En Josep Maria de Casacuberta, d'En Ferran Soldevila, d'En Marçal Olivar, d'En Pere Bohigas, fent només una llista improvisada d'alguns alumnes seus. Ell, doncs, ha tingut prou generositat entusiàstica per no allunyar-se de la joventut: li ha dissimulat els defectes, l'ha estimada a l'estudi i a la disciplina, li ha estat una d'aquelles

sanes amistats que imposen
noble fatiga.

Es un exemple, doncs, de la manera com hem d'evitar l'allunyament entre generacions distintes, funestíssim a Catalunya. Les nostres amistats, les veiem sempre cenyides esquifidament als companys universita-

ris o de cenacle polític o literari. No volem saber res de ningú més. I així veiem les millors obres interrompudes, sense continuadors, i sovint, així, estèrils i perdudes.

Però el coneixement de l'obra dels nostres homes eminents ha d'ésser seguit i complet. Hem de tenir llur obra a la memòria; hem de partir d'ella per seguir qualsevol via; sense ella, la nostra cultura es perdria, ens condemnariem només a provatures disperses i, en definitiva, inútils. Per això la publicació de les obres del mestre, calia a la nostra cultura que aspira a veure's definitivament constituïda.

TRADUCCIO DEL CANT VI.⁶ DEL PURGATORI

Quan s'és acabat ja el joc de la gresca ¹
aquell que perd roman malhumorat
bo i repetint les sorts de la juguesca.

Tota la gent se'n va amb el que ha guanyat;
qual li és davant, i qual darrera el pren,
o el fa retrets posant-se al seu costat.

Sense aturar-se, a l'un i a l'altre atén;
al qui allarga la mà ja no l'apressa,
i així dels que el calciguen se'n defèn.

Tal m'era jo entre mig la turba espessa,
i a tots girant la cara ençà i enllà,
d'ells me'n lliurava fent manta promesa.

Aretí era entre ells, que de la mà
fera, de Ghin de Tocco hagué la mort,
i el que corrent la caça s'anegà.

Mans esteses pregava per sa sort
En Frederic Novell, i aquell de Pisa,
que féu semblar el bon Marzucco fort.

Comte Orso allí, que l'ànima divisa
de son cos per enveja veié un dia,
com ell deia, no per culpa precisa;

Pere de Broccia, dic. I bé faria
mentre és ací en pregar la de Brabant
per tal de què en pitjor ramat no sia.

¹ Joc de daus. Així tradueix Andreu Febrer el mot italià *Zara*.

*Ja deslliurat d'aquell estol vagant,
d'ombres pregant dels altres lo pregar,
per avançar el llur salvament sant,*

*jo comenci, "Tu negues, segons par,
o llum de mi! ² exprés en algun text,
que el prec, decret del cel puga esmenar,*

*i aquesta gent demana sols aquest.
Serà potser llur esperança vana?
o és que el teu dit no és prou manifest?"*

*I ell a mi: "La mia escriptura és plana,
i l'esperança d'eixa gent no falla,
si es mira bé i amb pensa del tot sana;*

*que el rigor d'alt judici no s'acalla,
perquè el foc de l'amor pagui en un punt
ço que deu satisfer qui ací davalla.*

*I allí quan afirmar vaig aquell punt,
—no s'esmenava culpa per pregar—
fou perquè el prec, de Déu era disjunt.*

*Segurament que a aquest tan alt dubtar,
parar no et cal, si aquella no t'ho diu,
que entre intel·lecte i el ver serà llum clar;*

*no sé si ho entens, vull dir de Beatriu,
tu la veuràs al bell cim de l'altura
d'aquest sant mont a on beneita ³ riu".*

*I jo: "Senyor, anem amb més fretura,
car no em fatic com feia abans, marxant;
i veus, de més, que el puig llença ombra obscura'*

*"En aquest jorn caminarem avant,
ell respongué, tot quant serà'ns permès;
mes el fet no és aital com vas pensant.*

² Hem conservada la mateixa expressió de la traducció de l'Andreu Febrer, que, en concepte de l'eminent crític Artur Farinelli, és la més exacta de quantes existeixen en llengua vulgar. Seguint son exemple, hem prescindit a posta de moltes delicades de tècnica mètrica, per a no sacrificar la claredat de l'expressió, i conservar en les nostres tercines el ritme, vibració i moviment de les originals. Ens ha dolgut molt, per exemple, no aconseguir alternar les rimes planes amb les agudes, com ho va fer l'exquisit poeta Costa i Llobera, en alguns fragments de la Divina Comèdia, per ell meravellosament traduïts.

³ "Beneita", en el sentit de "ditzosa", seguint el mateix Andreu Febrer.

*Abans que siguis dalt, tornarà après,
el sol qui el cim oculta, i amb ell el dia
més no a ton cos sos raigs rompre és permès⁴.*

*Mes guaita allà; una ànima apar sia
sola, soleta, que vers nos esguarda;
aquella ens mostrarà la millor via".*

*Vinguem a ella: "O ànima lombarda!
Com t'estaves altiva i desdenyosa,
i en el girar dels ulls, honesta i tarda!"*

*Ella no ens respongué ninguna cosa
mes deixava'ns anar, sols esguardant,
a guisa de lleó quan se reposa.*

*Mes Virgili vers ella anà pregant
que ens senyalés la més segura eixida,
i aquella no respòs al seu deman;*

*ans del nostre país, i nostra vida,
preguntà; i el dolç Mestre començava
"Màntua"... I l'ombra, d'abans tan recollida,*

*levà's vers ell del lloc on primé' estava
dient: "O mantuà!... Jo sóc Sordell,
del teu terror". I l'un l'altre abraçava...*

*Ai serva Itàlia, de dolor castell,
navili sens nauixer en gran tempesta,
no reina de províncies, mes bordell!*

*Eixa ànima gentil, va ser tan presta,
sols per el nom dolcíssim de sa terra,
en fé' al ciutadà seu allí tal festa;*

*i ara no estan en tu mai sense guerra
els teus vivents, i l'un l'altre destroça
dels que un mur i una vall plegats aferra!*

*Cerca, mísera, entorn ta mar se posa,
els teus poblats, i après ta sina esguarda
si de tu alguna part en pau reposa!*

Què val que de ton fre tingués la guarda

⁴ Les ombres de les ànimes no podien trencar els raigs del sol sinó que els deixaven passar.

*Justinià, si buida està la sella?
Vergonya sense això fóra més tarda!*

*Ai gent que has d'ésser santa i fer que aquella
ian sols del Cèsar fos ben cavalcada,
si bé entens ço que Déu clar t'aconsella!*

*Guaita que folla fera s'és tornada,
per no ésser punyida d'esperons,
quan vas haver la brida ben fermada!*

*O tu, N'Albert Tudesc, que així abandons
la que s'és feta indòmita i cruel,
en compte d'ajustar-li els seus arçons!*

*Judici dreturer caigui del cel
damunt ta sang, i sigui nou i obert,
tal que al teu successor posi en recel.*

*Ja que tu i el teu pare haveu sofert,
per la cobdícia d'altra terra atrets,
que el jardí de l'Imperi fos desert.*

*Vina a veure Montecs i Capellets
Monalds i Filipeses,—hom sense cura,—
tristos aquells, aquests d'angúnia estrets!*

*Vina, cruel, i mira la sort dura
dels teus gentils, i esmena bé llur dany,
i veuràs Santa Flor com s'assegura!*

*Vina ta Roma a veure com se plany,
vídua i sola, que nit i jorn exclama:
"O Cèsar meu, per què no ets mon company?"*

*Vina a veure la gent com aquí s'ama!...
! si de nosaltres res mou-te a pietat,
a envergonyar-te vina de ta fama!*

*I si llegut em fos Jovis sagrat,
que per naltres en creu fores occís,
fou ton ull just en altre lloc girat?*

*O és preparació que dins l'abis
del teu consell ne fas, per algun bé
del nostre enteniment del tot divís?*

Que curulla la Itàlia de ple en ple

*n'és de tirans, i un Marcel s'ostenta
quiscun vilà que a pendre partit ve.*

*Florença mia! bé pots ésser contenta
d'aquesta digressió que no et pertoca,
mercè del poble teu que així argumenta.*

*Quan hom justícia ha al cor, tard fletxa toca
per no desaparar l'arc sens previsió,
mes ton poble la té sempre en la boca.*

*A molts els càrrecs del comú fan por,
mes ton poble sollicit prest contesta,
sense ésser cridat: "Ací estic jo."*

*Alegra't, doncs, que bé tens de fer festa!
Tu rica, tu amb pau, tu amb seny, no digues
que no dic ver; l'efecte ho manifesta.*

*Esparta i Atenes, que a ses lleis antigues
donaren nom i foren tan civils,
de fer moltes mostrant-se poc amigues,*

*no et semblen gens, car tu fas tan subtils
proveïments que al bell mig de novembre,
no duren ja els que a octubre bé primfils.*

*Quantes voltes dels temps que tu remembres,
monedes, lleis, oficis o el costum
has transmudat o renovat els membres!*

*Mes si et recorda o veus amb clara llum,
podràs-te a una malaltia acompanyar,
que cercant calma al llit on se consum,
ànt voltes sa dolor creu alleujar.*

A. RUBIÓ i LLUCH

LA VIGILIA DE SANTA AGNES

(DE LORD TENNYSON)

*Sobre el convent l'albor de la nevada
llueix al clar de lluna aquesta nit.
Al cel puja el boirí de l'alçada.
Pogué volar-hi prompte l'esperit!
L'esvelta silueta, llarga, ombriva,
projecta el campanar sobre la neu,
dient l'hora que passa fugitiva
i l'ànima encamina cap a Déu.
Senyor! féu que reflecti la puresa
del gelid cel d'hivern mon esperit,
doneu-li la blancor i nitidesa
dels flocs de neu que es posen en mon pit.*

*Com roba aquí sollada i obscurida
que al cel cobra la pristina blancor,
com flama terrenal esmorteïda
que a dalt brilla amb eterna resplendor,
a Déu s'elevi l'ànima ja pura
i l'esperit davant l'Anyell diví
quan munti de la terra vers l'altura
i la beata Llum pugui fruir.
Obriu-me les regions de l'estelada
i féu que més enllà del firmament
en vesta de blancor immaculada
me dugui a Vós un astre refulgent.*

*Davant les àuries portes de l'Empiri
l'espai inunden flames siderals,
i obertes ja les voltes de porfiri
fulguren les clarors celestials.
I encara més amunt. La porta closa,
ja l'última, cedeix davant de mi.
L'Amat espera al lluny la seva esposa
a qui amb la Sang divina redimí.
Dissabtes de la Glòria! Nits supremes,
profundes nits d'excelsa claredat!
Reflecta el mar fulgors de clares gemmes.
L'Espós té ja l'esposa al seu costat.*

JOSEP MARIA GARGANTA

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

En aquesta secció es faran recensions crítiques de totes les obres que ens siguin trameses en doble exemplar.

LES POINTS FONDAMENTAUX DE LA PHILOSOPHIE THOMISTE. *Commentaire des vingt-quatre thèses approuvées par la S. Congrégation des Etudes le 27 juillet 1924 par le P. Guido Mattiussi, S. J. Traduit et adapté de l'italien par l'Abbé Jean Levillain, in 8 gr., 1926, pag. XII-396. - Torino, Marietti.*

Les vint-i-quatre tesis comentades en aquest llibre precisen els punts fonamentals de la Metafísica de Sant Tomàs. El P. Mattiussi (a. c. s.) era indicadíssim per a fer aital comentari; el seu aprofundit coneixement de les obres de Sant Tomàs, la seva cultura científica, el seu geni metafísic eren altres tants títols que l'hi recomanaven. El seu llibre no és un manual de filosofia escolàstica, ni tampoc no cal cercar-hi una apologia de la filosofia cristiana: només per escaïença seran recordades les nocions més elementals, combatuts els sistemes incompatibles amb la fe.

No es tracta en aquestes pàgines sinó de Metafísica general o especial: Ontologia (tesis 1-6), Cosmologia (tesis 7-12), Psicologia (tesis 13-21), Teodicea (tesis 22-24), ciències qui tracten de l'ésser real. Les altres parts de la Filosofia no havien menester de tesis especials: la Lògica i la Criteriologia de Sant Tomàs no presenten dificultat particular; l'Ètica, o Moral natural, no es tracta a part sinó d'ençà de la Reforma protestant. Sant Tomàs, com tots els seus contemporanis, no coneixia més que la moral a fi sobrenatural. L'obra és dividida en capítols cadascun dels quals serveix ordinàriament de comentari a mantes tesis: l'autor pot així tractar amb major amplada un assumpte menys esbocinat. Tanmateix, certes tesis més importants (particularment les quatre darreres consagrades a la voluntat i a Déu) tenen un llarg capítol cada una per comentari. Aquesta obra és una *síntesi* de la teoria de l'acte i la potència.

Després d'haver analitzat aquestes dues nocions i establert els principis certs fundats sobre llurs raons formals mateixes, l'autor estudia l'aplicació d'aquests principis primerament en l'ordre universal de l'ésser. Després mostra llur fecunditat en els diferents ordres particulars: ésser creat, ésser corpori, ésser vivent. Finalment, contempla l'Ésser suprem en el qual aquesta sublim teoria de l'acte i la potència troba el seu ple acabament i la seva entera justificació. Una breu conclusió fa encara més corpredora aquesta *síntesi* i subratlla tota la coherència del sistema. Aquest llibre, molt apreciat a Itàlia, pot prestar per tot Europa grans serveis: ell informarà sobre el veritable pensament de Sant Tomàs i contribuirà a destruir enutjosos prejudicis.—C. C.

D. THOMAE AQUINATIS O. P. SUMMA THEOLOGICA IN BREVIOREM FORMAM REDACTA USUI SEMINARIORUM APTATA, auctore Fr. Ioanne Lot-

tini, eiusdem Ordinis, Commissario Gen. S. Officii. Pars Prima. In 8-max., 1925, pàg. 608. - Marietti, Torino.

El Sant Pare Pius X (M. P. 19 juny 1914) prescriví que la *Summa Theologica* de Sant Tomàs s'emprés com a llibre de text en els estudis teològics dels Seminàris, disposició confirmada pel Sant Pare Pius XI en l'encíclica de 29 de juny de 1923.

Però dificultant l'ús de la mateixa *Summa* la seva extensió i l'especial organització dels estudis, el P. Lottini n'ha fet aquesta reducció en forma breu, adaptada a tots els qui estudien aquestes altíssimes matèries, en la qual es respecten al més possible les paraules del Doctor Angèlic, ometent-ne només aquelles que han semblat menys necessàries, o perquè pertanyen a disciplines pràctiques, o perquè es tracten en classes distintes de la de Teologia Dogmàtica. El jovent estudiós hi trobarà, doncs, tot el que ha de menester, distribuït en tres volums corresponents als tres cursos de què sol constar l'estudi d'aquesta ciència.

Per això aquesta obra del P. Lottini serà utilíssima, gairebé indispensable, a tots aquells qui són obligats a seguir el trienni teològic amb el text de Sant Tomàs, i àdhuc als qui no tenen aquesta obligació. Creiem, doncs, digne d'acompliment el desig de l'autor que "els ignorants siguin aconduïts a aquesta sanitosa beguda que és la doctrina de Sant Tomàs, i no resti en les nostres escoles qui en romangui allunyat".

En aquesta primera part, que aviat serà seguida de la segona i la tercera, s'exposen els següents tractats: 1. De Sacra Doctrina (tractat previ). 2. De Deo uno. 3. De Deo trinò. 4. De Deo Creatore. 5. De Angelis. 6. De Homine. 7. De Gubernatione rerum, tots els quals s'han d'explicar al primer curs dels estudis teològics.—C. C.

LA BÍBLIA. *Versió dels textos originals i comentari*, pels Monjos de Montserrat. I EL GÈNESI, per Dom Bonaventura Ubach. - Monestir de Montserrat, 1926.

Heus aquí un cas d'aquells en què hom voldria trobar aquella fórmula simplicitat d'expressió de l'entusiasme que supleix amb escreix l'eloqüència i l'abundor de les paraules. La versió de la Bíblia al català, no aconseguida íntegrament des de les intencions i no gaire reeixides provatures de l'Edat Mitja, era una necessitat de satisfacció inajornable. Dos il·lustres sacerdots, l'un malauradament traspasat, Mn. Frederic Clascar, l'altre venturosament vivent, el Canonge de Vich Dr. Serra i Esturí, foren els primers a emprendre aquest treball gegantí, que demana l'esforç de molts homes, i donaren al nostre poble els Evangelis i Fets dels Apòstols, El Gènesi, l'Exode i el Càntic dels Càntics, ultra el que ha restat inèdit o esgarriat de la gran obra clascariana.

Amb l'actual magnífica creixença del llibre català, no és estrany que més d'un escriptor i més d'un grup d'escriptors hagin vist la preemtorietat amb què la nostra cultura i àdhuc la nostra pietat religiosa reclama el Llibre dels llibres posat a l'abast de tots els lectors, i la tasca ha començat paral·lelament, amb igualtat de matèria, però amb diversitat d'estil i d'objectiu. El *Foment de Pietat Catalana*, tan benemèrit per l'anostrament, ja gairebé aconseguit per ell, de la devo-

ció parroquial i personal, ha publicat i difós extensament una segona edició dels Evangelis i Fets dels Apòstols del Dr. Serra i Esturi revisats pel Dr. Pere Ginebra i va preparant altres llibres; la Fundació Bíblica Catalana té a punt de publicació una sinopsis grega (la primera catòlica) dels quatre Evangelis feta per l'insigne P. Lagrange de Jerusalem amb la versió catalana, dos volums contenint els quatre Evangelis i els fets dels Apòstols traduïts directament del grec, a doble text (grec i català) i un altre contenint el Gènesi i l'Exode, ultra els altres llibres que les tres comissions que la componen van preparant.

També ha volgut col·laborar en aquest gran moviment bíblic el Monestir de Montserrat, fogar tradicional de la nostra pietat i ara, de més en més, de la nostra cultura religiosa. La preparació tècnica d'alguns monjos, la seriositat que inspira els treballs d'aquella casa i l'abundància d'instruments de tot ordre de què allí disposen, feien esperar un treball totalment satisfactori, un contribut valuós a la gran empresa d'incorporar els Llibres Sants a la nostra terra.

El primer volum, publicat ja, conté el Gènesi i és obra del P. Bonaventura Ubach, resident anys ha a Jerusalem i pregon coneixedor dels idiomes i costums dels països orientals. Veieu com ell mateix exposa el criteri amb què ha compost l'obra:

Traduïm dels textos originals. Sovint les versions de la Bíblia han estat fetes damunt la Vulgata, i per tant són ja traducció d'una traducció, entelant-se així la transparència de l'original. Es, doncs, preferible traduir directament de les llengües, en les quals foren inspirats els diversos llibres de la Bíblia, i aquest és el criteri que havem adoptat en la nostra versió, emprant els textos de les edicions crítiques més perfectes, les quals indicarem en els llocs corresponents.

Traduïm literalment. Les innombrables versions de la Sagrada Escriptura, que posseïm en totes les llengües, palesen la diversitat de criteris que hom ha seguit en la tasca de la versió, tant si aquesta s'ha fet damunt els originals, com damunt d'altres versions. Des de la traducció interlineal, calcada mot per mot amb el text, fins a la traducció amplament parafrasejada, en la qual el text es perd embolcat de glosses; hom ha esgotat totes les maneres possibles de vertir la Bíblia. Tota versió pot ésser útil i interessant mentre el lector estigui assabentat de si es troba davant d'un llibre que li dona el text sagrat *ad pedem litterae*, o si aquest és arranjat lliurement en forma literària, o bé encara si té al davant un text glossat. Nosaltres creiem, però, que la versió bàsica serà sempre la literal; i és aquesta la que avui oferim al nostre públic.

Diu després que aquest literalisme serà temperat, i que quan la frase literal hagués de resultar inintelligible al lector no tècnic, s'ha permès de modificar lleugerament la lletra per tal d'acostar-se al significat.

Augurem l'èxit que es mereix a aquesta magna empresa dels benedictins de Montserrat i esperem veure com, entre la lectura de la Bíblia i la dels clàssics grecs i llatins fornits per F. Bernat Metge, ben aviat en veurem millorats el sentit religiós, el bon gust i el parlar del nostre poble.—C. C.

A REMARCAR.—El fascicle extraordinari d'*El Propagador de la devoción a San José*, corresponent a les dates 1 i 15 de juliol de 1926, consagrat a la memòria de l'eminent Gaudí, amb gran abundor de documentació fotogràfica.

NOTICIARI BIBLIOGRAFIC

Donarem compte en aquesta secció de les obres de les quals ens serà tramès un exemplar.

VIDA DE SANT LLUÍS GONZAGA, per Mossèn Josep Arderiu Tió, Prev.—Fullet de 32 pàgines amb gravats. - Foment de Pietat Catalana, Barcelona, 1926.

VIDA DE SANT ESTANISLAU DE KOSTKA, per Mossèn Josep Arderiu Tió, Pvre.—Fullet de 32 pàgines, amb gravats. - Foment de Pietat Catalana, Barcelona, 1926.

TRETZE DIMARTS EN HONOR DE SANT ANTONI DE PADUA.—Fullet de 80 pàgines. - Foment de Pietat Catalana, Barcelona, 1926.

ULTIMES PASTORALS: RECUILL D'ALTRES ESCRITS, DEL DR. TORRAS I BAGES, Vol. IX d'Obres completes.—Volum de 520 pàgines. - Foment de Pietat Catalana, Barcelona, 1925.

LA BIBLIA I EL CRISTIANISME, pel P. Josep M. Bover, S. J., traducció de Valentí Martí, Prev.—Fullet de 16 pàgines. - Foment de Pietat Catalana, Barcelona, 1926.

LA IMMACULADA CONCEPCIÓ DE MARIA EN RELACIÓ AMB LA SEVA VIDA, pel Cardenal Casimir Gennari, traducció de la segona edició italiana per Mossèn Josep Gros i Raguer, Pvre.—Volum de

240 pàgines. - Foment de Pietat Catalana, Barcelona, 1926.

EL MARTIR DE L'EUCARISTIA, per Mossèn Tomàs Bellpuig; drama en dos actes per a nois.—Fullet de 32 pàgines. - Foment de Pietat Catalana, Barcelona, sense data.

APUNTES CONCERNIENTES AL "LLIBRE VERMEY", ANTIGUO CÓDICE DEL ARCHIVO MUNICIPAL DE CIUDADELA DE MENORCA, pel Dr. Gabriel Vila i Anglada, Xantre de la Catedral de Menorca.—Fullet de 66 pàgines, Ciutadella, 1925.

UN MODELO DE CARIDAD: D.ª DOROTEA DE CHOPITEA, VIUDA DE SERRA, per Jacint Alegre, S. J., amb un pròleg de Lluís Rodés, S. J.—Volum de 276 pàgines. - Editorial Litúrgica Española, Barcelona, 1926.

HISTORIA DE L'HEGEMONIA CATALANA EN LA POLÍTICA ESPANYOLA, per Francesc Pujols.—Dos volums, amb un total de 668 pàgines. - Societat Catalana d'Edicions. Barcelona, 1926.

L'ONCLE VICENS, novella de J. Puig Pujades.—Volum de 194 pàgines. - Dibuxos de S. Dalí. - Editorial Polígota. Barcelona, 1926.

LES REVISTES

Les reproduccions i reduccions d'articles d'altri fetes en aquesta secció tenen només caràcter documental; la inserció d'elles no implica, doncs, conformitat plena amb llur contingut.

ENRIC ARDERIU, per Joan Moneva i Puyol, catedràtic a la Universitat de Saragossa. Conferència en la sessió d'homenatge dedicada al gran lleidatà per l'Ateneu de Lleida; publicada al *Butlletí del Centre Excursionista de Lleida*, número 2 (abril-juny de 1926), època II.

Fórem temptats de reproduir tota sencera aquesta conferència del nostre il·lustre col·laborador, tant és bella, densa de contingut, mestrívola de forma. Amb la lectura d'aquesta conferència hom es fa càrrec ben bé de l'eminent personalitat, amarada de sentiment pairal de l'Enric Arderiu.

Però aquest home eminent fou home de religiositat profunda. Escoltem com glossa aquest caire En Moneva i Puyol:

"Per arribar a tot això (a ésser de la classe directora per a treballar amb més profit per al bé de la seva pàtria) ell (l'Arderiu) va començar cursant a la Facultat de Filosofia i Lletres de Madrid, el Degà de la qual era aleshores en Menéndez Pelayo, la llicenciatura, encara única i total; tres anys, la carrera universitària més breu; novicitat, per a ell, d'una professió com religiosa, per la qual frísava.

Com religiosa; cal deturàr-se ací; els problemes sentimentals de Pàtria, enciclonen, comparats amb els de Religió, una semblança i un equivoc; la semblança, consoladora; l'equivoc, perillós; convé distingir els uns dels altres, puix, per damunt totes les afeccions humanes, plana el concepte fonamental de la llei divina; "Adoraràs un Déu tan sols, car no hi ha més que un Déu"; deixem, amb fàstic, això de proclamar "la unió sagrada" homes que molts d'ells mai no han cregut en el sagrat; d'aquests homes la consciència és tan feble com el seu llenguatge és acomodaticí.

Emperò hi ha dues posicions de problema; quan la Rússia tsarista o la Rússia soviètica, un mateix enviliment de tirania amb canvi no res més que de tirà, imposa al poble els seus ídols, majestàtics o demagògics, estatals tots, parells de l'estàtua de Nabucodonosor, rei, és de lloar, és d'exigir la protesta indomptable de Sidrac, Misac i Abdenago, creients de tot el que Déu vertader mana creure, lliurepensadors de tot el que Déu ha deixat al lliure criteri dels homes; i tot procedir que no sia aquest, és apostasia de la Religió, és traïdoria a la idea, és covardia de l'ànima.

Emperò quan el cas es presenta de banda d'un poble oprès, més o menys esclau, Polònia després de la seva destrucció, Irlanda durant el temps del seu martiri, la Vendée oposada per les idees i les armes al govern fictici de París, al govern menys francès dels que França ha tingut, es comprèn com el partit dels perseguits, el partit dels vindicadors dels seus drets envers un fort que els tiranitza, conjumini el seu sentiment de Pàtria opresa amb el sentiment religiós: Déu és Pare d'afligits de tota mena.

Vull, però, deixar arrodonit tant com pugui, el meu pensament en aquest or-

dre: suposeu triomfant al món la idea d'una Pàtria, un temps opresa i alliberada ja; Polònia, Irlanda, Armènia... qualsevol; des de l'instant de la seva alliberació, la posició religiosa canviarà; és de tots els imperants, no solament dels grans imperis, la dèria de fer de la Religió un artilugi de Govern que ens treuen a fora i l'enlairen quan els convé i l'arreconen quan ja no els fa. Per al fort, la idea de Déu és la bomba d'incendis llesta per a anar a dominar un foc tan bon punt esclati, emperò amb ordre de no eixir del retén sense manament de l'Autoritat.

Prou d'aquest punt; l'he escomès per fer constar com l'Arderiu mai no fou un idòlatra polític; fou un home pregonament religiós qui honorà Déu únic, emperò que es trobà—grat ne sia Déu—, la Religió com a cosa inseparable de la tradició vivent del seu poble, i envoltà així, no teològicament, històricament, Déu i Pàtria dintre una mateixa amor."

EXPOSICIÓ D'ART A VILAFRANCA DEL PENEDES.

Al Penedès s'ha iniciat un moviment que podríem anomenar *comarcalista* d'allò més ben orientat, del qual és preadíssim índex l'exposició organitzada a la capital. Al setmanari *Acció*, i a la quinzenal *Gaseta de Vilaf Franca*, que ara pren el nom de *Gaseta del Penedès*, han aparegut un seguit de treballs de fons editorial i d'altres de signats per diferents autors, al marge d'aquesta exposició, que comprèn no solament objectes d'artistes vivents o d'ara, ans també té la part retrospectiva, d'objectes existents a la capital—el temps no ha permès de fer aquesta part més estesa—. A darreries d'agost s'és oberta aquesta exposició, coincidint amb la Festa Major.

LA RESTAURACIÓ DE SANT MIQUEL D'OLERDOLA.

Apareixen a *Quaderns mensuals d'Acció*, de Vilaf Franca del Penedès, uns estudis sobre aquesta església, monument de la nostra terra. En el fascicle corresponent al mes de juliol dona la reproducció d'un fust de columna i capitell d'una sola peça que eren tapiats en la façana de l'esmentada església de Sant Miquel.

ORIGEN I CARACTER PRIMITIU DE LES "ESTACIONS" LITÚRGIQUES DE ROMA a *Rendiconti della Pont. Accademia romana di Archeologia*, any III (1925), pàg. 123-141, per Mons. J. P. Kirsch.

I.—En el segle VI, el mot *statio* en llenguatge litúrgic indicava la celebració eucarística en forma particularment solemne pel mateix Papa o un representant seu en una església estacional fixada, amb assistència dels bisbes suburbans i de la part principal de la clerecia de Roma i amb la participació del poble fidel de totes les regions de la ciutat. Alguns dies, aquesta funció eucarística era precedida d'una reunió de tots els que hi prenién part, en una església veïna, des de la qual, després d'unes pregàries, tots en processó recitant unes lletanies i cantant himnes sagrats, es dirigien a l'església estacional per a la funció litúrgica.

En aquest sentit ja trobem *statio* en el L. P. parlant del papa Hilari (461-468): "In urbe Roma constituit ministeria, qui circuient constitutas stationes...".

Pel segle V i següents, el caràcter de la *statio* ens és prou conegut, però, quin fou el seu origen i caràcter primitiu?

En el segle II, trobem el mot *statio* en dos sentits diversos. Primer el sentit etimològic: reunió en un lloc fixat per a un fi religiós o profà, això és, *statio* de *stare*, estar en un lloc, i també el lloc mateix. Així Tertul·lià (Apol. 3): "Nonne philosophi nuncupantur... a locis conventiculorum et *stationum* suarum Stoici, Accademici?"

Segonament, en sentit específicament cristià: indicava el dejuni especial, *semi-jejunium*, observat els dimecres i els divendres, el qual acabava al matí. Així en el Pastor d'Hermes i en el mateix Tertul·lià.

Per explicar com passà el mot *statio* a aquest segon sentit, s'ha de tenir en compte que, almenys des de les darreries del segle II, els cristians celebraven els dimecres i divendres una reunió litúrgica, amb l'Eucaristia. Tertul·lià diu: "Similiter et de *stationum* diebus non putant plerique sacrificiorum orationibus interveniendum, quod *statio* solvenda sit accepto corpore Domini. Nonne solemnior erit *statio* tua si ad altare Dei steteris?"

En aquest passatge veiem clarament el mot *statio* en relació amb *stare ad altare Dei*, segons el sentit etimològic. De la manera com en parla Tertul·lià, es pot deduir que la reunió litúrgica els dies de *semi-jejunium* no era d'ús recent sinó cosa corrent. La podem fer remuntar a principis del segon segle. Hom pot imaginar que, de cop, els fidels serien convocats per a aquesta reunió en un local indicat. Lliure i facultativa com era, fou anomenada *statio* segons el sentit etimològic, i potser, per a distingir-la de la celebració eucarística dels diumenges. Després, naturalment, el mot s'aplicà també a tota la disciplina especial litúrgica practicada aquells dos dies i al *semi-jejunium* que els acompanyava.

El que és ben segur, és que al segle III i IV, aquella expressió fou usada per indicar una reunió de fidels d'una comunitat per a un fi litúrgic o eclesiàstic. Així Sant Ciprià (Epist. 43, c. 2; Epist. 48, c. 3).

II.—En els temps primitius, quan les comunitats cristianes, àdhuc a les grans ciutats, constaven de pocs fidels, un sol local era suficient per a les reunions del culte litúrgic; a mida, però, que aquelles anaren creixent, hagueren d'augmentar el nombre de locals. Així a Roma, ja al segle III trobem la institució dels *Titoli* o cases grans propietat de l'Església, les quals servien de residència als clergues, i en elles hi havia sales destinades a les reunions litúrgiques. Estaven escampades pels diversos barris de la gran ciutat. Per tal de conservar la unió de la comunitat cristiana en les principals festes litúrgiques, el bisbe amb tot el clergat tenia una reunió sagrada més solemne en la qual podien participar els fidels de totes les regions de la ciutat. Per a aquestes reunions no hi havia església fixa (en el sentit de la catedral actual), sinó que el bisbe celebrava en una de les esglésies o *titoli*. Establert aquest costum, era necessari anunciar cada vegada en quina de les esglésies havia de ser celebrada la pròxima funció papal. Aquestes reunions litúrgiques generals foren anomenades *stationes*. El Sacramentari gelasí ens ha conservat la fórmula de convocar una d'aquelles reunions per a celebrar l'aniversari d'un màrtir: "Sapiguen, caríssims germans, que s'acosta el dia de l'aniversari del màrtir *tal*, en el qual, superant les temptacions del diable, amb son gloriós martiri s'uní al Creador. Lloem el Senyor, qui és admirable en els seus sants... Així, doncs, el dia... lloc... de la via... celebrarem aquesta festivitat amb l'acostumada devoció".

Aquestes *stationes* restaren sempre com l'expressió material de la unitat de tota la comunitat local amb el seu bisbe, en la celebració de la litúrgia, des de que la creació de varies esglésies en una mateixa ciutat, portà certa divisió dels fidels en grups topogràfics.

Aquesta mateixa idea d'unitat litúrgica, trobà també la seva expressió en l'ús del *fermentum*, d'aquella partícula del pa consagrat pel Papa en la missa, la qual era portada a cada una de les esglésies titulars, per tal d'ésser unida al pa consagrat pel prevere en la missa que celebrava en el seu *títol* després de la missa estacional del Papa.

EL PANHISPANISME.—Un dels més assenyalats escriptors de l'Amèrica llatina, Jacinto López, escriu sobre el panhispanisme un important article a la *Revue de l'Amérique Latine* (París). Tot deixant-li a ell, en general, la responsabilitat de les seves afirmacions, que no és pas necessari de comprometre's a subscriure, darem la part essencial del seu treball, com a exponent del què pensa un vast nombre d'esperits influents de l'Amèrica llatina:

"En llur gran majoria, els intel·lectuals d'Amèrica són panhispanistes, alguns amb ultrament i desviació; i en la gran massa dels pobles americans, el sentiment panhispanic és uniforme. En els governs americans els testimonis oficials de l'esperit panhispanic abunden igualment.

"El projecte de re-atansament (entre l'Espanya i l'Amèrica que parla el seu llenguatge) pot, doncs, considerar-se com a realitzat. L'Espanya sap ja que les repúbliques americanes la reconeixen i l'amen com a llur mare, i que aquesta connexió natural i indestructible és el fonament de les seves relacions amb elles.

"Però cal que el panhispanisme s'aturi aquí, o bé no és sinó a la seva primera etapa? Quina transcendència pot tenir la unió consumada de l'Espanya i de l'Amèrica espanyola? Aquesta unió és un fi o bé, simplement, un mitjà? El panhispanisme té un ideal i podria tenir-ne un? Quin pot ésser l'ideal del panhispanisme?

"Seria absurd de pretendre que el panhispanisme tenia per ideal el predomini de la cultura hispànica a Amèrica. Els pobles més avançats tenen una cultura pròpia, com Grècia la va tenir. Aqueixa cultura es transfereix a d'altres pobles que en fan la base de llur pròpia cultura, com la cultura grega fou i és la base de la de tots els pobles moderns. Però cap poble no es pot escapar avui en dia de la influència de la cultura del altres pobles; i així la cultura de cada poble modern és la resultant de totes aqueixes influències, en la qual són destriables l'element propi, representatiu del medi, de l'ambient, els orígens, el temperament, totes les coses que formen l'ànima d'un poble, la seva pròpia expressió, la seva contribució al gran heretament espiritual de la humanitat. Hem tingut una cultura espanyola; la nostra independència envers l'Espanya és, però, ultra política, cultural i d'altres menes; sense això poc seria absoluta. La nostra cultura és americana, i en serà eternalment si som lògics en la nostra resolució de la independència i si hem d'acomplir el nostre destí en la llibertat i la civilització. Estem oberts a la influència de la cultura universal, de la cultura de tots els pobles, de l'espanyola, de la francesa, de l'anglesa, de la italiana, com estem oberts a la immigració de totes les races europees, per a descabdellar sota la influència de totes aqueixes cultures i de totes aqueixes races la nostra pròpia cultura ame-

ricana i el nostre tipus propi de raça americana, sense que, altrament, això comporti de deixar d'ésser hispanoamericans o latinoamericans. Pretendre que siguem a Amèrica, espanyols com els espanyols de la península, és absurd. No és pas possible d'ignorar el fet geogràfic i d'altres fets. Som pobles joves en formació dins un món nou, i és absolutament impossible de localitzar la nostra actitud o bé d'orientar en un sol sentit la nostra ànsia de saber i de coneixements i la nostra natural necessitat d'expressió pròpia. La nostra funció principal de pobles lliures és d'elaborar la nostra pròpia cultura i la nostra pròpia fesomia.

"En política, no li vaga a l'Espanya d'assabentar-nos de res. Es contra la seva forma monàrquica de govern que hom féu la revolució americana. La seva forma actual de govern proclama no solament la fallida del règim parlamentari a Espanya, sinó, de més, la inescapable del poble espanyol per al govern democràtic. A Amèrica no podem pas romandre-hi indiferents, a aquestes coses; i si hi ha quelcom que llevi prestigi a Espanya en el món americà, és la seva política endarrerida¹, la impotència del poble espanyol per a constituir-se un govern representatiu, responsable, eficient, progressista, un govern de llibertat i de justícia. La nostra guia en matèria d'institucions polítiques i de pràctica pura d'aqueixes institucions és en el Nord angloamericà, no pas per a copiar servilment les institucions yanquis, sinó per a inspirar les nostres en llur esperit, que és l'esperit republicà i democràtic, l'esperit de la llibertat i del liberalisme, de la sobirania i de la independència dels ciutadans i de les entitats polítiques que componen la república en la unitat nacional, qualsevulla sigui la nomenclatura, la forma i l'organització del sistema polític. El nostre ideal americà és la república democràtica. *En som molt lluny, encara, d'aquest ideal*, però ell és, avui com ahir, l'ideal polític de les repúbliques americanes.

"El nostre comerç amb l'Espanya és insignificant. Ens compra poc i li venem poc, però li comprem més que no li venem. I això que el nostre comerç és considerable i creix considerablement cada any, però les nostres relacions comercials són amb les grans nacions comercials del món, que es disputen el nostre favor i el nostre mercat. El factor econòmic podrà no ésser pas el factor determinant en les relacions entre els pobles, però no és pas possible de dubtar de la seva importància. En instrucció pública, res no ens vaga de copsar de l'Espanya, adés es tracti d'instrucció professional i científica, adés de finances, adés de comunicacions, adés de sociologia i filosofia. En literatura i belles arts, però, l'Espanya té una cultura a dar-nos. L'Espanya té, altrament, la seva història, plena d'exemples gloriosos i fecunds, virtuts i aptituds que feren d'Espanya la nació dels descobridors i colonitzadors del Nou Món, mare d'un continent de pobles que formen avui un aplec de nacions lliures i civilitzades, esperança de l'univers.

"Isolada a Europa, del tot forana al moviment polític internacional europeu, sense projecció ni acció ultra les fronteres, i amb una posició única a Amèrica per les raons dites, l'Espanya tindria encara una missió a Amèrica. Si l'Espanya té de tenir una política internacional, no pot tractar-se, evidentment, sinó d'una política americana. No gens menys l'Espanya ha estat igualment forana i masella als problemes d'Amèrica i als europeus. Per tant, hom no hi compta, a Amè-

¹ En aquest punt, tanmateix, Jacinto López comença de dir coses ben grui-xudes que no poden menys d'alçar, per punt, una protesta en tot veritable cor espanyol.

rica, en el curs dels esdeveniments. Per la seva posició única a Amèrica com a mare de les repúbliques americanes, li hauria escaigut una participació de gran conseqüència en la solució dels nostres problemes. Però el panhispanisme és tan enfora de les realitats de la nostra vida com l'Espanya d'Amèrica, geogràficament parlant... Ben entès, tota idea d'una intervenció d'Espanya o de qualsevol altra nació en els nostres afers, ens és ben llunyana. Es tracta d'influència moral i de cooperació en un sentit intel·ligent i pràctic per a evitar la intervenció constant dels Estats Units en els nostres afers. (Aquesta és una de tantes idees equivocades del senyor López. Com l'actual govern d'Espanya ha vist prou clar, és més fàcil i avinent d'entendre's amb els Estats Units, tot deixant al panhispanisme la seva important substància i suc actuals).

"La preponderància i el prestigi dels Estats Units en la nostra Amèrica, per llur potència material més que per altra cosa, per llur riquesa i per la temença que inspiren, són aclaparadors i no tenen pas contrapès. El ministre nord-americà en cada una d'aquestes repúbliques posseeix per damunt de tots una superioritat reconeguda i efectiva, sense precedent i sense paral·lel, i tothom sap que una remarca seva en qualsevol cas té més potencialitats que no pas la de qualsevol altre ministre o ambaixador estranger. Aquesta situació anormal i humiliant ha engendrat en alguns governs americans una actitud servil davant els Estats Units, i aquesta actitud afecta les relacions dels dits governs amb Washington i l'ajust del afers d'aquests països amb la Unió. Així s'explica que sigui al Departament d'Estat on es legiferi per a l'Amèrica Central, i que sigui a Washington on hom escriu i signa els pactes que regulen les relacions entre les cinc repúbliques centroamericanes. La visita del director de la Unió Panamericana en viatge de recreu, commou nombrosos governs americans, com si la seva presència fos la d'un príncep o del mateix president dels Estats Units. Qualsevol almirall de la marina nordamericana que arribi a un port americà, es honorat i festejat tan pròdigament, que hom no ho creuria pas si no en llegís les ressenyes als diaris. Són, però, aquells contralmiralls i aquells vaixells de guerra els que impidiren tota acció militar de Colòmbia damunt son propi territori de Panamà en 1903; els que desembarcaren les hordes de la invasió i la conquesta a Haití i a Santo Domingo i abans a Nicaragua, els que desembarquen constantment forces a Honduras i estan sempre a punt de desembarcar-ne a Costa Rica o a qualsevol altre país de l'Amèrica Central. Els mateixos governs nordamericans no es consideren pas com a existents si no són reconeguts per Washington, i els presidents americans deposats per traïcions militars, poc es consideren en seguretat sinó quan es refugien a la legació o a l'Ambaixada Nordamericana.

"Si una nació, fora dels Estats Units pot i deu tenir, i és escaient per a tenir, una política americana, és l'Espanya. Per això l'Espanya necessita palesament un govern que mereixi el respecte i la confiança dels governs i dels pobles americans; i representants diplomàtics, en els països americans, que siguin homes intel·ligents, cultivats, experimentats, capaços de comprendre l'abast d'aquesta política i d'ésser els seus òrgans i els seus intèrprets."

EL QUE S'ESCRIU

Tindrem cura de recollir en la forma següent, els articles notes sobresortints que de tema religiós apareguin en la nostra premsa.

REDEMPCIÓ, poesia a *Scriptorium* de Ripoll, juliol de 1926, per Esteve Busquets, amb un gravat representant la testa del Crucifix de la Puríssima Sang, notable escultura que es venera al Monestir, que pogué salvar-se de l'incendi de l'any 1835.

SANTA ANNA, MARE DE SANTA MARIA, "estampa" de Mossèn Llorenç Riber a *La Veu de Catalunya*; comença el dia 27 de juliol.

LA INTEGRITAT DE LA FE, a *Aubada* de Badalona, 24 de juliol de 1926, pel P. Antoni M. de Barcelona.

LA INÚTIL PERSECUCIÓ, a *El Pla de Bages*, de Manresa, (referent a la persecució religiosa de Mèxic), número del dia 30 de juliol 1926.

SANT IGNASI, FILL ESPIRITUAL DE CATALUNYA, a *El Pla de Bages*, diari de Manresa, corresponent al dissabte, dia 31 de juliol, 1926, pel P. Ignasi Casanovas, S. J.

LA FALSA RUTA, per Josep-F. Ràfols, a *La Veu de Catalunya*, número de 3 agost 1926 (sobre la vocació eclesiàstica: comentant l'obra "La fausse route" de Pierre Varillon).

DEFENSA DE MONTSERRAT, per A. Martí Monteys, a *La Veu de Catalunya*, número de 4 agost 1926 (motivats per

certes expressions i conceptes en "Llanterna Màgica", de Josep Pla).

LA CLERECIA D'ALSACIA, per Domènec de Bellmunt, a *La Publicitat*, número de 4 agost 1926.

LES CAUSES JUSTES, editorial a *El Pla de Bages*, diari de Manresa, número de 3 agost 1926 (sobre la persecució dels catòlics a Mèxic).

NOTES DE MEXIC, al diari *Reus*, número de 4 agost 1926, per "Gestus".

LA TIRANIA A MEXIC, editorial a *Acció*, de Vilafranca, número de 31 juliol 1926.

MEXIC, per "Pol", a *La Veu de Catalunya*, número de 6 d'agost de 1926 (sobre la persecució dels catòlics).

DE L'ANY FRANCISCA, per Josep Gallifa Capella, a *La Defensa*, de Vilanova i Geltrú, número de 31 de juliol de 1926.

ELS FETS DE MEXIC, editorial a *La Publicitat*, número del dia 8 d'agost de 1926.

REPLICA ALS PRETINGUTS LLIBERALS APOLOGISTES DE LES PERSECUCIONS DE MEXIC, per F. Farreras-Duran, a *El Pla de Bages*, de Manresa, número del dia 17 d'agost 1926.

PERSECUCIÓ DESPIADADA, editorial a *Diari de Sabadell*, número del dia 4 d'agost de 1926 (sobre la persecució de Mèxic).

ELS PUNTS DELICATS, editorial a *La Publicitat*, número del dia 19 d'agost de 1926 (al marge de la persecució de Mèxic).

BARCELONA I SANT IGNASI, per Llorenç Riber, a *La Veu de Catalunya*, sèrie d'articles durant el mes d'agost.

LA SAGRADA FAMÍLIA: enquesta iniciada a *La Veu de Catalunya*, el mes d'agost, que conté el següents extrems:

- 1) Quina valor artística i total té per a vós "La Sagrada Família"?
- 2) Les obres avancen molt lentament: quins haurien d'ésser, al vostre entendre, els mitjans per accelerar-les?
- 3) No us sembla que ara, amb motiu de la mort de Gaudí, tots plegats hauríem de portar a felicitat terme la seva obra cabdal?

L'AFER DE MEXIC I LA LLIBERTAT TAL COM L'ENTENEN CERTES ESQUERRES, per F. Farreras-Duran, a *El Pla de Bages*, diari de Manresa, número de 18 d'agost de 1926.

EL "PERDÓ" D'ASSÍS, pel P. Antoni M.^a, de Barcelona, a *La Veu de l'Empordà*, de Figueres; número de 7 agost 1926.

LA POBRA LLIBERTAT, editorial a *El Dia*, de Terrassa, número d'11 agost 1926 (sobre la persecució religiosa a Mèxic).

MOISES, DAVID I "L'ALTA CRÍTICA", per Ramon Rucabado, a *La Veu de Catalunya*, número de 22 d'agost de 1926 (sobre el llibre: "Historia del Mundo", de Josep Pijoan, del qual refuta certs passatges, per llur expressió heterodoxa).

FASCINACIÓ TAUMATÚRGICA DE SANT FRANCESC, pel P. Miquel d'Esplugues, O. M. Cap., a *L'Amic de les Arts*, gaseta de Sitges, número d'agost, 1926 (excel·lent extraordinari).

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

CENTENARI DE SANT LLUÍS.—Amb data de 13 de juny d'enguany ha adreçat el Sant Pare una Epístola Apostòlica al Rond. Pare General de la Companyia de Jesús amb motiu de celebrar-se el segon centenari de la canonització de Sant Lluís Gonçaga, decretada per S. S. Benet XIII el 31 de desembre de 1726.

Comença recordant la predilecció de Jesús pels nens i joves, en la qual cosa l'ha imitat tot temps l'Església, qui sempre s'ha atribuït el dret propi i inviolable de tenir cura de l'educació llur i ha ensenyat que ella era l'única dipositària de la genuïna doctrina moral, l'única i segura mestressa de l'art difícilíssim de formar cristianament l'esperit.

Convençut que la celebració d'aquest Centenari ha d'ésser molt profitosa per al jovent, el Sant Pare s'adreça a tots els joves i els diu que tinguin Sant Lluís per poderós patró en totes les vicissituds i el prenguin per model i exemple, puix, considerant amb atenció la seva vida aprendran el camí de la perfecció cristiana i de quines arts s'han de valer per conseguir-la. Es fàcil de comprovar que els joves més admirables per llur innocència de vida que l'Esperit Sant ha suscitat en l'Església després de la mort de Sant Lluís, no han fet sinó imitar-lo; de la qual cosa retreu molts exemples, des de Sant Joan Berchmans fins a Domenico Savio, deixeble de Dom Bosco.

Sembla que la Providència es volgué emportar jove d'aquest món a Sant Lluís per ensenyar als joves que la principal cura que han de tenir en aquesta edat és preparar l'ànima llur per a les agitacions de la vida conreant i perfeccionant les virtuts cristianes: els qui n'estan mancats no són aptes pels combats de la vida ni per emprendre cap mena d'apostolat, sinó que no serviran de res, o bé més aviat perjudicaran la causa que pretenen defensar.

El primer que Sant Lluís ensenya als joves, és que el fonament de la vida cristiana consisteix a conèixer pregonament i a la llum de la fe la natura i importància d'aquesta vida morta.. Ell va resoldre d'ordenar la seva no per motius temporals, sinó per motius eternals, i aquests motius els va conèixer i meditar llargament en els Sants Exercicis. Es, doncs, molt oportú, que a imitació seva la nostra joventut es retiri de tant en tant a fer els exercicis.

Il·luminat Sant Lluís per aquesta idea, emprengué una vida innocentíssima en la qual mai no cometé pecat mortal, i servà amb tanta cura la puritat que els seus companys l'honoraven amb el nom d'àngel i el seu confés, el Beat Bellarmino, deia que semblava confirmat en gràcia. Encara que tingué el singular privilegi de no sentir els estímuls de la

luxúria, no va estar exempt de les temptacions d'ira i vanaglòria; però, sempre, subjectà aquestes passions a la raó. Per això recorregué a la divina gràcia per medi de l'oració i la comunió freqüent, mentre que, per altra part, fugia de les vanitats mundanes i mortificava els sentits amb un rigor més per admirar que per igualar. Molts s'afanyen a cercar nous mètodes d'instrucció i educació de la joventut; cal, però, que es convencin que no en treuran res si negligeixen les normes i procediments que eficaçment posà en pràctica Sant Lluís, ço és: fe viva, fuga de les ocasions, temperància i continència d'esperit, diligent pietat envers Déu i la Santa Verge, Comunió freqüent.

Si els joves prenen per model Sant Lluís, no sols aprendran a reïrenar la luxúria, sinó que evitaran els esculls en els quals han d'ensopegar necessàriament els qui es deixen portar de la supèrbia, del caràcter indòmit o d'un desig immoderat de llibertat. Sant Lluís, al contrari, mentre fou al món es sotmeté gustós al guiatge dels seus mestres, i quan fou religiós, mai no es va apartar de la regla i dels manaments dels seus Superiors. Tots els qui volen militar sota les banderes de Crist cal que es convencin que no faran res de profit si no es sotmeten al jou de la disciplina, principalment en afers d'apostolat que exigeixen absoluta submissió a l'autoritat de l'Església. Satanàs, prometenent grans coses, temptà els nostres primers pares en el paradís, i els impulsà a la desobediència: també, avui, corromp els joves inflant-los de supèrbia, essent així que la vertadera dignitat consisteix en l'obediència a l'autoritat legítima. Encara que Sant Lluís, per la seva gran prudència, feia esperar als seus súbdits que fóra una gran governant, i en la religió semblava que era destinat a ocupar càrrecs elevats, ell era l'únic que es menyspreava, i amb humilitat i dignitat obeïa tots aquells qui, ocupant el lloc de Déu, li eren superiors.

D'aquesta mena de vida, enterament regulada per la fe, en tregué Sant Lluís tants grans fruits, que esdevingué un acabat model de la joventut pel seu talent, maturitat de judici, noblesa i fortitud d'esperit, urbanitat i amabilitat de caràcter, com pot comprovar-se estudiant la seva vida i els escrits que d'ell ens resten.

Encara que la principal ocupació de Sant Lluís fou la meditació de les coses celestials i el tracte familiar a favor del proïsme, de noi edificava els seus companys amb la paraula i amb l'exemple; més gran, projectà anar-se'n a les missions; jesuïta, es dedicà a l'ensenyament de la doctrina cristiana als nens i als pobres, i quan Roma es veié castigada pel flagell de la pesta, serví els atacats del contagi: ministeri de caritat heroica en el qual agafà la malaltia de què morí al cap de pocs mesos, quan encara no havia complert 24 anys. Amb això mostra als joves un camp vastíssim en el qual poden treballar amb el bon exemple, les converses edificants, l'acció missional, l'ensenyament de la doctrina cristiana, i l'exercici de la caritat.

Acaba confirmant Sant Lluís en el patronatge de la joventut i aprovant la iniciativa de la Comissió central del Centenari adreçada a que els joves signi un compromís de viure cristianament: aquestes cèdules s'enviaran a Roma i després d'ésser presentades al Sant Pare, seran disposi-

tades en l'església on és el sepulcre de Sant Lluís. Dedicar un record a Sant Estanislau, canonitzat juntament amb ell i prega ambdós Sants que obtinguin de Déu que el nostre jovent, imitant llurs exemples, treballi per obtenir la corona de santedat i castedat.

(A. A. S., vol. 18, pàg. 258).

LA CREMACIÓ DE CADAVERS.—La Suprema Congregació del Sant Ofici ha publicat una instrucció, adreçada a tots els Bisbes, sobre la cremació de cadàvers en la qual dona les normes següents:

a) Els enemics de la religió cristiana lloen i propaguen la cremació de cadàvers i la presenten com un gran progrés per apartar dels homes el pensament de la mort i l'esperança de la resurrecció, i preparar el camí al materialisme. Per això, encara que la cremació dels cadàvers no sia cosa intrínsecament dolenta, i pugui ésser permesa en circumstàncies extraordinàries, és cosa impia i escandalosa practicar-la o afavorir-la en circumstàncies normals.

b) No estan prohibides les exèquies amb ritu eclesiàstic quan el cadàver no és incinerat per disposició del mateix difunt; però, en aquest cas, s'ha d'evitar l'escàndol, advertint públicament que el cadàver es crema per voluntat d'altri. Si no és possible fer aquest advertiment, resta íntegra la prohibició d'exèquies amb ritu eclesiàstic.

c) No val d'allegar que el difunt havia practicat en vida alguns actes religiosos, o que potser a última hora havia retractat la mala voluntat de fer cremar el seu cadàver. Aquestes conjectures no poden ésser preses en compte en el fur extern.

d) En tots els casos en els quals resten prohibides les exèquies amb ritu eclesiàstic, ho està també la sepultura de les cendres en lloc sagrat; i si l'autoritat civil ho exigeix, els sacerdots han de formular l'oportuna protesta, i abstenir-se de qualsevol intervenció.

(S. O. 19 juny de 1926.—A. A. S. vol. 18, pàg. 282).

LA PERSECUCIÓ RELIGIOSA A MEXIC.—L'eminentíssim Cardenal Secretari d'Estat ha adreçat amb data de 2 de juliol, una Circular a tots els representants diplomàtics de la Santa Seu en la qual fa un resum de les vexacions comeses pel Govern de Mèxic contra l'Església catòlica. L'expulsió del Delegat Apostòlic, la deportació dels sacerdots i religiosos estrangers, la limitació arbitrària del nombre de sacerdots indígenes, clausura de Seminaris i escoles, ocupació d'esglésies, imposició de condicions inacceptables en consciència als sacerdots que exerceixen el ministeri llur.

(*Osservatore Romano*, 5-6 de juliol de 1926).

LA DONA QUE ES GUANYA EL PA.—Per a la dona, diu *The New Republic* (New-York), el treball, naturalment, no és pas un fenomen nou.

D'ençà dels dies de Cro-Magnon i probablement d'abans, sempre ha fet la seva bella part, i tot sovint més i tot, del que calia, incloent una gran quantitat de coses per a les quals, segons els experts de l'actual generació, les dones estan físicament i mentalment incapacitades. La diferència entre la història present i la passada és que ara per primera vegada la dona que treballa va pel seu compte. Es emprada en nombre cada vegada creixent dins la vida industrial i professional, com a guanyadora d'una soldada i en competència amb els homes.

Aquest descabellament és igualment conegut com a part d'una més vasta alteració social: la desaparició de la llar com a unitat econòmica, acompanyada, com els moralistes nordamericans insisteixen a dir, per una minvança corresponent en la seva importància espiritual i moral. Sota la vella teoria, que encara, segons el major nombre concorda amb els fets, el típic grup familiar girava al volt d'un guanyador del pa, el marit i pare. Era el deure de la dona en tots els estaments—llevat del més alt i privilegiat—de complir la feina material de la llar i compartir amb el marit la responsabilitat moral per a l'educació escaient dels infants. Aquests, si eren noies, romanien com a pensionistes de llurs pares fins que es casaven i començaven, en llurs noves llars, de recapitular l'experiment de llurs mares. Hom suposava que els nois contribuïen amb una raonable quantitat de treball durant la minyonia; i amb un ajut financer al manteniment de la casa des de que arribaven a l'edat adulta fins a llur matrimoni.

Si alguna vegada aquesta teoria lligava amb els fets, ara ja no hi lliga. Avui 8.500.000 dones es guanyen la vida als Estats Units. Constitueixen un cinquè de tota la massa treballadora del país; i en nombres i proporció creixen extensament. Han passat d'un 14'7 per cent en 1880 a un 21'1 per cent de tots els treballadors domèstics, el 47'4 per cent dels professionals (és enorme!), i el 45'6 dels oficinistes i dependents. Hom estudià, dins un grup de quatre ciutats nordamericanes ben dissimilars i a l'ensem representatives, la condició de 40.000 dones que es guanyaven el pa: les que ho feien eren prop dels dos cinquens (38 per cent) del nombre total de persones de llur sexe que haguessin passat dels 14 anys.

Hi ha la teoria popular que les dones que treballen són sobretot noies que s'ocupen uns quants anys, abans de casar-se: però els fets acumulats per estadístiques i enquestes demostren que aquesta teoria no té pas fonament. Es veritat que hi ha 3.500.000 dones treballant que no han arribat als 25 anys, una bella part de les quals és, ben segur, de fadriues; però aqueix nombre no constitueix sinó dos cinquens de la xifra total. De les 8.500.000, gairebé 2.000.000 són casades; i la proporció era molt més alta en les quatre ciutats referides; el 55 per cent no eren allí solteres, sinó casades, vídues i divorciades. Entre les casades, 53 per cent tenien fills, i, entre aquestes, el 40 per cent en tenia un o més sense arribar als cinc anys.

Hi ha una altra idea popular, i és que les dones casades no cerquen feina sinó quan llurs marits perden llurs situacions, emmalalteixen o bé moren. Aquesta noció és igualment falsa. Entre les 40.000 dones que

treballen en les quatre ciutats dites, més dels dos terços tenen marits que treballen. Només el 27 per cent es troben en llars mancades d'un home que treballi, i només el 21 per cent són l'únic suport de la família. Els dos terços de les dones que són o bé han estat casades, treballen en despatxos o factories, i el terç romanent té hortes o despesa o bé renta. Si hom considera plegats els dos grups, els dos cinquens mantenen la llar, i fan de més a més la tasca de la casa. Entre aquelles que tenen marits que treballen, a més a més de treballar elles, els nou desens fan també la tasca de la casa; de totes les mares amb criatures petites, només un cinquè disposen d'algú que els ajudi en el tenir-ne compte.

Quant guanyen aquestes dones que treballen? Deu estats nordamericans foren acuradament estudiats sota aquest punt de mira: la soldada més alta era a Rhode Island i ascendia a 16.85 dòlars setmanals. Aquesta xifra no és un terme mig, sinó un terme a mig camí: la meitat de les dones rebien més i l'altra meitat menys de la dita suma. La soldada més baixa era a Alabama: la quantitat mitjana era de 8.80 dòlars setmanals. La quantitat rebuda sembla trobar-se en proporció gairebé inversa a les hores de treball. A Rhode Island només el 31.8 de les dones treballaven més de 48 hores per setmana, mentre que a Alabama aquesta era la condició del 87.5 per cent. En tot el país la proporció de les dones que treballen és més vasta entre dones negres i d'origen estranger. També és palès que les joves són emprades en molt més gran proporció en factories i despatxos, mentre que les més velles, entre les quals, possiblement, hi ha bell nombre de dones casades o bé que n'han estat, cerca un lloc en el servei domèstic o personal.

Què cosa revelen aqueixes xifres? Doncs, demostren que el major nombre de les teories popularment acceptades sobre les dones que treballen són falses, i revelen una situació d'un caràcter ben indesitjable. Tot sovint sentim a dir alegrement que les dones van a treballar no pas per positiva fretura econòmica, sinó per a assolir un millor tipus de vida, amb més luxe que no consent la soldada exclusiva del treballador masculí. En alguns casos això pot ésser veritat, però les xifres susdites demostren que no és pas el cas corrent. D'un gran nombre de mares interrogades, només el 10 per cent treballaven perquè els plaïa. Les altres hi eren menades per pura necessitat. Però encara més significativa és la prova estadística expressada més amunt. Si la muller i la mare no treballessin sinó per a gaudir d'una vida més grata, per a poder consentir-se determinades superfluitats, no deixaria pas el 80 per cent els fills sense vigilància a casa llur; ni els nou desens de les que tenen marit que també treballa s'empendrien la càrrega esgotadora de treballar fora i dins de casa.

La veritat vera és, naturalment, que la dona que treballa ho fa cabdalment perquè la soldada que cobra el marit no basta pas per al manteniment de la família; i que la major part de totes les altres dones que fan una tasca remunerada, és igualment perquè les hi empeny la necessitat.

Els remeis a recomanar són obvis. Les dones haurien de tenir igual paga per igual feina que la dels homes, cosa que ara no s'esdevé ni poc

ni gaire. La paga d'un cap de casa hauria d'ésser prou alta per a cobrir les seves necessitats. Si una dona no té més sortida possible que guanyar el pa per a la seva família, també la seva paga hauria d'ésser ajustada a les seves necessitats. Finalment, la conveniència de les pensions per a les mares, és intensament il·lustrada per la situació que revelen les investigacions susdites. Els moralistes, com s'ha dit, es plauen a parlar de la decadència de la llar. Si la decadència existeix, això és, almenys en part, degut en bella part de la població al fet que la missió de custodiadora de la llar ha esdevingut un luxe massa car per a estar a l'abast de la dona.

LA POBLACIÓ D'EUROPA: LA BAIXA DE LA NATALITAT.—La premsa diària de Barcelona publicava una nota relativa al nombre de defuncions que hi ha hagut a la capital durant els set primers mesos (gener-juliol) d'enguany. Segons aquella nota estadística, en resultava un benefici de vides (comparat amb els set mateixos primers mesos de 1925) de 964.

Al cap de pocs dies, la mateixa premsa publicava que segons unes estadístiques fetes per ordre de Mussolini, resulta que hi ha a Itàlia 20,000 famílies en les quals el nombre de fills és superior a 10.

Va al cap d'aquesta estadística la província de Treviso, amb 1,032 famílies. Segueixen Milà, amb 865; Pàdua, amb 788; Udina, amb 785; Bari, amb 781; Nàpols, amb 677; Venècia, amb 668; Siracusa, amb 599; Pèrgam, amb 560, i Roma, amb 517.

El tema de la "població" és un dels més apassionants. Jean Brunhes i P. Deffontaines en publiquen a la *Revue des Jeunes*, de París (número de 10 de juliol 1926), un bonic treball.

El segle dinou, segons ells, ha estat una època de transformacions demogràfiques extraordinàries, com mai, potser, no eren estades vistes. La població del món, especialment de l'Europa, s'és augmentada en proporcions fantàstiques; al cap de cent anys, fa l'efecte que una nova Europa és feta.

De 1811 a 1911:

L'Anglaterra passa de	18,5 a 45,4	milions d'habitants
L'Alemanya passa de	25 a 64,9	" "
La Itàlia passa de	18,4 a 34,7	" "
L'Espanya passa de... ..	11 a 19,5	" "
La Rússia d'Europa de... ..	35,5 a 142,5	" "
La Dinamarca passa de	1 a 2,8	" "
La Finlàndia passa de	0,9 a 3,5	" "

Aquest augment de l'Europa contemporània és produït a desgrat d'una baixa general de coeficient de la natalitat. De cent anys ençà, la demografia de l'Europa és caracteritzada per un doble fenomen: baixa de la natalitat, baixa de la mortalitat.

Han estat inquirides les causes de la minva de la natalitat. Malthus havia dit que el moviment de la població seguia una progressió geomè-

trica, en tant els medis de subsistència no seguien més que una progressió aritmètica. Però pot respondre's amb l'exemple del segle XIX, en què la població és ràpidament augmentada; els medis de producció han augmentat encara més ràpidament.

Diu que existeix un lligam—afegeixen Bruhnes i Deffontaines—entre certes disposicions legislatives i la desnatalitat. És possible; però sembla que n'han estat exagerades les conseqüències. Molts han pledejat per una modificació en el règim successoral establert pel Codi Civil de França, que institueix la regla d'un repartiment igual i limita la llibertat de testar. Citen per a refermar aquesta tesi l'exemple dels Alts Pirineus i sobretot dels Baixos Pirineus, els quals no han sofert la desnatalitat mantenint, a desgrat de la llei, el domini rural reservat a l'hereu i obligant els cabalers a emigrar o a romandre fadrins. A això es pot respondre que hi ha, per exemple, el cas de l'Alsàcia, on de temps immemorials existeix un sistema de repartiment extraordinari, transformant un camp en innombrables feixes, i on la natalitat resta una de les més elevades de la França.

La natalitat és una qüestió de moment i de lloc. No apareix rigorosament sotmesa a un determinisme de raça o de nació.

La natalitat no és, tampoc, tan directament i exclusivament com alguns es pensen associada als problemes d'ordre religiós. Ben cert una fe vivent i pràctica i una fidelitat als preceptes del cristianisme ajuden a propagar el coratge que és necessari per pujar una nombrosa família. No oblidem, però, que la catòlica Irlanda ha tingut, durant el segle XIX, la natalitat més minsa de tota l'Europa i també que no són pas les famílies burgeses soles, on la fe catòlica és més mantinguda, que mostren els més bells exemples de famílies nombroses. Segurament, si fos possible d'estendre una carta religiosa de la França mostrant no sols les etiquetes oficials sinó la intensitat de les conviccions i de les pràctiques religioses, en conjunt colpiria una real correspondència entre les zones de veritables creences efectives i les zones de forta natalitat: la Bretanya, l'Alsàcia, la Savoia, etc., apareixerien, amb tals connexions... Tantmateix una fórmula massa general depassaria l'ordre dels fets geogràfics presents: cal dir que els pagesos llemosins, tot i ésser tan descristianitzats, i els miners de Bethune, enrolats en el socialisme, són de les poblacions de natalitat més forta. Cal recordar-se que els districtes de París més pobres i més avançats des del punt de vista de les opinions polítiques (XIII, XIX, XX), tenen una natalitat (no solament absoluta ans també relativa) quatre vegades més alta que la dels districtes rics.

Hom ha sostingut sovint que la indústria era causa de desnatalitat: aquesta generalització és massa aviat dita. La geografia ensenya que hi ha diferents regions industrials que han conservat tota llur fecunditat. H. de Peyerimhoff constata que, "orgànicament", les poblacions mineres formaven un lot constant i remarcable d'alta natalitat.

Altrament, les regions agrícoles són lluny d'ésser totes zones de forta població. Els indrets que no posseeixen més que el conreu com a base de treball i on, oi més, regna la propietat pagesa són gairebé tots en dèficit de població.

Les regions més despoblades són les més exclusivament agrícoles. La Borgonya i el Franc-Comtat de cinquanta anys ençà han perdut 100 mil habitants; la Normandia, 300.000; la Conca de la Garona, llevat la Gironda, n'han perdut 542.000. El Gers ha registrat, en 1911, per cada cent naixements 162 defuncions, i és un dels departaments més rurals i menys urbans.

L'EDUCACIO I L'ESCOLA

LA PROTECCIÓ A LA JOVENTUT SANA.—Hem dit en aquestes mateixes planes com en l'educació de l'infant entraven dos grans factors: la família i l'escola. La família davant de tot, perquè és la primera que informa els hàbits de les criatures i amb els seus encerts o amb les seves errades els marca—des de petits—els solcs inesborrables de la seva formació del caràcter.

Generalment, més que celebrar els seus encerts, hem de lamentar les errades de les famílies, conseqüència, gairebé totes, d'una malentesa estimació als fills, als quals hom concedeix sovint una innocència i una inconsciència que no tenen, i se'ls maleduca de tal manera que en començar l'escola a intervenir per col·laborar a l'obra de la família, es troba amb uns infants malmesos i desencarrilats. La majoria dels aspectes de la vida moral de l'individu, si la família no els ha orientat dreturera-ment des dels primers passos, queden desencaminats per tota la vida i després és molt difícil—a l'escola, a la societat o al mateix individu—de tornar-los al bon camí.

Avui tot es demana a l'escola, i tot s'espera de l'escola. A l'escola li carreguen una tasca feixuga superior a les seves forces, sense pensar que l'escola per ella mateixa pot molt poc i que, actualment, la veritat és que tot està disposat per contrarrestar i anul·lar la seva obra educadora. Les paraules de Washington, doneu-me els mestres i jo us donaré un poble, han passat a la història. Perquè un poble arribi a ésser-ho, cal que primer en tingui la voluntat i treballi eficaçment per ésser-ho, buscant-se—no cal dir—tots els auxiliars i col·laboradors que convinguin—un dels més poderosos, el mestre i l'escola.

En la formació de l'infant, doncs, tenim dos factors principals, un dels quals—l'escola—, per essència, per naturalesa, per preparació especial, ha de complir una tasca positiva, que serà més o menys eficaç segons com hagi estat la tasca educadora prèvia de la família, i segons com sigui després la seva col·laboració.

Però així que el noi deixa l'escola per entrar a les bregues de la vida, en el període crític i difícil de la pubertat, quan totes les forces de la natura bullen dintre seu i quan més necessita ocupacions diverses, però pensades i conduents, que donin sortida a les seves activitats, llavors es troba abandonat i sol, sense el guiatge necessari que li faci sal-

var, traient-ne un guany, aquesta època tan perillosa i decisiva per a la seva formació.

Es clar que si la família és prou forta i prou conscient i prou sana, amb ella sola n'hi ha prou per vèncer aquest període i sortir-ne victoriós. Precisament és la família, qui per dret i per deure hauria d'ésser l'educadora; ella és la que viu més prop la vida dels fills, la que té més mitjans per sortir airoso, car tots els instants del dia, totes les accions, totes les converses, tot allò que passa a casa és menja educativa per a la filla-da. Cal només saber-ho aprofitar.

Però, dissortadament, l'esperit de família està en crisi i es pot confiar molt poc en la seva eficàcia com a educadora. Els més fan obertament una tasca negativa; els altres, carregats de bona voluntat, no tenen l'energia ni la preparació necessàries per fer una bona tasca positiva. Són clars els casos que porten un bagatge prou sòlid i un esperit prou ferm per reeixir.

Per això calen—com en la infantesa—uns poderosos auxiliars per a l'educació de la joventut. Els llibres i les revistes tècniques i socials han gastat molt el nom de "obra i acció post escolars"; però la realitat ha donat poc de si. L'escola pública, especialment en les ciutats o viles ja una mica grans, pot fer-hi molt poc, car perquè aquesta obra sigui completa i ben feta, calen mitjans i recursos de tota mena, calen hores i sacrificis que el mestre ordinàriament no té, ni pot tenir, ni pot prodigar. Es per això que tota l'obra post escolar que veiem en les escoles públiques i privades que no tenen al seu darrera l'ajut d'un gran organisme o d'una congregació, són minses i reduïdes a mantenir un lligam entre l'alumne i l'escola, però sense que l'escola exerceixi una forta influència damunt l'alumne. Són obres molt amoroses i plenes de bona voluntat—que ja és molt—però de poca eficàcia. Les úniques escoles que, això, podrien fer-ho bé, car posseeixen o podrien posseir tots els mitjans necessaris a la consecució d'aquest fi, són les de les congregacions religioses.

Es un problema greu, gravíssim, el de les joventuts que es desvien, que s'esguerren, empeses, sobretot, per això que en diuen l'esperit modern, la llibertat i la despreocupació, sense poder recolzar en l'amor i l'exemple de la família, que cada dia davalla un graó cap a la insensibilitat i la descomposició. És un problema que no podem perdre de vista i que cal solucionar començant sobretot per les joventuts obreres.

Cal desvetllar un amor per la joventut i recaptar per a ella tot l'ajut moral i material que requereix. Així com hi ha una protecció a la infància esgarriada, així com es pensa en els malalts i en els deficients, i es fan robbers per als pobres i neixen a cada moment juntes i nuclis protectors de totes les necessitats humanes, caldria que hom pensés també en la protecció a la joventut sana i forta que malmet aquesta fortitud i no dóna tot el rendiment que d'ella tenim dret a esperar. Que si és una obra de misericòrdia de fer passadres les desgràcies i vicissituds al pròxim, i portar consol a les seves misèries corporals i espirituals, és un deure cristià de procurar per tots els mitjans que els sans i forts no esdevinguin malalts i dèbils, i és obligació de tots de contribuir a què

no es malversi el tresor humà, sinó que rendeixi segons la mesura que Déu ens n'ha donat a cadascú.

I en dir protecció volem dir organitzacions serioses, i ben orientades on pugui posar en joc tota l'energia que porta a dintre.

A l'Anglaterra, Badeu Powell va veure aquest problema, fa anys, i li va donar una solució de conjunt—l'scutisme—adiant al seu país. Arreu, després, hom ha volgut prendre'n patró, però en lloc de copsar-ne l'esperit n'han copiat només la forma externa, capgirant-ne tota l'essència. Bo és que hom aprofiti els encerts dels altres, però en aquest cas concret, cal fer quelcom ben nostre, que donant a les joventuts manera de desplegar les ales del seu esperit i les forces del seu cos, fent ben joioses i plenes les hores del seu viure, l'aparti dels divertiments xarons i dels apassionaments esgarriats o malaltissos.

Aquesta és una obra de tothom. Associacions catòliques i obreres, en primer lloc, centres excursionistes i culturals, congregacions i lligues. En l'actualitat ja hi ha en experiència diversos esforços, molt lloables i ben entesos, que podrien servir d'orient per a una obra més vasta i completa. Hi ha també cervells ben organitzats que veuen amb gran clarividència aquest problema. Cal pel bé de tots, per egoisme, si es vol, que la protecció a la joventut sana sigui un fet i que arreu es desvetlli un sant desig per salvar-la de l'apatia i la indiferència.

RECEPTES INFALLIBLES PER MALCRIAR UN INFANT

Transcrivim de l'"Education Mutualiste" els següents, aguts consells, fàcils de complir i de comprovar per a aconseguir el fi que es proposen:

1. Comenceu per donar-li, de petit, tot el què demani.
2. Parleu davant seu de les seves qualitats incomparables.
3. Digueu davant seu que us és impossible de corregir-lo.
4. No aneu a la una, pare i mare, en presència seva, en tot ço que a ell faci referència.
5. Deixeu-li creure que el seu pare és un tirà, que no és bo sinó per castigar-lo.
6. Que el pare desprecii la mare al seu davant.
7. No tingueu cura, poc ni gaire, dels amics que tracti.
8. Deixeu-li dir tot el que vulgui.
9. Escarrasseu-vos a guanyar força per a ell, sense donar-li bons principis, i després deixeu-li lliurement el diner a les seves mans.
10. No el vigileu en les hores d'esbarjo.
11. Castigueu-lo per un no res i celebriu, com si fossin gràcies, tots els seus vicis.
12. Si els seus mestres volen posar-lo a rotllo, decanteu-vos de part dels seus defectes, i contra l'autoritat del mestre.

MOVIMENT INTERNACIONAL

DESARMARA L'EUROPA?—El desarmament, en si mateix, no impedia pas les guerres, car mentre existirà la possibilitat de bastir un exèrcit en pocs mesos i proveir-lo de municions—i existirà sempre—, les nacions podran recórrer, si els paurà, a les armes. L'esforç nordamericà en la Guerra Gran és prova suficient d'aqueixa asserció. Però, per bé que no cal exagerar els resultats del desarmament, hi ha, en la deposició de les armes un gest moral que pot ésser decisiu, diu Sisley Huddleston en la revista nordamericana *The New Republic*. Quan cada país europeu s'esmerçava en l'anul·lació dels armaments abans de 1914, els observadors competents van capir que un topament era inevitable. Alemanya augmentava el seu exèrcit i la seva armada; Anglaterra augmentava la seva armada; Rússia augmentava el seu exèrcit; França adoptà els tres anys de servei militar, i d'altres nacions amuntegaven muntanyes d'explosius. Era pura folia de suposar que un dia o altre no esclatarien. Per tant, si capgirem el procés, si comencem per trossejar els estres assassins, l'esperança de la pau serà més clara.

Molt dependrà de l'esperit amb el qual seran fets els ajustaments internacionals. Si hi ha reserves mentals, si el propòsit és només de privar un rival d'una arma en la qual excel·leix, tot i preservant l'arma en la qual excel·leix el nostre país, el desarmament és possible que resulti tan perillós com l'armament. L'objectiu seria el mateix: posar-se un hom en estatge de superioritat relativament al veí.

Si netegem les nostres ments d'hipocresia, veurem, per exemple, que un poder aeri que insisteixi en la reducció de les forces de terra, però exclouent dels debats de desarmament la qüestió dels aeroplans, no faria sinó cercar d'assegurar la seva supremacia. Pel desarmament parcial és possible d'obtenir una relativa preponderància, precisament perquè aquesta preponderància podrà ésser assolida per l'enèrgica producció dels instruments guerrers. A la llarga, el que compta són les intencions. El problema és molt més complex que no diríeu al primer esguard. Tanmateix, el desarmament general és desitjable, perquè necessàriament implica algun abandó de la política militarista i imposa, en moment de crisi, aquelles dilacions que poden menar-nos al seny.

L'ajornament de la Conferència Preliminar que es celebrarà a Ginebra decebé el Nordamèrica. Moltes de les raons que hom donà van ésser fútils. Declarar, per exemple, que hom no podia fer res que Alemanya no hagués entrat a la Lliga de Nacions, fou palesament un pretext, per ço com d'altres contradiccions que foren invitades no eren pas membres de la Lliga ni és probable que n'esdevinguin gaire aviat. Alemanya, talment, és ja desarmada; i si hom argüeix que no s'ha conformat del tot als recaptaments del Tractat de Versalles en aquest ram, cal dir que, si més no, s'hi ha conformat tan plenament com pugui es-

perar-se que cap altra nació es conformi amb els apuntaments que hom pugui aténnyer a Ginebra; sempre hi haurà una certa discrepància entre promesa i compliment. Pel que fa la disputa entre Suïssa i Rússia sobre el lloc de la Conferència, era trivial, i hom hauria pogut bandejar-la a qualsevol hora. Les raons reals eren més profundes. Hom veié que hi havia immenses divergències de punt de mira entre els convinguts participants, i que les discussions públiques revelarien plenament aquestes divergències. Va semblar que era millor de maldar per a intel·ligències particulars a l'avançada. Almenys, va instar-se, calia establir un problema comú.

La perspectiva, doncs, no és pas tan nuvolosa com hom de vegades es plagué a representar-la. Possiblement, el senyal més esperançador és que a desgrat dels obstacles que surten, i que continuaran de sortir, hi ha una demanda universal d'una consideració seriosa d'aquest tema. Aquesta demanda és irresistible. L'ajornament no serveix de gaire, tard o d'hora les potències hauran de posar les cartes damunt la taula. No és pas solament el Nordamèrica qui es trasbalsa davant el manteniment d'exèrcits enormes a gairebé totes les nacions d'Europa i protesta contra les perilloses despeses. Cada poble es desvetlla en front de les realitats, i refusa d'ésser enganyat. Si Locarno vol dir alguna cosa, vol dir que hi haurà més gran confiança, amb el corresponent alleujament de la càrrega del militarisme. A menys que hom prengui ràpidament mesures pràctiques, Locarno serà tractat com un miralleig i no pas com un miracle. Poden maniobrar els govern així com els plaurà, però el ciutadà del carrer sap on menen les coses: o bé Locarno és un fet que condueix lògicament al desarmament, o bé és una ficció que no suposa cap trasmutança per als diplomàtics. O l'una cosa o l'altra. Els polítics no poden pas conciliar-ho.

Així, doncs, és de creure que vulguin o no vulguin els polítics, la pressió de l'opinió pública els obligarà no solament a la defensa sinó a la realització del desarmament. Una situació nova recolza en el report de Dawes i el pacte de Locarno. Talment hi havia poca cosa a complir mentre no hagués estat ajustada la disputa al volt de les reparacions. Això era una causa de baralla, no pas solament entre França i Alemanya, sinó entre totes les potències, grans i petites. Fins que hom l'escombrés del camí no hi havia esperança per a Europa. El report Dawes fou el punt de girada de les relacions continentals. Hom podrà criticar-lo severament, però sigui el que sigui que hom pensi de les seves omissions i dels seus defectes i la seva definitiva practicabilitat, mai no se li ha donat prou el crèdit que mereix com a solució indispensable, per bé que provisional, d'un problema europeu. Sense ell, res no era possible; amb ell és possible tot. Fou la clau que obrí moltes de portes, i sos immediats resultats directes són insignificants comparats amb la possibilitat que ens dugué d'una orientació absolutament nova de la política europea.

Sense el report Dawes no hi hauria hagut pacte de Locarno, i sense el pacte de Locarno, que implica l'abandó d'una contesa secular, que recaptà la bona voluntat i la col·laboració, que posà als ex-belligerants, vencedors i vençuts, en el mateix pla, no hauria pogut parlar-se d'un nou

avanç cap a la pau. També ran d'ell és possible d'expressar crítiques severes, hi ha tares indiscutibles al pacte de Locarno, però si no cal bandejar-lo com a totalment enganyós, té de conduir-nos a una nova etapa. No és una meta, sinó una estació.

Així per primera vegada podem atansar-nos al problema del desarmament. I no solament podem, si no que ens cal. Els pobles, ben segur, no es resignaran pas a callar. Demanen, amb la seva cridòria, la conclusió lògica. Després de les efusions de mesos recents un fracàs seria a i'ensem beneit i lamentable—seria fins i tot tràgic—i la desil·lusió desacreditaria als diplomàtics que encara es creuen en el deure d'ésser traçuts.

Pel que pertany a França, cal notar especialment que els adversaris del pacte de Locarno—que l'accepten com a fet consumat, dolorits i bròfegs—mostren un seny lògic més agut que no pas els campions del pacte. Ells diuen, talment: "Ja que hem anat tan lluny, ens cal anar més enllà. Si, com afirmen els nostres oponents, ha estat inaugurada una nova era, és ja impossible de refutar l'assumpció alemanya que, en aquesta atmosfera de confiança, la vetlla sobre el Rin és innecessària i els esforços per a la preparació superflus. Hauriem preferit de recolzar en la coerció, i mantenir la pólvora seva. Però essent-li permès a Alemanya d'alçar-se de bell nou, admeses la seva lleialtat i amicitat, donant-se-li un seient al Consell de la Lliga de les Nacions, hem perdut la nostra carta millor, i hem de reconciliar-nos amb bona cara al nou sistema europeu. Alemanya urgeix que el desarmament, així com l'estatuïa el Tractat de Versalles, no era pas entès com a unilateral, i que havíem de desarmar fins al seu nivell, o bé permetre-li que s'armés fins al nostre. La passa està donada, i ja no podem oposar-nos a aquests arguments. En temem les conseqüències, però hem fet debades els nostres advertiments, i no ens en pertoca responsabilitat".

Els campions del pacte de Locarno no són pas tan amatents a acceptar aquesta tesi, que suposen elaborada per a llur desbaratament. Han tractat de complicar enginyosament la qüestió. Són plaentment paradoxals en assenyalar que el nombre d'homes sota les armes i la quantitat de municions en dipòsits no són pas indicació de la força d'una nació. Hom és gairebé persuadit que França s'és afeblida deliberadament en conservar de mig milió a tres quarts de milió d'homes en els quarters, i que Alemanya s'ha enfortit deliberadament en reduir el seu exèrcit a 100.000 homes; i que Polònia i Txecoslovàquia i la resta palesen llur afebliment per amor de la pau en suportar vastos exèrcits. Hi ha un sentit en el qual aquesta plaent paradoxa és vera. No és pas de creure que França sigui gens més forta perquè s'hagi adherit al mètode de fer servir tot el seu jovent en temps de pau per divuit mesos. La potència militar és sempre potencial i no pas actual. Però, aleshores, per què hom no recorrerà a nous mètodes, amb un millor esguard a la reserva de forces i a llur ràpida mobilització, i menys esguard al nombre de recrutes inartissats, vagatius en ciutats guarnicionades remotes de la frontera?

El qüestionari que ha estat dreçat suscita interessants qüestions. Proposant-nos el desarmament, ens caldria de demanar-nos quantes de

factories del temps pacífic podrien ésser convertides en factories guerresques; quines facilitats de transport existeixen; quants d'aeroplans comercials poden ésser transformats en llençabombes: en una paraula, quines són les potencialitats industrials, financeres, diplomàtiques, geogràfiques, estratègiques i econòmiques de les diverses potències. Hi ha algun determinat país més susceptible d'ésser envaït que no pas un altre? (El vell argument, basat en la por!) Els recursos marítims, haurien d'ésser tractats a part dels territorials, o bé caldria considerar exercit i armada com una sola unitat, en estimar les respectives forces combatives de les nacions?

Si caldrà penetrar en aquestes matèries, la discussió serà prolongada i potser no finirà mai més. En quant elles siguin designades per a ajornar les decisions, seran bé prou impetrades. Hom ens diu que Europa és ja arribada a un desarmament moral. Possiblement això és veritat pel que fa a la massa dels pobles. Mai no hi hagué una més gran empenta popular cap a la pau. Però més m'estimo de no pronunciar el meu veredict sobre el fet de si això s'esdevé igualment pel que fa als diplomàtics de vella escola. Hi ha nombre d'indicacions en el sentit que la mal·fiança, la sospita, l'animositat, no han pas estat eliminades. Si la lluita fos inconcebible, el qüestionari, que complica el problema, seria un exercici interessat per a un debat acadèmic, però res més. El desarmament moral és una frase buida a menys que es manifesti en voluntari desarmament material. Potser som a alguna distància d'aquesta meta, però envers ella camina Europa i àdhuc, possiblement, el món en general.

AMERICA I EL MÓN.—Sota aquest títol, comenta així, de la *Review of Reviews* estant, l'Emancipació Americana, l'escriptor polític i parlamentari anglès P. W. Wilson:

"Fa un segle i mig d'ençà que fou signada a Filadèlfia la Declaració d'Independència.

Els que signaren la Declaració eren súbdits de Sa Majestat el Rei Jordi III. Però, havent pres seient com a súbdits, s'alçaren ciutadans. La tinta s'eixuga. Però la Declaració d'Independència no fou ratificada sinó amb sang.

Escassos i pobres eren els ciutadans de les tretze colònies. Remot llur acte del centre d'aquell escenari damunt el qual havia estat projectada la resplendor de la història. I hom hauria cregut boig el profeta que aleshores hagués previst que d'un tan modest temple de la fama brollaria aqueixa Unió de quaranta vuit estats sobirans, ocupant un territori que s'estén ininterromput d'oceà a oceà, on té son estatge una nació que ultrapassa el centenar de milions d'ànimes, més rica en sos recursos que cap altra nació que existeixi o hagi existit en el planeta.

Si aquells colonitzadors declararen llur independència de la Gran Bretanya, això fou perquè la Gran Bretanya d'aquells dies havia esdevingut per a ells un símbol del privilegi hereditari, social, eclesiàstic i intel·lectual. Era el privilegi, l'enemic amb el qual calia lluitar: l'injust privilegi gaudit pels pocs contra els molts.

Per a alliberar-se del privilegi, els Estats Units esdevingueren una república; les seves esglésies són esglésies lliures; són lliures les seves escoles; i de les seves universitats, els seus col·legis, les seves legislatures, el seu servei judicial i administratiu i els seus executius federal, estatal i municipal, hom n'elimina per llei, i en bella part per costum, tot encuny assimilista, adés radical, adés social, adés sectari.

La Declaració d'Independència fou així naixença no pas d'una nació tota sola, sinó de moltes de nacions. La Guerra de la Revolució fou universal. El Delaware, creuat per George Washington, és a tot arreu. La Yorktown de la Desigualtat Cívica és sotmesa a un setge perpetu, i una darrera l'altres les seves avançades es reten als assalts de la Llibertat.

L'any 1776, hom no podia trobar enlloc ni una república d'importància, llevat de la Suïssa. El món sencer era un seguit de monarquies. Avui en dia, la monarquia o bé ha desaparegut de la terra, o bé, allà on sobreviu, ha esdevingut o bé li cal esdevenir una presidència hereditària.

Primera d'ésser alliberada fou la França, d'on han desaparegut successivament les dinasties de Borbó i Bonapart. Els Hohenzollerns són desterrats d'Alemanya. Els Habsburgs han desaparegut d'Àustria-Hongria. Rússia ha bandejat els Romanovs; la Xina, els Manxús; Turquia, els Soldans; l'Índia, el Gran Mogol.

Damunt el Japó regna encara un Micado. Però el Japó s'és transformat. Ja no és pas el vell Japó dels Samurais i dels clans feudals. És un Japó on l'opinió pública és oïda en el parlament i la premsa.

I de la Gran Bretanya, què en diré? És veritat que el Rei i Emperador regna en un tron estable. Però amb quin esperit regna? La paraula Imperi ja resulta arcaica. I entre una comunitat de nacions, autònomes i sobiranes, el tron roman, com un símbol d'unió, la mena de símbol que en la República és expressada per les Llenques i els Estels. En la forma, la Gran Bretanya és una monarquia. De fet, és una república.

La nació que tingué per naixença una declaració d'Independència, és així la primogènita de moltes de nacions independents. Una per una, les repúbliques de l'Amèrica Llatina han declarat llur Independència, i encara avui en dia romanen segures en front de tot intent d'agressió, sota les garanties de la Doctrina de Monroe.

Grècia ha declarat la seva Independència del Turc. I entre Grècia al sud i Finlàndia al nord, hom troba avui una família de nacions, totes elles independents d'una opressió secular. Aquesta Declaració d'Independència, també, baldament signada amb tinta, fou segellada amb sang. I a aquest sacrifici, homes coratjosos, acoblats sobre les Llenques i els Estels, contribuïren amb tribut de mort i mutilació.

Per la Declaració de la Independència, la Democràcia va ésser anunciada com una fe. En la Constitució dels Estats Units, la fe va ésser convertida en fet. Aquest fet és la sobirania federada del poble.

Així com s'havia esdevingut amb la Declaració de la Independència, s'esdevingué amb la Constitució: a la primera va ésser única, però, avui en dia, l'excepció ha esdevingut la regla.

A terres tan diverses com el Canadà i el Brasil, el Sudàfrica i Mè-

xic, Austràlia i l'Índia, ha estat aplicat el principi de la sobirania federada.

Es un principi discutit a l'Amèrica Central. Es un principi que hauria pogut evitar l'extinció de l'Imperi austro-hongarès, i pot unir encara les nacions menors de l'Orient europeu. Es un principi que, a Ginebra, ha donat la Lliga de les Nacions, el primer Parlament de l'Home.

LA NACIONALITZACIÓ DE TURQUIA.—Sis anys ha, diu un corresponent del *New York Herald*, Angora esdevingué la nova capital de Turquia. Però per nombre de centúries la metròpoli comercial del Llevant ha estat damunt el Bòsfor. I avui, tot i que ordres i comandaments vinguin d'Angora, el centre dels negocis turcs segueix essent Constantinoble.

Ara com ara Constantinoble és una ciutat que malalteja. Però uns pensen que s'inicia la convalescència, i d'altres que la malura ha de resultar fatal. En l'actual Turquia, pot imperar-hi la llibertat de paraula, però els habitants semblen no pas gaire afanyosos de fer-ne ús, per aquells trencacolls que sol haver-hi, i, per tant, cal recórrer als estrangers per a replegar les impressions del cas. Molts d'ells havien viscut a Turquia sota el règim de les capitulacions: aleshores els representants diplomàtics ho manegaven tot: però va posar-hi terme el tractat de Lausanne, i els turcs han esdevingut allò que fa tant de goig: senyors de casa llur.

—La cosa els ha pujat al cap, deia al periodista un negociant.—Ningú no sap amb quina situació nova haurà d'acabar-se a l'endemà. Un cop cada setmana, aproximadament, hom rep notificació que ha estat passada una nova llei, i us heu d'ajustar, sense un decent termini, per a complir-la. El meu negoci, per exemple, ha d'emprar un cinquanta per cent de personal turc. Molt bé. Aviem uns quants minyons, i els substituïm per islàmics. I totjust ens comencen d'ésser útils, se'n van i es planten per llur compte. Però això no ens descarrega pas de la nostra obligació. Hem de tornar a completar el cinquanta per cent de nadius. Hom ens fa servir d'escoles entrenadores, heus-ho aquí. I quan els turcs estaran ensinistrats, hom ens indicarà pòlidament la conveniència d'anar-nos-en.

D'altres comerciants no ho veuen tan negre.

—Tot plegat, el que passa aquí no és pitjor que el que passa en d'altres repúbliques noves. Fan ximpleries, és clar. Però algunes coses anaven més de mal borràs en temps del Soldà. Ara, almenys, hi ha un codi intel·ligible. Els impostos són estatuits públicament. Abans, cada vegada que necessitaven, de moment, uns quants diners, inventaven un nou impost. De vegades, la cosa era tan fantàstica, que els comerciants subornaven els funcionaris perquè els donessin un feix de rebuts, i ja no es tornava a parlar de la taxa. Aquesta gent nova és inexperimentada, però sincera.

Les dificultats del moment vénen del programa de Mustafà Kemal, que hom podria definir així: "Turquia per als turcs". Per espai de se-

gles, hom diu, els afers del país, han estat en mans d'estrangers: grecs, armenians, levantins i europeus. El turc governava (fora de l'esfera de les capitulacions) i cobrava l'impost. Però ara, ben deliberadament, hi ha hagut una trasmutança: i alguns de sos caires són indubtablement assenyats, mentre que d'altres fan somriure els visitants occidentals. Per exemple: hom va a dinar a un restaurant. El cambrer porta una llista estampada exclusivament en caràcters turcs. Hom la mira astorat, i el cambrer fa la rialleta, es fica la mà a la butxaca del faldó, i es treu una llista en francès. Acabat el dinar, el rebut és portat també en pintoresc i incompreensible turc.

Heu de demanar *l'addition française*, i aleshores us la donen. Ara bé, el cambrer sabia prou la vostra ignorància del turc. Però el govern té compte de propagar l'idioma nacional, i s'ha de fer tota aquella esceneta.

Cada rètol de botiga ha d'ésser escrit en turc, i si hom vol conservar-hi la mateixa paraula o frase en un altre idioma, la versió turca ha d'estar al damunt. Pràcticament, tota cosa estampada (*menus*, llistes de preus, entestaments de comptes i de lletres comercials) es subjecta a la mateixa norma. I l'Assemblea Nacional estudia ara una llei que farà obligatori l'ús del turc en tot establiment que faci negocis en el país. Ja hom paga una multa de deu dòlars cada vegada que no empra el turc quan raonablement li hauria calgut de fer-ho.

Convé de remarcar l'extensió dels monopolis d'Estat. El petroli, el sucre i els llumins hi són sotmesos. Aviat hom procedirà al monopoli de l'alcohol, i hom cerca de sotmetre-hi les assegurances, la indústria roinera. L'objecte no és pas tant de retre homenatge a orientacions socialistes, com de recercar diners que hom necessita amb imperiosa urgència.

Naturalment, Constantinoble deixa coexistir senyals nous i vells. Mentre dins ella gairebé tot el transport de mercaderies és fet per *hamals* (d'on vé el nostre nom camàlics), homes que traginen pesos terribles, hom rep les lletres d'Europa per flota aèrea; en molts d'indrets de la ciutat, els portadors d'aigua encara funcionen, servint-se sobretot de velles llaunes de gasolina, i van de porta en porta, però un grup internacional ha assolit, per quaranta anys, una concessió de T. S. F.

Les avingudes de Constantinoble i les embarcacions del port, són en estat satisfactori, però en els bazars els mercaders seuen encara amb les cames creuades davant llurs indrets assignats. Cert que aquesta visió esdevé rara, i gairebé totes les botigues del Gran Bazar tenen llum elèctrica, i mercaderies de Manchester i Milà. Hom ha comprat *sleepings* nous per al ferrocarril de Constantinoble a Angora; hom ha obert teatres i cinematògrafs; en una paraula, els enginyers mecànics de la civilització han estat adoptats ràpidament. Però manca de veure l'ús que hom en farà. L'Orient trobarà, creuen molts, la manera de romandre l'Orient per molts de canvis que s'adoptin per la part de fora.

Aquest número de LA PARAULA CRISTIANA ha passat per la censura governativa